

บทที่ 2

ทบทวนวรรณกรรม และผลงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

การศึกษาเรื่อง “ปัญหาและอุปสรรคของพนักงานสอบสวนในการคุ้มครองสิทธิผู้เสียหายในคดีอาญา” ในครั้งนี้ ผู้ศึกษามีความสนใจเกี่ยวกับงานสอบสวนและมาตรการการคุ้มครองสิทธิผู้เสียหาย โดยมุ่งศึกษาถึงการพัฒนาของพนักงานสอบสวน ปัญหาและอุปสรรคของงานสอบสวน ตลอดจนกฎหมายและพระราชบัญญัติการคุ้มครองสิทธิผู้เสียหาย เพื่อแสวงหาแนวทางการพัฒนางานสอบสวนโดยเฉพาะในเรื่องของการคุ้มครองสิทธิผู้เสียหายให้เหมาะสมต่อไป โดยได้มี แนวคิด กฎหมาย ระเบียบและวรรณกรรมที่เกี่ยวข้องในการศึกษาค้นคว้าครั้งนี้คือ

1. แนวคิดทฤษฎีที่เกี่ยวข้อง

1.1 การบริหารงานยุติธรรม (Criminal Justice Administration)

1.2 ระบบการดำเนินคดีอาญาของกระบวนการยุติธรรม

ก. แนวคิดเกี่ยวกับการคุ้มครองพยานในคดีอาญา

ข. แนวคิดเกี่ยวกับการคุ้มครองและการให้ความช่วยเหลือแก่ผู้เสียหาย

ค. แนวคิดเกี่ยวกับการคุ้มครองสิทธิผู้เสียหาย

1.3 สิทธิมนุษยชน

1.4 กฎหมายรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2540

1.5 กฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา พุทธศักราช 2477

1.6 กฎหมายอื่น ๆ ที่เกี่ยวข้อง

1.6.1 พระราชบัญญัติค่าตอบแทนผู้เสียหายและค่าทดแทน
และค่าใช้จ่ายแก่จำเลยในคดีอาญา พ.ศ.2544

1.6.2 มาตรการทางกฎหมายเพื่อคุ้มครองเหยื่ออาชญากรรม

2. การคุ้มครองสิทธิผู้เสียหายในคดีอาญาของพนักงานสอบสวน

2.1 บทบาทพนักงานสอบสวน

2.2 บทบาทในการคุ้มครองสิทธิผู้เสียหาย

2.3 การปฏิบัติงานของพนักงานสอบสวนในการคุ้มครองสิทธิผู้เสียหาย
ในคดีอาญา

3. งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง
4. กรอบแนวความคิด

แนวคิดทฤษฎีที่เกี่ยวข้อง

1. การบริหารงานยุติธรรม (Criminal Justice Administration)

กระบวนการยุติธรรม (Criminal Justice Administration) คือ แบบแผนของการดำเนินงาน เพื่อให้ความยุติธรรมแก่ผู้กระทำผิดกฎหมายและให้ความยุติธรรมแก่สังคม หน้าที่หลักของกระบวนการยุติธรรมคือ ป้องกันสังคมให้ปลอดภัยจากอาชญากรรมและการปฏิบัติต่อผู้กระทำผิดกฎหมายอย่างเป็นธรรม (อรัญ สุวรรณบุบผา, 2518, น. 154) โดยมีหน่วยงานต่าง ๆ ในกระบวนการยุติธรรมเป็นหน่วยงานรับผิดชอบคือ ตำรวจ อัยการ ทนายความ ศาล และราชทัณฑ์ สำหรับการดำเนินงานของหน่วยงานต่าง ๆ ในกระบวนการยุติธรรมนั้นจะมีแนวคิดหลักในการดำเนินงานสอดคล้องหรือแตกต่างกันขึ้นอยู่กับกระบวนการทางอาญา (Criminal Process) ซึ่งเป็นการป้องกันและปราบปรามอาชญากรรมของหน้าที่หลักแห่งกระบวนการยุติธรรมนั่นเอง ซึ่งจะสามารถทำให้ทราบถึงการกระทำผิด ผู้กระทำผิดและดำเนินการจับกุมผู้กระทำผิดมาลงโทษ ซึ่งอาจเรียกอีกอย่างหนึ่งว่า กระบวนการพิจารณาคดีทางอาญา (Criminal Procedure) (อำนาจ นิยมโน, 2546, น. 20) กระบวนการทางอาญานี้ Herbert Packer นักนิติศาสตร์และอาชญาวิทยาชาวอเมริกัน ได้กล่าวถึงรูปแบบของกระบวนการทางอาญา ในสหรัฐอเมริกาและยุโรปไว้ 2 รูปแบบ (ประธาน วัฒนวาณิชย์, 2539, น. 18) ซึ่งต่างมีเป้าหมายในการป้องกันสังคมอย่างเดียวกันแต่มีวิธีปฏิบัติที่แตกต่างกัน เพราะมีความคิดเห็นและแนวทางในการดำเนินการที่แตกต่างกันคือ

1. The Crime Control Model เป็นแบบที่มุ่งการควบคุมอาชญากรรมเป็นสำคัญ (สุพิศ ปราณีตพลกรัง, 2528, น. 31) ถือว่าหน้าที่อันสำคัญที่สุดของกระบวนการทางอาญา คือ การควบคุมอาชญากรรม การปราบปรามอาชญากรรม (Repression of criminal Conduct) การที่จะรักษาความสงบสุขของสังคมไว้ได้ต้องมีการควบคุมอาชญากรรมอย่างหนาแน่น (Tight control) รวดเร็ว เจียบพลัน เน้นหนักทางด้านประสิทธิภาพของกระบวนการยุติธรรม หากกฎหมายไม่มีประสิทธิภาพหรือเจ้าหน้าที่ของรัฐไม่สามารถจับผู้กระทำผิดมาลงโทษได้ การไม่เคารพกฎหมายก็จะเพิ่มขึ้น และผลเมืองที่เคารพกฎหมายก็จะตกเป็นเหยื่ออาชญากรรม

เพื่อให้บรรลุวัตถุประสงค์ดังกล่าว จะต้องปรับปรุงเพิ่มพูนประสิทธิภาพของกระบวนการยุติธรรม โดยจะต้องมีการจับกุมผู้กระทำผิดและการพิพากษาลงโทษผู้กระทำผิด โดยใช้ทรัพยากรอย่างจำกัด กระบวนการยุติธรรมจึงต้องรวดเร็วและแน่นอน ขั้นตอนของกระบวนการต้องไม่มีแบบพิธีที่เป็นอุปสรรคต่อการดำเนินคดี รูปแบบนี้เชื่อว่า การดำเนินการตามขั้นตอนกระบวนการยุติธรรม ควรอยู่ที่อำนาจพนักงานสอบสวนและพนักงานอัยการเป็นส่วนใหญ่ กระบวนการต้องรวดเร็ว สม่่าเสมอ มีประสิทธิภาพและต้องยอมรับว่าการค้นหาข้อเท็จจริงในชั้นตำรวจและอัยการเพียงพอที่จะเชื่อถือได้ (ประธาน วัฒนวาณิชย์, 2520, น. 150-151)

The Crime Control Model จึงเน้นหนักเข้มงวดกับการควบคุมปราบปรามอาชญากรรมอย่างเต็มที่ เมื่อเกิดความสงบเรียบร้อยในสังคมแล้ว ก็ถือว่าได้คุ้มครองสิทธิและเสรีภาพของสังคมด้วย

2. The Due Process Model เป็นรูปแบบที่ยึดกฎหมายเป็นสำคัญ มุ่งคุ้มครองสิทธิและเสรีภาพส่วนบุคคล ถือหลักว่าคนจะมีความผิดต้องผ่านการตัดสินของศาล การดำเนินคดีจะต้องกระทำโดยไม่ให้ผิดพลาด ไม่มีอคติ ไม่ใช้อำนาจในทางที่ผิด ผู้บริสุทธิ์ต้องได้รับความคุ้มครอง ผู้ผิดต้องได้รับการลงโทษ ผู้ถูกสงสัยว่ากระทำผิดจึงยังคงเป็นผู้บริสุทธิ์จนกว่าจะได้พิสูจน์ในชั้นสุดท้ายว่าเขากระทำผิดจริง (สุพิศ ปราณีตพลกรัง, 2528, น. 32-33)

The Due Process Model มีค่านิยมเรื่องความเป็นขั้นตอนต่าง ๆ ในกระบวนการยุติธรรมตรงข้ามกับรูปแบบที่มุ่งควบคุมอาชญากรรมเป็นสำคัญ แต่ทั้งนี้มิได้หมายความว่าอุดมการณ์ของรูปแบบนี้แตกต่างจากรูปแบบที่มุ่งควบคุมอาชญากรรม แต่ทว่ารูปแบบนี้ยึดหลักกฎหมายหรือหลักนิติธรรมมากกว่า และไม่เชื่อว่าความคิดในการควบคุมอาชญากรรมที่กล่าวมาข้างต้นจะมีประสิทธิภาพอย่างแท้จริง รูปแบบนี้จึงไม่เห็นพ้องกับการแสวงหาข้อเท็จจริงอย่างไม่เป็นทางการ แต่ต้องการให้มีการพิจารณาคดีอย่างเป็นทางการและเปิดเผยในศาลยุติธรรมต่อหน้าองค์คณะผู้พิพากษาที่เป็นกลางและไม่ลำเอียง (ประธาน วัฒนวาณิชย์, 2520, น. 152)

เปรียบเทียบรูปแบบกระบวนการทางอาญา 2 รูปแบบ

1. อุดมการณ์หรือจุดหมายปลายทาง

ซึ่งทั้งสองรูปแบบมีจุดหมายเดียวกัน คือให้กระบวนการทางอาญาสามารถคุ้มครองผู้บริสุทธิ์ ลงโทษผู้กระทำผิด นำไปสู่ความสงบเรียบร้อยในสังคม แต่วิธีการไม่เหมือนกัน The Crime Control ควบคุมอาชญากรรมอย่างรวดเร็วเด็ดขาด บังคับใช้กฎหมายอย่างมีประสิทธิภาพเมื่อสังคมเกิดความสงบเรียบร้อย สิทธิเสรีภาพส่วนบุคคลก็ได้รับความคุ้มครองส่วน The Due Process เห็นว่าความเป็นธรรมจะต้องเกิดขึ้นทั้งในขณะที่จับกุมสอบสวนและพิจารณา

คดี ถ้าไม่มีความเป็นธรรมในกระบวนการยุติธรรม จุดหมายในการแก้ปัญหาอาชญากรรมก็ไม่บรรลุผล สังคมก็ไม่อาจสงบเรียบร้อยได้

2. บทบาทขององค์กร

The Crime Control Model เน้นหนักที่ฝ่ายปฏิบัติการ คือ ตำรวจ อัยการ ถือเป็น ภาระของฝ่ายบริหาร เป็นส่วนใหญ่ในการควบคุมอาชญากรรม

The Due Process Model เน้นหนักที่องค์การกลาง คือ ตุลาการ หรือศาลเพราะ เชื่อว่าเป็นองค์กรที่คุ้มครองสิทธิเสรีภาพส่วนบุคคลได้อย่างดี

3. ข้อดีและข้อบกพร่อง

The Crime Control Model มีข้อดีที่มีการกำหนดวิธีการดำเนินการรวดเร็ว เด็ดขาด เน้นประสิทธิภาพการบังคับใช้กฎหมาย เท่าทันความเคลื่อนไหวของอาชญากรรม สามารถตอบโต้ได้ฉับพลัน ข้อบกพร่องคือจะมีการใช้อำนาจไปในทางที่มีชอบ

The Due Process Model มีข้อดีที่ให้ความสำคัญต่อสิทธิ เสรีภาพของประชาชน ย่อมปล่อยให้ผู้กระทำผิดสืบคนดีกว่าลงโทษผู้บริสุทธิ์เพียงคนเดียว ส่วนข้อบกพร่องคือหากให้ความสำคัญคุ้มครองสิทธิและเสรีภาพส่วนบุคคลมากเกินไปก็จะทำให้ความสงบเรียบร้อยของสังคม กระทบกระเทือนอาชญากรรมมีโอกาสหลุดรอดการลงโทษ

4. เรื่องของความผิดพลาด

The Crime Control Model ยอมรับความผิดพลาดที่อาจเกิดขึ้นและถือว่าความผิดพลาดจะเป็นแนวทางที่เกิดการแก้ไขให้ดีขึ้น ส่วน The Due Process Model ถือหลักการ ดำเนินการโดยมิให้ผิดพลาดได้ ไม่มีอคติ ไม่มีการใช้อำนาจในทางมิชอบ

สรุปแล้วทั้งสองรูปแบบแตกต่างกันเพราะวิธีการปฏิบัติในการไปสู่จุดหมายคือ ความสงบเรียบร้อยของสังคม วิธีที่ดีที่สุดก็คือ การผสมผสานกันทั้งสองรูปแบบให้ดีที่สุด กล่าวคือไม่คำนึงถึงการคุ้มครองสิทธิและเสรีภาพส่วนบุคคลจนไร้ขอบเขต จนละเลยเรื่องการควบคุมอาชญากรรม ขณะเดียวกันก็ไม่มุ่งหมายควบคุมอาชญากรรมจนละเลยเอาใจใส่ต่อเสรีภาพส่วนบุคคล ทั้งนี้ก็ให้บรรลุผลสุดท้ายคือ ความสงบเรียบร้อยของสังคมและคุ้มครองสิทธิและเสรีภาพของพลเมือง มิให้ถูกกระทบกระเทือนนั่นเอง (สุพิศ ปราณีตพลกรัง, 2525, น. 35-38)

2. ระบบการดำเนินคดีอาญาของกระบวนการยุติธรรมตามหลักสากลที่เกี่ยวข้องกับการคุ้มครองพยาน รวมทั้งการให้ความช่วยเหลือและคุ้มครองผู้เสียหาย

ในระบบการดำเนินคดีอาญาไม่ว่าจะเป็นระบบไต่สวน (Inquisitorial System) และระบบกล่าวหา (Accusatorial System) ผู้เสียหายและพยานบุคคลมีความสำคัญอย่างมากในการดำเนินคดีให้เกิดผลเป็นการทำให้สามารถนำตัวผู้กระทำผิดมาลงโทษได้ (วันชัย ศรีนวนนัต, 2540, น. 8-9) โดยเฉพาะอย่างยิ่งหากเป็นระบบการฟ้องคดีโดยรัฐ (Public Prosecution) ที่เจ้าพนักงานของรัฐ คือ พนักงานสอบสวนและพนักงานอัยการเป็นผู้มีอำนาจหน้าที่ในการดำเนินคดีอาญาแล้ว ขั้นตอนในการดำเนินการสอบสวนรวบรวมพยานหลักฐานที่ต้องอาศัยความร่วมมือจากผู้เสียหาย และพยานผู้รู้เห็นเหตุการณ์อาจมีการแทรกแซงกระบวนการทำงานของเจ้าพนักงานของรัฐดังกล่าวโดยการคุกคาม ชูเชิญหรือทำอันตรายแก่ผู้เสียหาย หรือพยานเพื่อปิดเบี่ยงรูปคดีหรือไม่กล้าที่จะให้การต่อเจ้าพนักงานฯลฯ ส่วนใหญ่ก็จะกระทำโดยอาชญากรผู้กระทำผิดที่ต้องการหลุดพ้นจากคดี นอกจากนี้แล้วการชดเชยเยียวยาความเสียหายแก่เหยื่ออาชญากรรม (ผู้เสียหาย) รวมถึงการช่วยเหลือด้านอื่น ๆ ในกระบวนการดำเนินคดีอาญาให้บุคคลเหล่านั้นมั่นใจว่าจะได้รับการช่วยเหลือและคุ้มครองจากรัฐย่อมส่งผลต่อประสิทธิภาพในการดำเนินคดีอย่างยิ่ง ซึ่งแนวความคิดต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องกับเรื่องนี้ ได้แก่

2.1 แนวคิดเกี่ยวกับการคุ้มครองพยานในคดีอาญา

สาเหตุสำคัญประการหนึ่งที่บุคคลไม่ให้ความร่วมมือในการให้ข้อเท็จจริงหรือพยานหลักฐานรวมทั้งการมีบทบาทในฐานะพยานบุคคลในคดีอาญา คือ ความหวาดกลัวภัยอันตรายต่อชีวิต ทรัพย์สินของตนเองและบุคคลที่ใกล้ชิดซึ่งพบว่า ความหวาดกลัวภัยอันตรายดังกล่าวเกิดขึ้นจากปัจจัยที่เกิดจากสภาพภายใน ความหวาดกลัวในกรณีนี้ขึ้นอยู่กับความรู้สึกประสบการณ์และทัศนคติของแต่ละบุคคล อาจเกิดจากความวิตกกังวล ความรู้สึกไม่ปลอดภัย ซึ่งอาจจะรู้สึกทั้ง ๆ ที่ยังไม่มีภัยอันตรายใด ๆ และปัจจัยที่เกิดจากสภาพภายนอก คือ ความหวาดกลัวจากการกระทำของบุคคลอื่น เช่น การถูกคุกคาม การข่มขู่ โดยมีเจตนาให้เกิดผลต่อการเบิกความหรือการแก้แค้นต่อพยานบุคคล

การให้ความคุ้มครองพยานบุคคลในคดีอาญาประกอบด้วย การให้ความคุ้มครองทางสังคม (Social Protection) เช่น การที่สังคมให้เกียรติหรือให้ความชื่นชมในการที่บุคคลนั้นได้ทำหน้าที่ในฐานะพยาน การได้รับบริการจากรัฐฯลฯ ซึ่งพบว่านอกจากการคุ้มครองทางสังคมแล้ว การใช้กลไกของกฎหมาย (legal instrument) เป็นการคุ้มครองพยานบุคคลอีกวิธีหนึ่งซึ่งพบว่า

สิทธิของพยานบุคคลที่จะได้รับความคุ้มครองเป็นส่วนหนึ่งของสิทธิของพยานบุคคลซึ่งประกอบด้วย

1. สิทธิที่จะให้การโดยสมบูรณ์ปราศจากการขัดขวางโดยมิชอบ รวมทั้งสิทธิที่ไม่ต้องตอบคำถามซึ่งโดยตรงหรือโดยอ้อมอันอาจทำให้ถูกฟ้องคดีอาญา

2. สิทธิที่จะได้รับความคุ้มกันและการปฏิบัติที่เหมาะสม สิทธินี้มีได้กล่าวไว้ในกฎหมายโดยตรง แต่โดยที่ในการอำนวยความสะดวกของรัฐต้องได้รับความร่วมมือจากประชาชน และในฐานะที่พยานบุคคลเป็นมนุษย์ ในการปฏิบัติต่อมนุษย์จึงต้องคำนึงถึงเกียรติภูมิแห่งมนุษยชาติ (Menschenwurde) ด้วย จึงกล่าวได้ว่าสิทธินี้เป็นเหตุผลของเรื่อง (nature der sache)

3. สิทธิที่จะได้รับความช่วยเหลือ

การคุ้มครองความปลอดภัยของพยานบุคคลในคดีอาญา มีวัตถุประสงค์เพื่อให้ได้มาซึ่งพยานบุคคลซึ่งเข้าสู่กระบวนการพิจารณาปกป้องคุ้มครองสิทธิเสรีภาพของประชาชน ในส่วนที่เกี่ยวข้องกับความมั่นคง (la surete) หรือเสรีภาพในชีวิตร่างกาย (liberte individuelle) ซึ่งจัดเป็นเสรีภาพพื้นฐานที่มนุษย์ทุกคนต้องการ ดังนั้น การคุ้มครองความปลอดภัยของพยานถือว่าการคุ้มครองขั้นเบื้องต้น

ความสำคัญของการคุ้มครองพยานบุคคล นั้น เป็นอำนาจหน้าที่ของรัฐในการจัดการเพื่อให้ได้มาซึ่งพยานหลักฐานที่ดีที่สุด (Best Evidence) หรือพยานสำคัญในคดี (Material Witness) ซึ่งส่งผลต่อประสิทธิภาพของกระบวนการยุติธรรม และเป็นการคุ้มครองเพื่อสิทธิขั้นพื้นฐานของบุคคลที่จะได้รับความปลอดภัยอีกด้วย ดังนั้น การข่มขู่ การคุกคาม การประทุษร้าย หรือการขัดขวางด้วยวิธีการใด ๆ นอกจากจะเป็นความผิดในทางอาญาแล้วยังเป็นความผิดต่อกระบวนการยุติธรรมด้วย (Obstruction of Justice)

การคุ้มครองพยานบุคคลแบ่งได้ 2 ระดับ คือ

ก. การคุ้มครองบุคคลที่มาเป็นพยานคือการคุ้มครองสวัสดิภาพในชีวิตและร่างกายของบุคคลที่มาเป็นพยานเพื่อเข้าสู่กระบวนการพิจารณาให้ได้รับความปลอดภัยจากการกระทำในรูปแบบต่าง ๆ เช่น การคุกคาม การทำร้าย การข่มขู่ เพื่อให้รัฐได้มาซึ่งพยานหลักฐานที่ดีที่สุดในการพิจารณาคดี ซึ่งส่งผลต่อประสิทธิภาพของกระบวนการยุติธรรม จึงถือเป็นการคุ้มครองพยานบุคคลขั้นเบื้องต้น (วันชัย รุจนวงศ์ และคณะ, 2548)

ข. การคุ้มครองคำให้การของบุคคลให้ได้รับการปกป้องจากปัจจัยภายนอกหรือการคุ้มครองเพื่อให้พยานบุคคลสามารถให้การได้โดยปราศจากปัจจัยต่าง ๆ ที่อาจมีผลกระทบต่อคำให้การของพยาน ซึ่งถือว่าการคุ้มครองในระดับที่สูงขึ้นเนื่องจากเหตุผลที่กล่าวมาแล้ว

ข้างต้น มีเหตุปัจจัยหลายประการที่อาจส่งผลกระทบต่อให้พยานบุคคลให้การบิดเบือนไปจากข้อเท็จจริงที่รับรู้ได้เห็น เช่น อาจเกิดจากปัจจัยซึ่งเกิดจากปัจจัยทางธรรมชาติ เช่น อายุ วัชความสามารถในการถ่ายทอดหรือความสามารถในการจดจำ หรือปัจจัยซึ่งเกิดจากการกระทำของมนุษย์ เช่น การให้สินบน การชักจูง การขัดขวางในรูปแบบต่าง ๆ หรือเกิดจากความเครียดที่เกิดขึ้นจากกระบวนการพิจารณา เช่น การให้การเผชิญหน้าต่อจำเลย การถูกซักถามจากคู่ความ ดังนั้น จึงได้ปรับปรุงกระบวนการพิจารณาความอาญาให้พยานสามารถให้การได้อย่างปราศจากการขัดขวาง เช่น การใช้เทคโนโลยีในการสืบพยาน หรือการสืบพยานล่วงหน้าในกรณีมีเหตุอันควรเชื่อว่าพยานอาจได้รับการขู่เหยิง แต่การให้ความคุ้มครองต่อพยานนั้นต้องไม่เป็นการกระทบสิทธิในการต่อสู้คดีของจำเลย โดยเฉพาะการสืบพยานต่อหน้าจำเลย (Confrontation) หรือให้จำเลยได้มีโอกาสถามค้านพยาน (Cross-Examination) ดังนั้น รัฐในฐานะผู้บริหารงานยุติธรรมจำเป็นต้องหามาตรการต่าง ๆ เพื่อคุ้มครองพยานให้สามารถให้การต่อศาลรวมทั้งให้พยานได้รับความปลอดภัยเช่นกัน

การคุ้มครองความปลอดภัยของพยานบุคคลแยกพิจารณาตามระยะเวลา

1. การคุ้มครองความปลอดภัยพยานบุคคลระหว่างการพิจารณา โดยสาเหตุสำคัญมุ่งประโยชน์ต่อคดีเป็นสิ่งสำคัญ ดังนั้น การคุ้มครองเพื่อมุ่งให้ได้มาซึ่งพยานบุคคลเพื่อมาให้การทั้งในชั้นสอบสวนและชั้นการพิจารณาคดี ในช่วงเวลาดังกล่าวความเสี่ยงของการได้รับอันตรายจะสูงเนื่องจากการให้การของพยานมีผลโดยตรงต่อคดี การทำให้พยานไม่สามารถมาให้การได้จะส่งผลกระทบต่อคดี โดยเฉพาะในคดีอาญาซึ่งให้ความสำคัญต่อพยานโจทก์ หากไม่มีพยานโจทก์มาเบิกความในชั้นพิจารณา ศาลจะยกฟ้องในคดี ดังนั้น การคุ้มครองความปลอดภัยในช่วงเวลาดังกล่าวจะมีลักษณะที่เป็นการหาที่พักชั่วคราวหรือการให้กำลังเจ้าหน้าที่คุ้มกัน

2. การคุ้มครองความปลอดภัยพยานบุคคลหลังการพิจารณา เมื่อพยานบุคคลให้การในชั้นพิจารณาแล้ว แม้จะไม่ส่งผลกระทบต่อในทางคดี แต่อาจเกิดภัยอันตรายจากการแก้แค้นจากกลุ่มบุคคลได้ ซึ่งการคุ้มครองความปลอดภัยภายหลังการพิจารณาจะเป็นการคุ้มครองสิทธิขั้นพื้นฐานของบุคคล ซึ่งโดยสภาพความเป็นจริงไม่มีการคุ้มครองความปลอดภัยหลังจากการพิจารณาได้ตลอดเวลา ดังนั้น แต่ละประเทศจึงมีวิธีการในการให้ความคุ้มครองความปลอดภัยในลักษณะแตกต่างกันเช่น การให้พยานเปลี่ยนชื่อ นามสกุล การย้ายที่อยู่ การเปลี่ยนแปลงอาชีพ รวมทั้งการปกปิดชื่อ ที่อยู่ หรือพยานเป็นความลับ เพื่อหลีกเลี่ยงการติดตามจากการแก้แค้น การคุ้มครองในระยะนี้นอกจากจะให้พยานได้รับความปลอดภัยแล้ว มาตรการคุ้มครองพยานยังมีเป้าหมายสำคัญให้พยานสามารถอยู่ได้ด้วยตนเอง (Self-sufficient)

ขั้นตอนการคุ้มครองพยานบุคคล (Steps to Protect Witnesses from Intimidation)

1. การทำให้การข่มขู่ คุกคาม มีความยากลำบากและมีความเสี่ยงเพิ่มมากขึ้น การข่มขู่ที่น่าเชื่อถือจะไม่สามารถเกิดขึ้นได้ถ้าข้อมูลเกี่ยวกับพยานบุคคลจะถูกเก็บเป็นความลับ ในประเทศสหรัฐอเมริกา ความลับเกี่ยวกับพยานจะถูกเก็บเป็นการถาวร หากเจ้าหน้าที่จะสามารถใช้ประโยชน์จากข้อมูลที่ได้รับจากพยานบุคคล รวมทั้งหากเจ้าหน้าที่ทราบพยานบุคคลอาจจะได้รับอันตรายจะมีการขอยกเว้น หรือขออนุญาตจากศาลเพื่อขอตัดฟังทางโทรศัพท์ หรือการกระทำอื่น ๆ เพื่อติดตามข้อมูล ในประเทศโคลัมเบีย ในกรณีความผิดที่เกี่ยวกับองค์กรอาชญากรรม มีการเก็บความลับเกี่ยวกับพยานบุคคลเป็นการถาวร ซึ่งหากหลักการดังกล่าวเป็นหลักการที่ได้รับการยอมรับนำไปปฏิบัติอย่างกว้างขวางในหลาย ๆ ประเทศทั่วโลก

2. การทำให้การข่มขู่ คุกคามไม่ส่งผลประโยชน์ต่อผู้กระทำ มีหลายวิธีจะทำให้การข่มขู่พยานบุคคลไม่ประสบผล โดยเฉพาะการที่สามารถทำให้พยานมาให้การโดยเร็วที่สุดเท่าที่จะเป็นไปได้ก่อนที่จะมีการข่มขู่ ในระบบ Civil law คำให้การชั้นพนักงานสอบสวนสามารถใช้เป็นพยานในศาลได้ หากพยานบุคคลปฏิเสธการให้การในชั้นศาล ถ้าคำให้การดังกล่าวได้มีการซักค้านและมีการแสดงต่อหน้าจำเลย

3. การสร้างแรงจูงใจต่อพยานเพื่อหลีกเลี่ยงการกระทำตามที่ได้รับข่มขู่พยานจำนวนไม่น้อยที่อาจจะต้องเสี่ยงภัยต่อการให้การถึงผู้ต้องหาที่อันตราย บางกรณีต้องมีการลดโทษหรือลดจำนวนข้อกล่าวหาต่อพยานบุคคล

4. การดำเนินการกับผู้คุกคาม ในกรณีที่มีการข่มขู่เจ้าหน้าที่ศาล พนักงานอัยการ มักจะมีการสืบสวน แม้ในประเทศสหรัฐอเมริกาจะมีการกำหนดให้การกระทำในลักษณะดังกล่าวเป็นการกระทำความผิดที่รุนแรง แต่การกระทำการข่มขู่ คุกคามก็ยังมีเกิดขึ้น โดยเฉพาะพยานที่มีส่วนเกี่ยวข้องกับการกระทำความผิดมักจะถูกละเลยและทำให้การข่มขู่ประสบความสำเร็จ

แนวคิดของการคุ้มครองพยานบุคคลคือ การให้ได้มาซึ่งพยานและให้พยานสามารถให้การโดยปราศจากอิทธิพลใด ๆ ที่ส่งผลต่อการให้การในชั้นพิจารณาคดีซึ่งการใช้สิทธิพลหมายถึง การใช้อำนาจหน้าที่ต่อบุคคลอื่น ๆ เพื่อให้มีผลกระทบต่อการเปลี่ยนแปลงและให้เกิดผลทางกายภาพ จิตใจหรือความดีความงามของจิตใจ (ประยูทธ แก้วภักดี, 2542, น. 26-34)

2.2 แนวคิดเกี่ยวกับการคุ้มครองและให้ความช่วยเหลือแก่ผู้เสียหาย

แนวคิดในการคุ้มครองผู้เสียหายในคดีอาญา : พิจารณาถึงแนวคิดเรื่องรัฐสวัสดิการ (Welfare State)

Encyclopedia of Social Work (1971) ให้นิยามคำว่า “สวัสดิการสังคม” หมายถึง กิจกรรมต่าง ๆ ที่จัดตั้งขึ้นโดยหน่วยงานทั้งของรัฐบาลและอาสาสมัคร เพื่อมุ่งป้องกันและขจัดปัญหาสังคม หรือปรับปรุงความเป็นอยู่ที่ดีของบุคคล กลุ่มและชุมชน กิจกรรมดังกล่าวนี้ใช้บุคลากรนักวิชาชีพเกี่ยวข้องอย่างมากมาย อาทิ แพทย์ พยาบาล นักกฎหมาย นักการศึกษา วิศวกร นักบริหาร นักสังคมสงเคราะห์ ตลอดจนผู้ช่วยนักวิชาชีพในสาขาต่าง ๆ

แนวคิดในการคุ้มครองผู้เสียหายที่เป็นแนวคิดเรื่องรัฐสวัสดิการนี้ กล่าวได้ว่าเป็นแนวคิดที่มีวัตถุประสงค์แรกเริ่มเพื่ออธิบายถึงสาเหตุที่รัฐจำเป็นต้องให้ความช่วยเหลือแก่เหยื่ออาชญากรรมหรือผู้เสียหายในคดีอาญาในกรณีที่ต้องตกเป็นบุคคลที่ได้รับผลร้ายจากอาชญากรรมโดยเฉพาะในคดีอาญาร้ายแรง รัฐหรือชุมชนได้รับทราบถึงความสูญเสียของผู้ที่ตกเป็นเหยื่ออาชญากรรม เช่น ถูกปล้น ชิงทรัพย์ ทำร้ายร่างกายบาดเจ็บสาหัสหรือถึงแก่ความตาย เป็นต้น ทั้งนี้ ถ้าหากว่ารัฐไม่ยื่นมือเข้าช่วยเหลือผู้เสียหายจะต้องทนทุกข์ทรมานจากผลกระทบที่ตนเองไม่ได้เป็นผู้ก่อขึ้นนั้น ศาสตราจารย์ Robert Cross นักกฎหมายชาวอังกฤษกล่าวว่า การทดแทนความเสียหายแก่เหยื่ออาชญากรรมน่าจะถือเป็นเรื่องสวัสดิการของสังคม (Social Welfare) อย่างหนึ่งซึ่งสมควรจะได้รับการพิจารณา โดยยึดถือมติมหาชน เพราะความเดือดร้อนและจำเป็นของมนุษย์เป็นภาระหน้าที่ของรัฐสวัสดิการ ถ้าหากเรายอมรับว่า ความทุกข์ทรมานอย่างแสนสาหัสของมนุษย์เป็นเรื่องที่รัฐต้องยื่นเข้าช่วยเหลือ

สวัสดิการสังคม หรือรัฐสวัสดิการนี้เป็นผลงานทางความคิดของการศึกษากฎหมายในแง่ของสังคม ซึ่งให้ความสำคัญกับความเป็นอยู่ที่ดีในขั้นพื้นฐานของสมาชิกในสังคม รัฐสวัสดิการจะเกิดขึ้นก็ต่อเมื่อผู้ปกครองหรือรัฐมีความคิดว่าสวัสดิการสำหรับพลเมืองแต่ละคนมีความสำคัญมากเกินกว่าที่จะปล่อยให้ไปเองตามขนบธรรมเนียมประเพณี หรือการจัดการอย่างไม่เป็นทางการและหน่วยงานเอกชน ซึ่งการช่วยเหลือจากรัฐในลักษณะนี้ ในบางสังคมนั้นเป็นการช่วยเหลืออาจให้โดยตรงแก่บุคคล หรือในรูปแบบของผลประโยชน์ในเชิงเศรษฐกิจที่มีผลทันทีต่อความเป็นอยู่ของบุคคลนั้น

สาเหตุที่รัฐต้องให้ความช่วยเหลือแก่เหยื่ออาชญากรรมหรือผู้เสียหายในคดีอาญานั้น มีแนวความคิดสนับสนุนอยู่ 2 ประการ

1. รัฐมีหน้าที่ในการป้องกันอาชญากรรม ดังนั้น จึงสมควรรับผิดชอบค่าใช้จ่ายให้แก่ผู้เสียหาย ทั้งนี้ เพราะว่ารรัฐไม่สามารถให้ความคุ้มครองแก่พลเมืองของตนให้ปลอดภัยจากอาชญากรรมได้

2. เป็นการขยายบริการสังคมทางด้านรัฐสวัสดิการ ด้วยความคิดที่ว่ารัฐสมควรให้ความช่วยเหลือแก่บุคคลที่ต้องการความช่วยเหลือ โดยเฉพาะผู้เสียหายในคดีอาญาหรือเหยื่ออาชญากรรมซึ่งได้รับความเสียหายอันมีอาจหลีกเลี่ยงได้

มีคำพิพากษาให้ผู้กระทำผิดชดใช้ค่าความเสียหายแก่เหยื่ออาชญากรรมเท่าที่จะสามารถเป็นไปได้ และข้อจำกัดในทางเทคนิคประการใดอันเป็นการขัดขวางกระบวนการนั้นจะต้องถูกยกเลิกด้วยเหตุผลประการนี้ บทบัญญัติของกฎหมายจะต้องบัญญัติให้การชดใช้ความเสียหายโดยผู้กระทำผิดเป็นบทลงโทษในทางอาญาหรือเป็นโทษที่ใช้แทนการลงโทษอาญาหรือให้การชดใช้เป็นทางเลือกในทางการลงโทษอาญาอย่างใดอย่างหนึ่ง หรือหากว่าคดีไม่ได้ขึ้นสู่ศาลการชดใช้ค่าความเสียหายควรจะเป็นการลงโทษที่ใช้ร่วมกับโทษปรับ กระบวนการต่าง ๆ นี้จะเป็นการเพิ่มโอกาสให้ผู้เสียหายในคดีอาญาได้รับค่าชดเชยความเสียหายจากผู้กระทำผิด

กระบวนการในชั้นต่าง ๆ ของกระบวนการยุติธรรมทางอาญาที่ดำเนินการตามที่ได้กล่าวมานี้เป็นไปเพื่อความยุติธรรมต่อเหยื่อ (ผู้เสียหาย) ภายใต้สถานะที่เป็นสิทธิของเหยื่อและศักดิ์ศรีของเหยื่อ และเพื่อเป็นการคุ้มครองเหยื่ออาชญากรรม จากการใช้อำนาจที่เกินขอบเขตอันเป็นการกระทบกระเทือนต่อชีวิตส่วนตัว หรือศักดิ์ศรีจึงมีความจำเป็นที่จะต้องให้การคุ้มครองแก่เหยื่ออาชญากรรมและครอบครัวของเหยื่อเพื่อต่อสู้กับการคุกคาม การข่มขู่และความเสี่ยงต่อการแก้แค้นของผู้กระทำผิด (วีระศักดิ์ แสงสารพันธ์, 2544, น. 63-66)

ข. แนวคิดในการให้ความช่วยเหลือแก่เหยื่ออาชญากรรมและการป้องกันการตกเป็นเหยื่อ (Assistance to Victims and Prevention of Victimization)

คณะกรรมการว่าด้วยปัญหาอาชญากรรมแห่งยุโรป (CDPC) ได้เสนอคำแนะนำของคณะกรรมการแห่งยุโรปว่าด้วยปัญหาอาชญากรรม (Recommendation of European Committee on Crime Problem No. R(85) 11) ตามมาเมื่อเดือนมิถุนายน ปี ค.ศ.1987 คำแนะนำได้กำหนดแนวทางให้ประเทศสมาชิกในการบัญญัติกฎหมาย การบริหารและการดำเนินงานยุติธรรมเช่นเดียวกัน โดยในคำแนะนำฯ ยังได้กำหนดให้รัฐสมาชิกป้องกันการตกเป็นเหยื่อและการให้ความช่วยเหลือแก่อาชญากรรมหรือผู้เสียหายในคดีอาญานอกกระบวนการทางศาล

คำแนะนำฯ ได้รวบรวมและนำเสนอถึงความต้องการของผู้เสียหายในคดีอาญา ในส่วนที่สนธิสัญญาแห่งยุโรปว่าด้วยการชดเชยความเสียหายแก่เหยื่ออาชญากรรมร้ายแรง (European Convention on the Compensation of Victims of Violent Crimes, 24 Nov.1983) (ETS. No.116) ไม่ครอบคลุมถึงในข้อกำหนดเรื่องการชดเชยความเสียหาย หรือมาตรการพิเศษใน

การปรับปรุงฐานะของเหยื่อในชั้นพิจารณาคดีอย่างใดอย่างหนึ่ง ซึ่งข้อกำหนดและมาตรการ
 ประการหลังนั้นมีข้อจำกัดมากมายในทางปฏิบัติเพื่อชดเชยความเสียหายให้แก่เหยื่อ เป็นต้นว่า
 เป็นการบาดเจ็บทางกายที่ร้ายแรงเท่านั้นหรือเป็นความเสียหายที่เกิดขึ้นโดยตรงต่อสุขภาพในการ
 เจตนากระทำความผิดอาญาร้ายแรงเท่านั้น หรือมาตรการนั้นต้องดำเนินในกระบวนการยุติธรรม
 ทางอาญาเท่านั้น เป็นต้น ซึ่งปัญหานี้เกิดขึ้นในหลายๆ คดีที่กระบวนการยุติธรรมทางอาญาไม่
 สามารถดำเนินการตามข้อกำหนด หรือไม่สามารทำให้มีการชดเชยความเสียหายโดยผู้กระทำผิด
 แก่ผู้เสียหายได้ในบางโอกาส

ดังนั้น จึงมีความจำเป็นที่จะต้องกำหนดให้มีการดำเนินการเกี่ยวกับการบริหารสำหรับ
 เหยื่ออาชญากรรมเพื่อให้ตรงกับความต้องการของเหยื่ออย่างเหมาะสม เช่นเดียวกันนี้จึงจำเป็นที่
 จะต้องมีความร่วมมือกันทั้งภาครัฐและเอกชนในการให้บริการแก่เหยื่อ

การพิจารณาถึงความต้องการของเหยื่อหรือขอบเขตของการบริการสำหรับเหยื่อจะ
 เป็นข้อกำหนดที่มีความสำคัญที่สุด ภายใต้การแนะนำของ The Council of Europe ผู้เสียหาย
 และครอบครัวโดยเฉพาะอย่างผู้ที่อ่อนแอสมควรที่จะได้รับเป็นพิเศษคือการช่วยเหลือโดยเร่งด่วน
 ในกรณีฉุกเฉิน (Emergency help) ซึ่งรวมถึงการคุ้มครองจากการแก้แค้นของผู้กระทำผิด การ
 รักษาพยาบาล (Medical) ด้านจิตใจ (Psychological) ด้านสังคมและช่วยเหลือด้านวัตถุ (Social
 and material help) การปรึกษาแนะนำ (Advice) เพื่อไม่ให้ตกเป็นเหยื่อในอนาคต การได้รับการ
 แจ้งให้ทราบถึงสิทธิในฐานะที่เป็นเหยื่อ (Information on victim's rights) การช่วยเหลือด้าน
 บริการ (Assistance) ตลอดกระบวนการดำเนินคดีอาญาเช่นเดียวกับฝ่ายจำเลย การบริการใน
 การรับชดเชยค่าเสียหายจากผู้กระทำผิด (Restitution) ได้รับการชำระค่าประกันภัยจากบริษัท
 ประกัน หรือองค์กรอื่น หากสามารถเป็นไปได้ควรได้รับการชดเชยความเสียหายจากรัฐ
 (Compensation) ซึ่งความช่วยเหลือเหล่านี้ได้มีความก้าวหน้ามากกว่าข้อกำหนดของ
 สนธิสัญญา หรือคำแนะนำ ที่เคยมีมา แต่ถึงแม้ว่าการบริการเหล่านี้จะดูมีความยุติธรรมทั้ง
 ในทางนโยบายอาญาและนโยบายทางสังคม แต่กระบวนการเช่นนี้ล้วนแต่ต้องมีค่าใช้จ่ายเพื่อทำ
 ให้สิ่งเหล่านี้เป็นจริง

เนื่องจากการให้ความช่วยเหลือและการบริการแก่เหยื่ออาชญากรรมได้มีการก่อตั้งขึ้น
 หลาย ๆ ประเทศ ทั้งที่เป็นการบริการโดยรัฐ หรือเป็นการบริการโดยอาสาสมัครทำงาน คำแนะนำ
 จึงไม่ได้มีจุดยืนบนลักษณะแนวทาง (Option) พื้นฐานของสังคมใดสังคมหนึ่ง ถึงแม้ว่าคำแนะนำ
 จะสนับสนุนให้มีการช่วยเหลือในลักษณะที่เป็นอาสาสมัคร (Voluntary Aid) และได้ยืนยันถึง
 ความจำเป็นอย่างเดียวกันในการให้ความช่วยเหลือและบริการแก่เหยื่อทั่ว ๆ ไป และการช่วยเหลือ

และให้บริการแก่เหยื่อในกรณีพิเศษ และสิ่งนี้ต้องเป็นที่แน่ใจว่าการช่วยเหลือและให้บริการเหล่านี้ สาธารณชนต้องรู้จัก ซึ่งเหยื่อต้องได้รับรู้และเข้าถึงได้ด้วย (Accessible) และต้องแน่นอนว่าการช่วยเหลือและให้บริการแก่เหยื่อนี้เป็นการร่วมมือกันในทางปฏิบัติงานระหว่างฝ่ายรัฐและเอกชน อีกทั้งการทำงานต้องสามารถเชื่อมถึงองค์กรต่าง ๆ ของกระบวนการยุติธรรมทางอาญาได้ โดยวิธีการดังกล่าวนี้เป็นสิ่งที่น่าสนใจอย่างมาก

ดังนั้น ผู้เสียหายซึ่งตกเป็นเหยื่อ (Victims) จะต้องได้รับการคุ้มครองโดยนโยบายในการพัฒนาทางสังคม (Policy of Social Development) และโดยมาตรการในการคุ้มครองที่มีความเหมาะสมและมาตรการในการคุ้มครองนั้นจะต้องรวมถึงข้อมูลข่าวสารเฉพาะ และคำแนะนำช่วยเหลือเพื่อป้องกันการตกเป็นเหยื่อต้องได้รับการเผยแพร่ต่อสาธารณะและต่อเหยื่ออาชญากรรม โดยเฉพาะอย่างยิ่งต่อกลุ่มผู้อ่อนแอที่อาจจะตกเป็นผู้เสียหายในคดีอาญาได้ การนำเอาโครงการป้องกันอาชญากรรมขึ้นมาพิจารณาใหม่ก็เป็นสิ่งที่มีคุณค่า อันจะทำให้กระบวนการที่พึงได้กล่าวถึงนี้บรรลุความสำเร็จ (วิระศักดิ์ แสงสารพันธ์, 2544, น. 63-66)

2.3 แนวความคิดเกี่ยวกับการคุ้มครองสิทธิผู้เสียหาย

ประวัติความเป็นมาของแนวคิดเกี่ยวกับการชดใช้ค่าเสียหาย (อัศวิน วัฒนินวิบูลย์ และ อมรรัตน์ กิริยาผล, 2530, น. 51-53)

การชดใช้ค่าเสียหาย (Restitution) เป็นแนวความคิดที่ได้มีมาตั้งแต่สมัยกรีกโบราณแล้ว ปรากฏในนวนิยายของ Homer ซึ่ง Achilles ถูกตีเตียนที่ไม่ยอมรับข้อเสนอในการชดใช้โดย Agamemnon เตือนว่า ความตายของพี่น้องอาจได้โทษได้โดยการชดใช้ค่าปรับ เมื่อผู้กระทำผิดจ่ายค่าปรับก็สามารถกลับบ้านเป็นอิสระ หรือคำวิงวอนของ Hebrews ที่มีต่อ Mosaic “การวิงวอนชดใช้เป็นสิทธิพิเศษของผู้บาดเจ็บที่พึงมีต่อผู้กระทำผิด” การชดใช้ค่าปรับแทนความตายพบทั่วไปในชาติอาเซีย นอกรีต ยิว และมีตลอดไปจนถึง Turkish Empire

ในอินเดียสมัย Sutra พวก Indian Hinduism ก็มีการชดใช้ค่าสินไหม การทดแทน (compensation) เป็นสิทธิที่ผู้กระทำผิดต้องรับผิดชอบ และถือว่าผู้กระทำผิดเป็นหนี้กษัตริย์ที่ต้องชดใช้ทดแทนถือเสมือนกับการไถ่บาปที่สามารถให้ได้โดยเฉพาะ ซึ่งจะพบอิทธิพลของศาสนาเช่นกันในชาติอิสลาม

กฎหมายฮัมบูรามี อายุประมาณ 190 ก่อนคริสตศักราช ซึ่งมีชื่อเสียงในการป้องกันอาชญากรรมอย่างโหดร้าย และบางกรณีผู้กระทำผิดต้องชดใช้ถึงสามเท่าของความเสียหาย พันธะไม่ใช่เพื่อประโยชน์ของผู้เสียหาย แต่มุ่งหมายในการเพิ่มโทษโดยวิธี ตาต่อตา ฟันต่อฟัน การชดใช้เสมือนเป็นการแก้แค้นของผู้เสียหายไม่ใช่การทดแทนความเสียหายของผู้เสียหาย การ

ทดแทนค่าเสียหายให้ผู้เสียหายส่วนมากเป็นความเสียหายทางทรัพย์สินมากกว่าความบาดเจ็บของบุคคล การชดใช้เป็นเรื่องของสังคม ซึ่งต้องการระงับข้อพิพาทระหว่างคู่กรณีหรือระหว่างครอบครัว มากกว่าเป็นการชดใช้ในฐานละเมิด

กฎหมายสิบสองโต๊ะสมัยโรมัน อายุประมาณ 450 ปีก่อนคริสต์ศักราช บังคับให้ผู้กระทำผิดชดใช้และมีมาตรการเพิ่มโทษ โดยระบุให้ขโมยที่ไม่ถูกจับในขณะที่กระทำผิด จะต้องจ่ายสองเท่าของทรัพย์สินที่ขโมยพบในบ้านผู้ใดต้องจ่ายสามเท่าหรือสี่เท่า ถ้าเขาอาศัยในบ้านที่ค้นพบและสี่เท่าถ้าเขาเป็นผู้ลักทรัพย์นั้น

การตอบแทนในรูปแบบอื่นก็พบโดย นักมานุษยวิทยา Tyler ใน Arabia เขาสังเกตว่าเผ่าที่อยู่นอกเมืองจะใช้การแก้แค้นนองเลือด แต่เผ่าในเมืองใช้การชดใช้โดยผู้กระทำผิดต่อบุคคลเพื่อป้องกันสังคม เผ่าเยอรมันผู้กระทำผิดถูกทำให้อับอายเป็นการทดแทนซึ่งจะลดความพยายามของผู้เสียหายลง กฎหมายเยอรมันโบราณ Facitus การฆ่าผู้อื่นจะถูกชดใช้โดยการปรับ และปราสาทจะถูกยึดถ้าครอบครัวนั้นยอมรับความสนใจต่อบทบาทของผู้เสียหายเริ่มเป็นที่สนใจขึ้นบ้างในปลายคริสต์ศตวรรษที่ 19 และช่วง 40 ปีของคริสต์ศตวรรษที่ 20 มีนักปราชญ์เพียงไม่กี่คนที่สนใจบทบาทของผู้ตกเป็นผู้เสียหาย จนกระทั่งในราวปี ค.ศ. 1940-1950 ความสนใจต่อผู้เสียหายได้พัฒนาสูงขึ้นด้วยผลงานของ Han Von Hentig ในหนังสือ The Criminal and His Victim จัดพิมพ์โดยมหาวิทยาลัยเยล และต่อมาผู้เสียหายก็ได้รับการศึกษามากขึ้น นักอาชญาวิทยาได้เริ่มมองเห็นว่าผู้เสียหายก็มีบทบาทอย่างสำคัญ ในการก่อให้เกิดอาชญากรรมและได้กำเนิดวิชาที่เรียกว่า ศาสตร์ว่าด้วยเหยื่อหรือผู้เสียหาย (Science the Victim or Victimology) บุคคลสำคัญซึ่งกล่าวกันว่าเป็นผู้ให้กำเนิดวิชานี้ได้แก่ Mcndelsohn นักกฎหมายชาวรูมาเนีย และระยะหลังได้มีนักอาชญาวิทยาที่สำคัญทำการศึกษารูปแบบผู้เสียหายมากขึ้นตามลำดับ

ความหมายของการชดใช้ค่าเสียหาย

การชดเชยค่าเสียหาย (Restitution) แก่ผู้เสียหายโดยผู้กระทำผิดได้พัฒนาการมาจากการศึกษาถึงประเภทของความผิดที่เกิดขึ้นจากตัวอาชญากร ประเภทของความผิดลักษณะของการทำความผิด อันนำไปสู่แนวคิดในการชดเชย ทดแทนความเสียหายที่เกิดขึ้นแก่ผู้ตกเป็นเหยื่อของการทำความผิดนั้น การชดใช้ค่าเสียหายนี้มีลักษณะเป็นการลงโทษ แต่มีความแตกต่างจากโทษปรับ ในประเด็นว่าการชดใช้ค่าเสียหายแก่อาชญากรรมเป็นกระบวนการที่กฎหมายกำหนดให้ผู้กระทำผิดชดใช้ค่าเสียหายจากอาชญากรรมให้แก่บุคคลผู้ถูกระบุชรายนั้นโดยตรง ส่วนโทษปรับเป็นการเจาะจงให้ผู้กระทำผิดชดใช้ค่าเสียหายแก่รัฐ (ประเสริฐ เมฆมณี, 2525, น. 38)

Burt Galaway and Joe Hudso (1978, p. 1 อ้างถึงใน ประเสริฐ เมฆมณี, 2525, น. 39) ได้อธิบายถึงการชดใช้ค่าเสียหายไว้ว่า เป็นการแทรกแซงโดยเจ้าหน้าที่กระบวนการยุติธรรมที่ต้องการให้ผู้กระทำผิดทำการจ่ายเงินหรือบริการแก่ผู้เสียหาย จากผลของอาชญากรรมทางตรงหรือทางอ้อม

Stephen Schafer (1968, p. 50) กล่าวว่า การชดใช้ค่าเสียหายแห่งอาชญากรรม มิได้หมายถึง การชดใช้ที่เป็นตัวเงินเสมอไป อาจจะเป็นการชดใช้ในรูปแบบอื่นที่เหมาะสมแก่กรณีความผิดนั้น ๆ ก็ได้ เช่น การขอขมาลาโทษต่อผู้เสียหาย หรือการทำงานให้แก่ผู้เสียหาย เพื่อตอบแทนชดใช้ในความผิดนั้น ๆ เป็นต้น

ระบบการชดใช้ค่าเสียหาย

Stephen Schafer (อัญชลี ฉายสุวรรณ, 2534, น. 57-58) ได้แบ่งระบบการชดใช้ค่าเสียหายด้วยการพยายามแยกโดยปรัชญากฎหมายและวิธีการดำเนินการเป็นเกณฑ์และสรุประบบการชดใช้ค่าเสียหายให้ผู้เสียหายเป็น 3 ระบบ คือ

1. ระบบ Damages เป็นการดำเนินคดีที่ถือว่าเป็นสิทธิทางแพ่ง กฎหมายอาญาไม่ได้เข้ามาเกี่ยวข้องกับเรื่องค่าเสียหายของผู้เสียหายเลย เป็นการแยกกฎหมายแพ่งและกฎหมายอาญาอย่างเด็ดขาด อาชญากรรมถือว่าเป็นความผิดต่อรัฐ โดยคำร้องขอค่าทดแทนจะแยกจากระบบทางอาญา ผู้เสียหายจะสามารถเยียวยาความบาดเจ็บได้จากศาลแพ่งตามกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง

2. ระบบ Restitution แม้จะดำเนินการด้วยคำตัดสินของศาลอาญา แต่ก็ถือว่าเป็นสิทธิทางแพ่ง และเป็นระบบที่พบมากที่สุด แต่ยากในการปรับใช้ในการปฏิบัติงานของศาลเพราะจะต้องเข้าใจความแตกต่างของความผิดทางแพ่ง และอาญา ระบบนี้เน้นที่คุณสมบัติของคำร้องของผู้เสียหายในทางแพ่ง ระบบนี้จะดำเนินคดีคำร้องตามบทบัญญัติของคดีแพ่ง เป็นระบบที่คำร้องมักถูกหาว่าเป็นอุปสรรค ศาลอาญามักให้ไปพิจารณาในศาลแพ่ง เพราะเห็นว่า เป็นเรื่องทางแพ่ง ศาลจะได้ไม่ถูกหันเหไปจากการพิจารณาคดีอาญา ในบางประเทศเช่น อังกฤษ ฮังการี อิสราเอล ได้กำหนดจำนวนเงินที่ศาลจะสั่งจ่ายชดเชยให้ได้ เพื่อเป็นการป้องกันการหักเหความสนใจของศาลจากคดีอาญา ระบบนี้ จึงเพียงให้ความสะดวกในการฟ้องต่อศาลที่ดำเนินคดีอาญาเท่านั้น

3. ระบบ Restitution มีลักษณะผสมระหว่างสิทธิทางแพ่งและทางอาญา การดำเนินคดีทำในศาลอาญา ผู้เสียหายมีสิทธิที่จะเลือกดำเนินคดีในศาลแพ่งหรือศาลอาญาก็ได้ การชดใช้มีลักษณะเป็นการลงโทษอยู่ด้วย การชดใช้ในระบบนี้แบ่งเป็น 3 แบบ

3.1 The Fine-Like Restitution or Compensation fine เป็นการปรับเพื่อการชดใช้ มีลักษณะคล้ายสินไหมในกฎหมายโบราณของไทย มีลักษณะเป็นหนี้ทางการเงินที่กำหนดให้ผู้กระทำผิดใช้เป็นเสมือนค่าทำขวัญแก่ผู้เสียหายและเป็นการเพิ่มโทษของศาลอาญา

3.2 เป็นระบบที่คล้ายกับระบบแรก แต่ศาลไม่ถูกจำกัดในการให้ชดใช้ค่าเสียหายต่อผู้เสียหาย และอาจให้ผู้กระทำผิดจ่ายเงินมากกว่าความเสียหายที่แท้จริง เช่น สองหรือสามเท่าของความบาดเจ็บจริง

3.3 เป็นการให้การชดใช้ค่าเสียหายเพื่อเป็นเงื่อนไขในการยุติการดำเนินคดีอาญา ผู้กระทำผิดมีหนี้ต้องชดใช้ผู้เสียหาย การดำเนินคดีอาญาจะยุติชั่วคราว และผู้กระทำผิดจะได้รับการปล่อยโดยไม่ลงโทษ มีลักษณะคล้ายกับเงื่อนไขคุมประพฤติ

ส่วนการทดแทนค่าเสียหายแก่ผู้เสียหายในคดีอาญาโดยรัฐ นั้น Stephen Schafer ได้กล่าวไว้ 2 ประการ คือ

1. ระบบ Compensation มีลักษณะเป็นสิทธิทางแพ่ง และดำเนินคดีโดยศาลอาญา แต่ได้มีแหล่งเงินทุนสนับสนุนโดยรัฐ การทดแทนนี้ไม่ใช่โทษ แม้จะเป็นการตัดสินโดยศาลอาญาก็ตาม เป็นการที่รัฐเข้ามาทำหน้าที่ เป็นการแก้ไขความบกพร่องที่ไม่อาจป้องกันผู้เสียหายจากอาชญากรรม

2. ระบบ Compensation คุณลักษณะเป็นกลาง และมีกระบวนการพิจารณา คำร้องเป็นพิเศษจากการทดแทนโดยรัฐที่ช่วยผู้เสียหายที่มีความจำเป็นเนื่องจากผู้กระทำผิดไม่สามารถชดใช้ค่าเสียหายแก่ผู้เสียหายให้เพียงพอได้ โดยมีคณะกรรมการทดแทนความเสียหายพิจารณาคำร้องของผู้เสียหาย

รูปแบบของการชดใช้ค่าเสียหาย

รูปแบบการชดใช้ค่าเสียหายของผู้กระทำผิด อัสวิน วัฒนวิบูลย์ และ อมรรัตน์ กิริยาผล (2530, น. 55) ได้จัดรูปแบบไว้ 3 ประการ คือ

1. การชดใช้ด้วยเงิน ผู้กระทำผิดถูกศาลสั่งให้ใช้เป็นค่าเสียหายแก่ผู้เสียหายผู้กระทำผิดอาจได้รับการปล่อยภายใต้การคุมประพฤติ หรือพักการลงโทษ โดยศาลกำหนดเงื่อนไขคุมประพฤติหรือพักการลงโทษให้จ่ายเงินเป็นการชดใช้ค่าเสียหายหรือโดยการหักรายได้ของนักโทษที่มีคดีระหว่างอยู่ในเรือนจำ เป็นต้น

2. การชดใช้ด้วยการบริการชุมชน เป็นการให้ผู้กระทำผิดชดใช้ความเสียหายให้แก่ชุมชน อาจโดยการทำงานสาธารณะต่าง ๆ ในวันหยุด เช่น ดูแลเด็ก ทำความสะอาด ทำงานในองค์การกุศลของรัฐ โรงพยาบาล หรืองานอื่นที่เหมาะสมกับคุณลักษณะความรู้ความสามารถ ความรับผิดชอบของผู้กระทำผิด

3. การชดใช้ด้วยการบริการโดยตรงแก่ผู้เสียหาย เป็นการทำงานส่วนตัวให้แก่ผู้เสียหายเป็นการชดใช้ เช่น ทำสวนให้ผู้เสียหาย ขอบมาต่อผู้เสียหาย เป็นต้น การชดใช้เหล่านี้ อาจเหมาะกับเด็กกระทำผิดมากกว่าผู้ใหญ่

ประเสริฐ เมฆมณี (2534, น. 59-60) ได้แบ่งรูปแบบของการชดใช้ค่าเสียหายที่แสดงให้เห็นความรับผิดชอบต่อผู้เสียหายและผู้กระทำผิด ในกระบวนการชดใช้ที่น่าสนใจ รวม 3 ประเภท คือ

1. การชดใช้ค่าเสียหายทางจิตใจ (Spiritual Restitution) โดยการให้ผู้เสียหายพบปะสนทนากับอาชญากร เพื่อให้ผู้เสียหายได้มีโอกาสระบายความรู้สึกและความสูญเสียที่ได้รับจากอาชญากรรม นอกจากจะเป็นหนทางหนึ่งที่จะทำให้อาชญากรรู้สึกตระหนักในความผิดแล้ว การรับสารภาพผิดของอาชญากร ก็ยังมีผลช่วยลดภาวะความตึงเครียดทางจิตใจของผู้เสียหายได้อีกประการหนึ่ง

2. การชดใช้ค่าเสียหายแบบสร้างสรรค์ความรับผิดชอบต่อ (Creative Restitution) เป็นแนวความคิดร่วมระหว่างศาสตราจารย์ Albert Eglash กับ Ernest Papanet ซึ่งสนับสนุนให้ศาลสั่งให้ผู้กระทำผิดชดใช้ค่าเสียหายแก่ผู้เสียหายที่ถูกประทุษร้าย เพื่อเป็นการทดแทนหรือบรรเทาโทษจำคุก เนื่องจากอาชญากรรมที่เกิดขึ้น เป็นการประทุษร้ายต่อผู้เสียหายโดยตรง จึงถือเป็นความรับผิดชอบต่อผู้กระทำผิดที่จะต้องชดใช้ค่าเสียหายให้แก่ผู้เสียหาย

3. การชดใช้ค่าเสียหายโดยสมัครใจของผู้กระทำผิด (Spontaneous - Restitution) เป็นรูปแบบของการชดใช้ค่าเสียหายจากความสมัครใจหรือความรู้สึกตระหนักในความผิดของอาชญากรโดยตรง การชดใช้ค่าเสียหายในประเด็นนี้จะมีผลในทางสมานความเข้าใจและความเห็นอกเห็นใจระหว่างอาชญากรกับผู้เสียหายมากกว่าชดใช้ในรูปอื่น

นอกจากนั้น คณะกรรมการปฏิรูปกฎหมายแคนาดา ค.ศ.1976 ได้เสนอแนวทางปฏิบัติว่าด้วยการชดใช้ค่าเสียหาย มีสาระสำคัญดังต่อไปนี้

1. การชดใช้ค่าเสียหาย หมายถึงการที่ผู้กระทำผิดได้ชดใช้ค่าเสียหายให้แก่ผู้เสียหาย ซึ่งได้รับความสูญเสียเท่าที่ผู้กระทำผิดจะพึงสามารถชดใช้ได้

2. การชดใช้ค่าเสียหายแห่งอาชญากรรม มิได้หมายถึง การชดใช้ที่เป็นตัวเงินเสมอไป อาจจะเป็นการชดใช้ในรูปอื่นที่เหมาะสมแก่กรณีความผิดนั้น ๆ ก็เป็นได้ เช่น การขอขมาลาโทษ ต่อผู้เสียหาย หรือการทำงานให้แก่ผู้เสียหาย เพื่อตอบแทนชดใช้ในความผิดนั้น ๆ เป็นต้น

3. การชดใช้ค่าเสียหายแห่งอาชญากรรม นอกจากจะต้องคำนึงถึงหลักความสามารถ แห่งการชดใช้ค่าเสียหายของผู้กระทำผิดหรือเงื่อนไขการลงโทษอย่างอื่น ๆ ประกอบแล้ว ยัง จำเป็นต้องพิจารณาถึงหลักความยินยอมเห็นพ้องของผู้เสียหายโดยตรงอีกด้วย

4. การชดใช้ค่าเสียหายที่เป็นตัวเงิน ควรจะได้กำหนดจำนวนเงินและหลักการเงื่อนไข ปฏิบัติไว้อย่างแจ่มแจ้ง

5. ในกรณีที่ผู้กระทำผิดจงใจปฏิเสธ ไม่ชดใช้ค่าเสียหาย ตามคำสั่งของศาล ศาล อาจจะใช้การลงโทษจำคุกหรือมาตรการบังคับอื่น ๆ ลงโทษให้เหมาะสมกับฐานความผิดก็ได้

ในรายงานเสวนาทางวิชาการเรื่อง “รัฐธรรมนูญใหม่กับกระบวนการยุติธรรม” โดยมี นักวิชาการที่เกี่ยวข้องกับกระบวนการยุติธรรมหลายท่านเข้าร่วมการเสวนา ได้สรุปและเสนอแนะ แนวทางการปรับปรุงแก้ไขรูปแบบของกระบวนการยุติธรรมของไทยไว้หลายแนว ในส่วนที่เกี่ยวข้อง กับผู้เสียหาย หรือเหยื่อในกระบวนการยุติธรรมนี้ ได้มีข้อเสนอแนะในการจัดรูปแบบการให้การ ช่วยเหลือเหยื่ออาชญากรรม โดยการจัดตั้งกองทุนสงเคราะห์ผู้บริสุทธิ์ขึ้นในกระบวนการยุติธรรม เพื่อให้การเยียวยาแก่บุคคลที่ต้องรับความเสียหายจากการดำเนินคดีอาญา จากกรณีต่าง ๆ ดังนี้ (สำนักงานอัยการสูงสุดร่วมกับสถาบันกฎหมายอาญา, 2540, น. 150-151)

1. ผู้ต้องหาที่ถูกควบคุม (ขัง) อยู่ในระหว่างการดำเนินคดีแล้วต่อมาศาลพิพากษาว่า เขามีใช่ผู้กระทำผิด

2. ผู้ที่ถูกศาลพิพากษาลงโทษไปแล้ว ต่อมาปรากฏพยานหลักฐานว่าเขาไม่ใช่ ผู้กระทำผิด (ดำเนินคดีผิดตัว)

อัญชลี ฉายสุวรรณ (2534, น. 56) ได้แยกลักษณะของการชดใช้ค่าเสียหาย ซึ่งไม่ได้ จำเพาะ เฉพาะการจ่าย “เงิน” อย่างเดียว แต่ได้แบ่งออกเป็น 4 ลักษณะ คือ

1. การชดใช้ค่าเสียหายที่เป็นตัวเงินแก่ผู้เสียหาย
2. การชดใช้ค่าเสียหายโดยการให้บริการด้านต่าง ๆ แก่ผู้เสียหาย
3. การชดใช้ค่าเสียหายที่เป็นตัวเงินแก่ชุมชนหรือรัฐ
4. การชดใช้ค่าเสียหายโดยการให้บริการด้านต่าง ๆ แก่ชุมชนหรือรัฐ

สุดสงวน สุธีสร (2543, น. 61) ได้แยกลักษณะการชดเชยค่าเสียหายให้แก่เหยื่ออาชญากรรมออกเป็น 3 รูปแบบ คือ

1. การชดเชยความเสียหายแก่เหยื่ออาชญากรรมโดยรัฐ
2. การชดเชยความเสียหายแก่เหยื่ออาชญากรรมโดยผู้กระทำผิดหรืออาชญากร
3. การชดเชยความเสียหายแก่เหยื่ออาชญากรรมโดยชุมชน

3. สิทธิมนุษยชน

สิทธิมนุษยชน (Human Rights) ก็คือ สิทธิพื้นฐานที่มนุษย์เกิดมาพึงมีเป็นสิ่งที่ชี้ให้เห็นถึงสภาพที่มนุษย์ควรจะมีและควรจะเป็น เพื่อให้ทุก ๆ คนที่เกิดมาดำรงชีวิตอย่างมีคุณค่าและมีศักดิ์ศรี (ในสังคมเดิมเรียกกันว่า “สิทธิตามธรรมชาติ”)

ผู้ที่มีบทบาทสำคัญที่สุดในเรื่องนี้ได้แก่สหประชาชาติ โดยเฉพาะผู้ที่มีส่วนร่วมในการก่อตั้งองค์การสหประชาชาติได้สนใจเรื่องการละเมิดสิทธิต่าง ๆ ของมนุษย์ ที่มีเหตุเกิดขึ้นก่อนสงครามโลกครั้งที่ 2 และความทารุณโหดร้ายต่าง ๆ ในช่วงสงคราม ปัจจุบันสหประชาชาติเป็นผู้ที่มีบทบาทในการจำแนกวางบรรทัดฐานและหลักเกณฑ์ในเรื่องสิทธิต่าง ๆ ของบุคคลให้เป็นระบบจัดทำความตกลงเพื่อให้มีพันธกรณีตามกฎหมายระหว่างประเทศ ตลอดจนตรวจสอบดูแลให้มีการปฏิบัติตามพันธกรณีดังกล่าว

สิทธิมนุษยชนมีองค์ประกอบจากสิทธิมนุษยชนขั้นพื้นฐาน (Fundamental Human Rights) สิทธิเสมอภาค (Equal Rights) ความยุติธรรม (Justice) ความก้าวหน้าทางสังคม (Social Progress) และสิทธิในการกำหนดในตนเอง (Right to Self-Determination) เป็นส่วนสำคัญส่วนหนึ่งของขบวนการพัฒนาเศรษฐกิจ สังคม และการเมืองของประเทศต่าง ๆ ในยุคปัจจุบัน

กฎบัตรสหประชาชาติจำกัดมิให้สหประชาชาติเข้าไปเกี่ยวข้องกับเรื่องซึ่งเป็นกิจการภายในของแต่ละประเทศ แต่ความตกลงที่สหประชาชาติจัดทำขึ้น ทำให้การละเมิดสิทธิมนุษยชนเป็นเรื่องที่ประชาคมระหว่างประเทศสามารถแสดงความวิตกกังวลได้โดยชอบธรรม (Legitimate Concern) และรัฐบาลของประเทศต่าง ๆ มีพันธกรณีที่จะต้องปฏิบัติตามความตกลงเกี่ยวกับสิทธิมนุษยชนที่ตนร่วมเป็นภาคี

ที่ประชุมสมัชชาสหประชาชาติได้อนุมัติและประกาศใช้ปฏิญญาสากลว่าด้วยสิทธิมนุษยชน (Universal Declaration of Human Rights) เมื่อวันที่ 10 ธันวาคม ค.ศ.1944 (พ.ศ. 2487) แม้ว่าปฏิญญาฯ ดังกล่าวจะไม่มีผลบังคับตามกฎหมาย แต่ถือว่ามีคุณธรรมระดับ

เดียวกับกฎหมายจารีตประเพณีระหว่างประเทศ บางประเทศได้นำไปรวมไว้ในกฎหมายพื้นฐานต่าง ๆ และกฎหมายรัฐธรรมนูญ พระราชบัญญัติบางฉบับที่ใช้อยู่ในปัจจุบันก็ได้นำหลักการเรื่องสิทธิมนุษยชนรวมไว้ด้วยแล้ว อาทิ มนุษย์ทั้งหลายเกิดมามีอิสระ และเสมอภาคกันด้วยเกียรติศักดิ์ และสิทธิต่างมีเหตุผล และมโนธรรม และควรปฏิบัติต่อกันด้วยเจตนารมณ์แห่งภราดรภาพ โดยจะถูกทรมานหรือได้รับผลปฏิบัติหรือการลงโทษที่โหดร้ายผิดมนุษยธรรมหรือต่ำช้าไม่ได้ (ปฏิญญาฯ ข้อ 1 และ ข้อ 5)

บุคคลทุกคน ย่อมเสมอภาคตามกฎหมายและมีสิทธิที่จะได้รับความคุ้มครองของกฎหมายเท่าเทียมกันโดยปราศจากการเลือกปฏิบัติใด ๆ และมีสิทธิเสมอภาคโดยเต็มที่ในอันที่จะได้รับการพิจารณาที่เป็นธรรมและเปิดเผยจากศาลที่อิสระและเที่ยงธรรมในการกำหนดสิทธิและหน้าที่ของตนจากการกระทำผิดอาญาใด ๆ ที่ตนถูกกล่าวหา ดังปฏิญญาฯ ข้อ 7 และข้อ 10) และจากสิทธิมนุษยชนดังกล่าว ยังมุ่งเน้นให้ความสำคัญกับบุคคลในเรื่องการถูกจับกุมกักขังหรือเนรเทศไปต่างถิ่นโดยพลการไม่ได้ หรือแม้กระทั่งมีสิทธิที่จะเป็นเจ้าของทรัพย์สินโดยลำพังตนเอง เช่นเดียวกันโดยร่วมกับผู้อื่น และจะถูกริบทรัพย์สินโดยพลการไม่ได้เช่นกัน (ปฏิญญาฯ ข้อ 9 และ ข้อ 17)

บุคคลใดก็ตาม หากถูกกล่าวหาว่ากระทำผิดทางอาญา ย่อมมีสิทธิที่จะได้รับการสันนิษฐานไว้ก่อนว่า เป็นผู้บริสุทธิ์ จนกว่าจะพิสูจน์ได้ว่า มีความผิดตามกฎหมายในการพิจารณาคดีอย่างเปิดเผย (ปฏิญญาฯ ข้อ 11)

นอกจากนี้ยังมีอนุสัญญาของสมัชชาสหประชาชาติที่น่าสนใจ ได้แก่ สมัชชาสหประชาชาติได้อนุมัติอนุสัญญาต่อต้านการทรมานและการลงโทษหรือการปฏิบัติอื่น ๆ ที่โหดร้ายไร้มนุษยธรรมหรือต่ำช้า (Convention against torture and other cruel inhuman or degrading treatment or punishment) ซึ่งมีผลบังคับใช้ตั้งแต่วันที่ 26 มิถุนายน ค.ศ.1987 (พ.ศ. 2530) ข้อความตกลงฉบับนี้ ระบุพันธกรณีของประเทศภาคีที่จะลงโทษผู้ทำการทรมานซึ่งถือว่าเป็นอาชญากรรม ไม่เปิดโอกาสให้ใช้เงื่อนไขใด ๆ เพื่อเป็นข้ออ้างในการทรมาน รวมทั้งไม่ยอมรับคำกล่าวอ้างว่าได้รับคำสั่งจากผู้อื่นเพื่อกระทำการทรมาน อันเป็นเหตุผลให้รอดพ้นจากความผิด

สิทธิมนุษยชนกับตำรวจสอบสวน

ภาระหน้าที่ของตำรวจเกี่ยวข้องโดยตรงกับการรักษาความสงบเรียบร้อยในสังคม และปกป้องคุ้มครองรักษาคอนในสังคมมิให้เบียดเบียน ช่มเหงรังแกกัน การเกิดอาชญากรรมในจำนวนที่เหมาะสมเป็นเรื่องปกติ เพราะวิธีการควบคุมอาชญากรรมเป็นตัวชี้วัดการจำกัดสิทธิ

เสรีภาพของประชาชนด้วย แต่อาชญากรรมบางประเภทตำรวจต้องเร่งจัดการอย่างรีบด่วน เช่น โสเภณีเด็ก การกดขี่ข่มเหงรังแกคนพิการและการใช้แรงงานเด็ก ทั้งนี้เพราะเป็นเรื่องที่เกี่ยวข้องกับสิทธิมนุษยชนหากปล่อยทิ้งไว้ไม่เร่งดำเนินการจะถูกประณามจากคนในสังคมเราเองและสังคมโลกทั้งหลาย โดยเฉพาะตำรวจมักจะเป็นผู้ถูกประณามก่อนผู้อื่น ปัจจุบันเป็นที่ยอมรับว่าประเทศของเรากำลังหมุนสู่ยุคพัฒนาประชาธิปไตย ตำรวจที่ดีจึงต้องทำตัวให้ทันสมัยทันต่อเหตุการณ์และทันกระแสของประเทศด้วยการเลือกเอาจุดแข็งของสถาบันอื่นมาใช้ประโยชน์เสริมการทำงานของตำรวจ ในขณะที่เดียวกันถือเป็นภาระหน้าที่ช่วยแก้จุดอ่อนให้สถาบันอื่นในสังคมด้วย เป็นการเกื้อกูลกัน ทำให้สถาบันของสังคมแต่ละส่วนทำหน้าที่ได้อย่างมีประสิทธิภาพ ทำให้เกิดความสงบเรียบร้อยโดยรวม แล้วย้อนกลับมามีผลต่อภาระหน้าที่ของตำรวจอีกด้วยจุดอ่อนจุดแข็งดังกล่าวในสังคมประชาธิปไตยอาจหมายถึง การแสดงความคิดเห็นทางบวกหรือทางลบ รวมทั้งการเรียกร้องต่าง ๆ จนกลายเป็นการประท้วงที่ตำรวจต้องเข้าไปเกี่ยวข้อง โดยหน้าที่และคำสั่งอย่างไม่สามารถหลีกเลี่ยงได้ การเกี่ยวข้องลักษณะนี้ของตำรวจสอบสวนจะช่วยผู้บังคับบัญชาระดับสูงเมื่อต้องตัดสินใจ (เป็นส่วนหนึ่งของภาพการทากรุณกรรมที่ออกมา ซึ่งก็เกี่ยวข้องกับสิทธิมนุษยชน) จากภารกิจที่ต้องเกี่ยวข้องกับงานลักษณะนี้จึงต้องมีการแบ่งงานในกองตำรวจสอบสวนและหน่วยงานระดับสูงขึ้นไปซึ่งมักเรียกว่างานกิจการพิเศษ ทำให้ตำรวจสอบสวนต้องมีความรู้ความเข้าใจพื้นฐานของเรื่องนี้ด้วย (พงศ์พัฒน์ ฉายาพันธุ์, 2538)

4. กฎหมายรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2540 บทบัญญัติที่เกี่ยวกับงานสอบสวน

หลังจากที่ได้มีการประกาศใช้กฎหมายรัฐธรรมนูญฉบับแรกในปี พ.ศ. 2475 จนถึงฉบับปี พ.ศ. 2534 รวม 15 ฉบับ ปรากฏว่ารัฐธรรมนูญดังกล่าวยังไม่ให้ความสำคัญกับการรับรองและคุ้มครองสิทธิเสรีภาพของประชาชนต่อการใช้อำนาจอรัฐ โดยเฉพาะการอำนวยความสะดวกในทางอาญาให้มีประสิทธิภาพอย่างแท้จริงและในขณะเดียวกันบางฉบับก็ยังมีบัญญัติในเรื่องสิทธิเสรีภาพ และหน้าที่บางประการยังไม่ครบถ้วนหรือยังไม่ชัดเจน หรือหากมีการบัญญัติไว้ก็ยังไม่คุ้มครองให้บังคับได้อย่างจริงจังในทางปฏิบัติ และนอกจากนั้น การออกกฎหมายหรือกฎเกณฑ์อื่น ๆ เพื่อจำกัดสิทธิและเสรีภาพก็กระทำได้ง่าย และกว้างขวางเกินสมควรทำให้มีการละเมิดต่อสาระสำคัญต่อสิทธิและเสรีภาพของประชาชนชาวไทยอยู่เสมอ ดังนั้น ในรัฐธรรมนูญฉบับปี 2540 หรือที่เรียกว่ารัฐธรรมนูญฉบับประชาชน จึงได้มีการขยายความคุ้มครองในเรื่องสิทธิ

และเสรีภาพให้กว้างขวางและเป็นจริงกว่าเดิม โดยได้เพิ่มสิทธิเสรีภาพและหน้าที่ให้ครบถ้วน โดยเฉพาะในด้านการอำนวยความสะดวกไม่ว่าจะเป็นการเพิ่มหรือการรับรองสิทธิของผู้เสียหาย หรือผู้ต้องหาที่จะขอถ่ายสำเนาคำให้การหรือพยานหลักฐานของตนได้ เมื่อพนักงานสอบสวนได้ยื่นฟ้องต่อศาลแล้วหรือเมื่อพนักงานอัยการสั่งไม่ให้ฟ้อง เป็นต้น (พิทยา พุทธานุ, 2545)

สำหรับบทบัญญัติของกฎหมายรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พ.ศ.2540 ในส่วนที่เกี่ยวข้องกับการปฏิบัติงานของเจ้าหน้าที่ตำรวจและพนักงานสอบสวนมีอยู่หลายเรื่องด้วยกัน อาทิ

1. การปฏิบัติหน้าที่จะต้องไม่ล่วงละเมิดต่อสิทธิเสรีภาพและศักดิ์ศรีของความเป็นมนุษย์

สิทธิและเสรีภาพของบุคคลจะมีอยู่โดยสภาพ เว้นแต่ว่ารัฐธรรมนูญหรือกฎหมายจำกัดไว้ จึงจะไม่มีและกฎหมายที่จะออกมาจำกัดสิทธิและเสรีภาพได้ก็โดยอาศัยอำนาจตามกฎหมายรัฐธรรมนูญ (มาตรา 29)

2. การได้รับความคุ้มครองเกี่ยวกับทสันนิษฐานว่าเป็นผู้บริสุทธิ์ในคดีอาญา

ในคดีอาญาต้องสันนิษฐานไว้ก่อนว่าผู้ต้องหาหรือจำเลยไม่มีความผิดก่อนมีคำพิพากษาอันถึงที่สุดแสดงว่าบุคคลใดได้กระทำความผิดจะปฏิบัติต่อบุคคลนั้นเสมือนเป็นผู้กระทำความผิดมิได้ (มาตรา 33)

ตามมาตรา 33 ดังกล่าว ซึ่งให้สันนิษฐานไว้ก่อนว่า ผู้ต้องหาหรือจำเลยเป็นผู้บริสุทธิ์หรือยังไม่ถือว่าเป็นผู้กระทำความผิดนั้น ได้ก่อให้เกิดสิทธิกับผู้ต้องหาหรือจำเลยหลายประการด้วยกัน

3. การให้ความคุ้มครองในเรื่องการจับกุมและคุมขัง

ในคดีอาญา การจับและคุมขังบุคคลใด จะกระทำมิได้เว้นแต่จะมีคำสั่งหรือหมายของศาล หรือผู้นั้นได้กระทำความผิดซึ่งหน้า หรือมีเหตุจำเป็นอย่างอื่นให้จับได้โดยไม่มีหมายตามที่กฎหมายบัญญัติ โดยผู้ถูกจับจะต้องได้รับการแจ้งข้อกล่าวหาและรายละเอียดแห่งการจับโดยไม่ชักช้ากับจะต้องได้รับโอกาสแจ้งให้ญาติหรือผู้ซึ่งผู้ถูกจับไว้วางใจทราบในโอกาสแรก และผู้ถูกจับซึ่งยังถูกควบคุมอยู่ต้องถูกนำไปศาลภายในสี่สิบแปดชั่วโมงนับแต่เวลาที่ผู้ถูกจับถูกนำตัวไปถึงที่ทำการของพนักงานสอบสวน เพื่อศาลพิจารณาว่า มีเหตุที่จะขังผู้ถูกจับไว้ตามกฎหมายหรือไม่เว้นแต่มีเหตุสุดวิสัยหรือมีเหตุจำเป็นอย่างอื่นตามกฎหมายบัญญัติ ดังมาตรา 237

4. การให้ความคุ้มครองในกรณีเรื่อง การค้น

การตรวจค้นตัวบุคคลจะกระทำมิได้ เว้นแต่โดยอาศัยอำนาจตามบัญญัติแห่งกฎหมาย (มาตรา 31) และตามมาตรา 238 ซึ่งบัญญัติว่า “ในคดีอาญา การค้นในที่หรือฐานจะกระทำมิได้ เว้นแต่จะมีคำสั่งหรือหมายของศาลหรือมีเหตุให้ค้นได้ โดยไม่ต้องมีคำสั่งหรือหมายของศาล ทั้งนี้ตามที่กฎหมายบัญญัติ”

5. การให้ความคุ้มครองในเรื่องการปล่อยชั่วคราว

การปล่อยชั่วคราว เป็นมาตรการหนึ่งในคดีอาญา เพื่อเป็นการเคารพและรักษาไว้ซึ่งสิทธิและเสรีภาพของผู้ต้องหาตามบทสันนิษฐานตามกฎหมายรัฐธรรมนูญ มาตรา 33 ว่าในคดีอาญาต้องสันนิษฐานไว้ก่อนว่า ผู้ต้องหาหรือจำเลยไม่มีความผิด ก่อนมีคำพิพากษาอันถึงที่สุดแสดงว่าบุคคลใดได้กระทำความผิดจะปฏิบัติต่อบุคคลนั้นเสมือนเป็นผู้กระทำความผิดมิได้ การปล่อยชั่วคราวตามที่บัญญัติไว้ตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญามี 3 ประเภทด้วยกัน กล่าวคือ (1) การปล่อยชั่วคราวโดยไม่มีหลักประกัน (2) การปล่อยชั่วคราวโดยมีประกัน (3) การปล่อยชั่วคราวโดยมีประกันและหลักประกัน

6. การมีทนายความหรือผู้ต้องหาไว้วางใจเข้าร่วมฟังการสอบสวน

ในชั้นการสอบสวน ผู้ต้องหาที่มีสิทธิให้ทนายความหรือผู้ซึ่งตนไว้วางใจเข้าร่วมฟังการสอบสวนปากคำตนได้ (ตามมาตรา 241) หากผู้ต้องหาให้ทนายความจำนวนหลายคนหรือผู้ซึ่งตนไว้วางใจเข้าร่วมฟังการสอบสวนจำนวนมาก ซึ่งอาจจะเป็นจำนวน 20 คนหรือทั้งหมดหมู่บ้านก็ย่อมสามารถทำได้ และโดยเฉพาะอย่างยิ่งในกรณีที่คดีนั้นมีผู้ต้องหาจำนวนหลายคนหรือบุคคลซึ่งผู้ต้องหาจะอ้างเป็นพยานในชั้นสอบสวนในชั้นศาล ผู้ต้องหาอาจใช้อำนาจตามกฎหมายให้เข้าร่วมฟังการสอบสวนของตนได้

7. การได้รับความคุ้มครองในการตรวจสอบเกี่ยวกับการคุมขังโดยมิชอบ

กรณีที่มีการคุมขังตัวบุคคลในคดีอาญาหรือในกรณีอื่นใด ผู้ถูกคุมขังเอง พนักงานอัยการ หรือบุคคลอื่นใด เพื่อประโยชน์ของผู้ถูกคุมขัง มีสิทธิร้องต่อศาลท้องถิ่นที่มีอำนาจพิจารณาคดีอาญาว่า การคุมขังเป็นการมิชอบด้วยกฎหมาย เมื่อมีคำร้องเช่นนี้ให้ศาลดำเนินการไต่สวนฝ่ายเดียวโดยด่วน ถ้าเห็นว่าคำฟ้องมีมูล ศาลมีอำนาจสั่งผู้คุมขังให้นำตัวผู้ถูกคุมขังมาศาลโดยพลัน และถ้าผู้คุมขังแสดงให้เห็นที่เป็นที่พอใจของศาลไม่ได้ว่าการคุมขังเป็นการชอบด้วยกฎหมายให้ศาลสั่งปล่อยตัวผู้ถูกคุมขังไปทันที (ตามมาตรา 240)

8. การสอบสวนต้องกระทำด้วยความรวดเร็ว ต่อเนื่องและเป็นธรรม

ในคดีอาญาผู้ต้องหาหรือจำเลยย่อมมีสิทธิได้รับการสอบสวนหรือการพิจารณาคดีด้วยความรวดเร็วต่อเนื่องและเป็นธรรม (ตามมาตรา 241) นอกจากนั้นตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 130 ก็ได้บัญญัติให้เริ่มการสอบสวนโดยมิชักช้า จะทำการในที่ไหนใดเวลาใด แล้วแต่จะเห็นสมควรโดยผู้ต้องหาไม่จำเป็นต้องอยู่ด้วย

9. การขอตรวจสอบ และคัดสำเนาคำให้การรวมทั้งมีสิทธิได้รับทราบการ

สรุปพยานหลักฐานในกรณีมีคำสั่งเด็ดขาดไม่ฟ้องคดี

ผู้เสียหายหรือจำเลยในคดีอาญาย่อมมีสิทธิตรวจสอบหรือคัดสำเนาคำให้การของตนในชั้นสอบสวน หรือเอกสารประกอบคำให้การของตน เมื่อพนักงานอัยการได้ยื่นฟ้องคดีต่อศาลแล้ว ทั้งนี้ตามที่กฎหมายบัญญัติ (มาตรา 241)

สำหรับสิทธิที่จะตรวจสอบคำให้การของตนและเอกสารประกอบนี้ให้สิทธิทั้งผู้เสียหายและจำเลยในคดีอาญา แต่การขอคัดสำเนาคำให้การหรือขอตรวจสอบเอกสารนั้น จะกระทำได้ต่อเมื่อพนักงานอัยการได้ยื่นฟ้องคดีต่อศาลแล้วเท่านั้น

10. การได้รับความคุ้มครองในการที่จะไม่ให้การเป็นปฏิปักษ์ต่อตนเอง

กฎหมายรัฐธรรมนูญ มาตรา 243 วรรคแรก บัญญัติว่า บุคคลย่อมมีสิทธิไม่ให้ถ้อยคำเป็นปฏิปักษ์ต่อตนเองอันอาจทำให้ตนถูกฟ้องคดีอาญา

สิทธิที่จะไม่ให้การเป็นปฏิปักษ์แก่ตัวเขาเองนี้ เป็นสิทธิที่เป็นหลักประกันในกระบวนการยุติธรรม ซึ่งเป็นที่ยอมรับกันทั่วไปว่า บุคคลไม่อาจถูกบังคับให้กล่าวโทษตนเอง หรืออีกนัยหนึ่งบุคคลจะถูกกล่าวยุติโทษได้ต่อเมื่อรัฐสามารถพิสูจน์ด้วยความสามารถของรัฐเองว่า บุคคลนั้นได้กระทำความผิดจริงดังฟ้อง

11. การคุ้มครองจะไม่ถูกล่วงละเมิด ชูเชื้อ หรือการให้สัญญาเพื่อให้

ในคดีอาญา ถ้อยคำของบุคคลซึ่งเกิดจากการจูงใจ มีคำมั่นสัญญาชูเชื้อ หลอกลวงถูกทรมาน ใช้กำลังบังคับ หรือกระทำโดยมิชอบประการใด ๆ ไม่อาจรับฟังเป็นพยานหลักฐานได้ (ตามกฎหมายรัฐธรรมนูญฯ มาตรา 243 วรรคสอง)

จากบทบัญญัติดังกล่าว ยังเป็นการปรามเจ้าพนักงานมิให้ใช้วิธีการที่จะทำให้ผู้ต้องหาเสียเปรียบในชั้นสอบสวน

12. การให้ความคุ้มครองในคดีอาญา

พยานบุคคลมีความสำคัญต่อกระบวนการพิจารณาในคดีอาญามาก คดีอาญาใดที่ไม่มีพยานมายืนยัน ก็จะทำให้เกิดความเสียหายแก่สังคม ทำให้ผู้กระทำความผิดไม่ได้รับโทษตามกฎหมายเกิดความยำเอียง และอาจเป็นภัยต่อสังคม ในทางตรงกันข้าม หากผู้กระทำความผิดทราบว่า มีพยานบุคคลรู้เห็นการกระทำของตน ก็อาจสารภาพผิด ไม่กล้าสู้คดี ทำให้การพิจารณาคดีสิ้นสุดโดยเร็ว หรือหากผู้ต้องหาไม่มีพยานยืนยันความบริสุทธิ์ของตนก็อาจทำให้เขาพ้นผิดได้ พยานบุคคลจึงนับว่าเป็นผู้มีบทบาทในอันที่จะก่อให้เกิดความเป็นธรรมในสังคมไทย ดังนั้นหากพยานบุคคลไม่ได้รับการคุ้มครองเท่าที่ควรก็จะทำให้ผู้ที่เห็นเหตุการณ์ในการกระทำความผิดทางอาญา ไม่กล้าที่จะมาให้การเป็นพยาน

13. การได้รับค่าเสียหายจากการกระทำความผิดอาญาจากรัฐ

บุคคลซึ่งเป็นผู้เสียหายในคดีอาญามีสิทธิได้รับการคุ้มครอง การปฏิบัติที่เหมาะสมและค่าตอบแทนที่จำเป็นและสมควรจากรัฐทั้งนี้ตามที่กฎหมายบัญญัติ (ตามมาตรา 245) ซึ่งบัญญัติในเรื่องของสิทธิการได้รับค่าเสียหาย อันเนื่องจากการกระทำความผิดอาญาจากรัฐ

14. การได้รับค่าทดแทนความเสียหายจากการดำเนินกระบวนการพิจารณา

บุคคลใดตกเป็นจำเลยในคดีอาญาและถูกคุมขังระหว่างการพิจารณาคดี หากปรากฏตามคำพิพากษาอันถึงที่สุดว่า ข้อเท็จจริงฟังเป็นยุติว่า จำเลยมิได้เป็นผู้กระทำความผิด หรือการกระทำของจำเลยไม่เป็นความผิด บุคคลนั้นย่อมมีสิทธิได้รับค่าทดแทนและค่าใช้จ่ายตามสมควร ตลอดจนบรรดาสีทธิที่เสียไปเพราะการนั้นคือ ทั้งนี้ตามเงื่อนไขและวิธีที่กฎหมายบัญญัติ (ตามมาตรา 246)

ตามบทบัญญัติในกฎหมายนี้สิทธิที่จะได้รับค่าทดแทนความเสียหายจากการดำเนินกระบวนการพิจารณา ซึ่งเป็นการเยียวยาให้แก่ผู้บริสุทธิ์ จะต้องเป็นกรณีศาลมีคำพิพากษาถึงที่สุดว่าจำเลยมิได้กระทำความผิด หรือการกระทำของจำเลยไม่เป็นความผิด หากเป็นกรณีที่ศาลมีคำพิพากษาเป็นอย่างอื่น เช่น ยกฟ้องเพราะใจที่ไม่อาจพิสูจน์ให้สิ้นสงสัยว่า จำเลยจะได้กระทำความผิดหรือไม่ ย่อมไม่ได้รับค่าทดแทน เหตุที่จำเลยมีสิทธิที่จะได้รับค่าทดแทนความเสียหายจากรัฐ ก็เนื่องจากรัฐต้องรับผิดชอบเมื่อกระทำผิดพลาดในการดำเนินกระบวนการยุติธรรม

บทสรุป จากที่ได้กล่าวมาแล้ว จะเห็นได้ว่าตามกฎหมายรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พ.ศ.2540 มีจุดประสงค์ที่จะมุ่งคุ้มครองสิทธิและเสรีภาพของประชาชนให้มากยิ่งขึ้น ดังนั้นในอนาคตการดำเนินงานทางฝ่ายตำรวจก็จะต้องทำงานหนักมากยิ่งขึ้นกว่าเดิม ทั้ง

ทางด้านการตรวจสอบกฎหมาย ระเบียบหรือข้อบังคับที่ใช้ปฏิบัติอยู่ว่าเป็นการจำกัดสิทธิและเสรีภาพของบุคคลหรือสอดคล้องกับเจตนารมณ์ของกฎหมายรัฐธรรมนูญที่มุ่งจะคุ้มครองสิทธิในทางอาญาของประชาชนหรือไม่ นอกจากนั้นยังจะต้องออกกฎหมาย ระเบียบ หรือข้อบังคับในการปฏิบัติหน้าที่ให้สอดคล้องกับเจตนารมณ์ของกฎหมายรัฐธรรมนูญเพื่อใช้เป็นแนวทางในการปฏิบัติในเรื่องของการคุ้มครองสิทธิและเสรีภาพของประชาชนอย่างแท้จริงและแน่นอนมากกว่าที่เป็นอยู่ในปัจจุบัน

5. พระราชบัญญัติ ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา พุทธศักราช 2477

ตามพระราชบัญญัติ ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา พุทธศักราช 2477 นี้ ผู้ศึกษาใคร่ขอเสนอแต่เฉพาะหมวดและมาตราที่เกี่ยวกับการสอบสวน ดังต่อไปนี้

การสอบสวนโดยหลักทั่วไป

การยื่นฟ้องคดี ห้ามมิให้พนักงานอัยการยื่นฟ้องคดีใดต่อศาลโดยมิได้มีการสอบสวนในความผิดนั้นก่อน (มาตรา 120) และพนักงานสอบสวนมีอำนาจสอบสวนคดีอาญาทั้งปวง แต่ถ้าเป็นคดีความผิดต่อส่วนตัว ห้ามมิให้ทำการสอบสวน เว้นแต่จะมีคำร้องทุกข์ตามระเบียบ (มาตรา 121)

พนักงานสอบสวนจะไม่ทำการสอบสวนในกรณีต่อไปนี้ก็ได้ (มาตรา 122)

- (1) เมื่อผู้เสียหายขอความช่วยเหลือ แต่ไม่ยอมร้องทุกข์ตามระเบียบ
- (2) เมื่อผู้เสียหายฟ้องคดีเสียเองโดยมิได้ร้องทุกข์ก่อน
- (3) เมื่อมีหนังสือกล่าวโทษเป็นบัตรสนเท่ห์ หรือบุคคลที่กล่าวโทษด้วยปากไม่

ยอมบอกว่าเขาคือใคร หรือไม่ยอมลงลายมือชื่อในคำกล่าวโทษหรือบันทึกคำกล่าวโทษ

ผู้เสียหายอาจร้องทุกข์ต่อพนักงานสอบสวนได้ คำร้องทุกข์นั้นต้องปรากฏชื่อและที่อยู่ของผู้ร้องทุกข์ ลักษณะแห่งความผิด พฤติการณ์ต่าง ๆ ที่ความผิดนั้นได้กระทำความเสียหายที่ได้รับและชื่อหรือรูปพรรณของผู้กระทำผิดเท่าที่จะบอกได้

คำร้องทุกข์นี้จะทำเป็นหนังสือหรือร้องด้วยปากก็ได้ ถ้าเป็นหนังสือต้องมี วัน เดือน ปี และลายมือชื่อของผู้ร้องทุกข์ ถ้าร้องด้วยปาก ให้พนักงานสอบสวนบันทึกไว้ ลง วัน เดือน ปี และลงลายมือชื่อผู้บันทึกกับผู้ร้องทุกข์ในวันนั้น (มาตรา 123)

ผู้เสียหายจะร้องทุกข์ต่อพนักงานฝ่ายปกครองหรือตำรวจ ซึ่งมีตำแหน่งหน้าที่รองหรือเหนือพนักงานสอบสวนและเป็นผู้ซึ่งมีหน้าที่รักษาความสงบเรียบร้อยตามกฎหมายก็ได้ (มาตรา 124)

เมื่อมีหนังสือร้องทุกข์ยื่นต่อเจ้าพนักงานเช่นกล่าวแล้ว ให้รีบจัดการส่งไปยังพนักงานสอบสวน และจะจดหมายเหตุอะไรไปบ้างเพื่อประโยชน์ของพนักงานสอบสวนก็ได้

เมื่อมีคำร้องทุกข์ด้วยปาก ให้รีบจัดการให้ผู้เสียหายไปพบกับพนักงานสอบสวนเพื่อจดบันทึกคำร้องทุกข์นั้นตั้งบัญญัติในมาตราก่อน ในกรณีเร่งร้อนเจ้าพนักงานนั้นจะจดบันทึกเสียเองก็ได้ แต่แล้วให้รีบส่งไปยังพนักงานสอบสวน และจะจดหมายเหตุอะไรไปบ้างเพื่อประโยชน์ของพนักงานสอบสวนก็ได้

ให้นำบทบัญญัติในมาตรา 133 ทวิ มาใช้บังคับโดยอนุโลมแก่การจดบันทึกคำร้องทุกข์ในคดีที่ผู้เสียหายเป็นเด็กอายุไม่เกินสิบแปดปี

ตามมาตรา 125 เมื่อพนักงานสอบสวน หรือพนักงานฝ่ายปกครอง หรือตำรวจ ได้กระทำการสืบสวนหรือสอบสวนไปทั้งหมดหรือแต่ส่วนหนึ่งส่วนใดตามคำขอร้องให้ช่วยเหลือ ให้ตกเป็นหน้าที่ของพนักงานนั้นจัดการให้มีคำร้องทุกข์ตามระเบียบ ตามบทบัญญัติแห่งมาตรา 123 และ 124

ผู้ร้องทุกข์จะแก้คำร้องทุกข์ระยะใด หรือจะถอนคำร้องทุกข์เสียเมื่อใดก็ได้ ในคดีซึ่งมิใช่ความผิดต่อส่วนตัว การถอนคำร้องทุกข์เช่นนั้น ย่อมไม่ตัดอำนาจพนักงานสอบสวนที่จะสอบสวนหรือพนักงานอัยการที่จะฟ้องคดีนั้น (มาตรา 126)

และให้นำบทบัญญัติในมาตรา 123 ถึง 126 มาบังคับโดยอนุโลมในเรื่องคำกล่าวโทษ (ตามมาตรา 127)

เจ้าพนักงานผู้มีหน้าที่รับคำกล่าวโทษจะไม่บันทึกคำกล่าวโทษในกรณีต่อไปนี้ก็ได้

- (1) เมื่อผู้กล่าวโทษไม่ยอมแจ้งว่าเขาคือใคร
- (2) เมื่อคำกล่าวโทษเป็นบัตรสนเทห์

คำกล่าวโทษซึ่งบันทึกแล้ว แต่ผู้กล่าวโทษไม่ยอมลงลายมือชื่อเจ้าพนักงานผู้รับคำกล่าวโทษจะไม่จัดการแก้คำกล่าวโทษนั้นก็ได้

พนักงานสอบสวนมีอำนาจให้เจ้าพนักงานอื่นทำการแทน ดังต่อไปนี้ (ตามมาตรา 28)

- (1) การใดในการสอบสวนอยู่นอกเขตอำนาจของตน มีอำนาจส่งประเด็นไปให้พนักงานสอบสวนซึ่งมีอำนาจทำการนั้นจัดการได้

(2) การใดเป็นสิ่งเล็กน้อยในการสอบสวน ซึ่งอยู่ในเขตอำนาจของตนไม่ว่าทำเอง หรือจัดการตามประเด็น มีอำนาจสั่งให้ผู้อยู่ใต้บังคับบัญชาทำแทนได้ แต่ทั้งนี้เมื่อประมวลกฎหมายนี้หรือกฎหมายอื่นมิได้เจาะจงให้ทำด้วยตนเอง ให้ทำการสอบสวนรวมทั้งการชันสูตรพลิกศพ ในกรณีที่ความตายเป็นผลแห่งการกระทำผิดอาญา ดังที่บัญญัติไว้ในประมวลกฎหมายนั้นอันว่าด้วยการชันสูตรพลิกศพ ถ้าการชันสูตรพลิกศพยังไม่เสร็จ ห้ามมิให้ฟ้องผู้ต้องหายังศาล (มาตรา 129)

การสอบสวนสามัญ

การสอบสวนเมื่อเริ่มการสอบสวน มิให้ชักช้า จะทำการในที่ใด เวลาใดแล้วแต่จะเห็นสมควร โดยผู้ต้องหาไม่จำเป็นต้องอยู่ด้วย (ตามมาตรา 130) และให้พนักงานสอบสวนรวบรวมหลักฐานทุกชนิดเท่าที่สามารถจะทำได้ เพื่อประสงค์จะทราบข้อเท็จจริงและพฤติการณ์ต่าง ๆ อันเกี่ยวกับความผิดที่ถูกกล่าวหา เพื่อจะรู้ตัวผู้กระทำผิดและพิสูจน์ให้เห็นความผิดหรือความบริสุทธิ์ของผู้ต้องหา (มาตรา 131) และเพื่อประโยชน์แห่งการรวบรวมหลักฐาน ให้พนักงานสอบสวนมีอำนาจดังต่อไปนี้ (ตามมาตรา 132)

(1) ตรวจตัวผู้เสียหายเมื่อผู้นั้นยินยอม หรือตรวจตัวผู้ต้องหา หรือตรวจสิ่งของหรือที่ทางอันสามารถอาจใช้เป็นพยานหลักฐานได้ ให้อรวมทั้งทำภาพถ่าย แผนที่ หรือภาพวาด จำลอง หรือพิมพ์ลายนิ้วมือ ลายมือหรือลายเท้า กับให้บันทึกรายละเอียดทั้งหลายซึ่งน่าจะกระทำให้เกิดแจ่มกระจ่างขึ้น

(2) ค้นเพื่อพบสิ่งของ ซึ่งมีไว้เป็นความผิด หรือได้มาโดยการกระทำผิด หรือได้ใช้หรือสงสัยว่าได้ใช้ในการกระทำผิด หรือซึ่งอาจใช้เป็นพยานหลักฐานได้ แต่ต้องปฏิบัติตามบทบัญญัติแห่งประมวลกฎหมายนี้ว่าด้วยค้น

(3) หมายเรียกบุคคลซึ่งครอบครองสิ่งของ ซึ่งอาจใช้เป็นพยานหลักฐานได้ แต่บุคคลที่ถูกหมายเรียกไม่จำเป็นต้องมาเองเมื่อจัดส่งสิ่งของไปตามหมายแล้ว ให้ถือเสมือนได้ปฏิบัติตามหมาย

(4) ยึดไว้ซึ่งสิ่งของที่ค้นพบหรือส่งมา ดังกล่าวไว้ในอนุมาตรา(2) และ (3)

พนักงานสอบสวนมีอำนาจออกหมายเรียกผู้เสียหาย หรือบุคคลใดซึ่งมีเหตุอันควรเชื่อว่าถ้อยคำของเขาอาจเป็นประโยชน์แก่คดีให้มาตามเวลาและสถานที่ในหมาย แล้วให้ถามปากคำบุคคลนั้นไว้

การถามปากคำนั้น พนักงานสอบสวนจะให้ผู้ให้ถ้อยคำสาบานหรือปฏิญาณตัวเสียก่อนก็ได้ และต้องปฏิบัติตามบทบัญญัติแห่งประมวลกฎหมายนี้ว่าด้วยพยานบุคคล

ห้ามมิให้พนักงานสอบสวนตักเตือน พุดให้ทำใจหรือใช้กลอุบายอื่นเพื่อป้องกันมิให้บุคคลใดให้ถ้อยคำ ซึ่งอยากรจะให้ด้วยความเต็มใจ (มาตรา 133)

ในคดีที่มีอัตราโทษจำคุกอย่างสูงตั้งแต่สามปีขึ้นไปหรือในคดีที่มีอัตราโทษจำคุกอย่างสูงไม่ถึงสามปีและผู้เสียหายหรือพยานซึ่งเป็นเด็กร้องขอหรือในคดีทำร้ายร่างกายเด็กอายุไม่เกินสิบแปดปี การถามปากคำเด็กไว้ในฐานะเป็นผู้เสียหายหรือพยานให้แยกกระทำเป็นส่วนสัดส่วนในสถานที่ที่เหมาะสมสำหรับเด็กและให้มีนักจิตวิทยาหรือนักสังคมสงเคราะห์ บุคคลที่เด็กร้องขอ และพนักงานอัยการเข้าร่วมในการถามปากค่านั้นด้วย (มาตรา 133 ทวิ)

ให้เป็นหน้าที่ของพนักงานสอบสวนที่จะต้องแจ้งให้นักจิตวิทยาหรือนักสังคมสงเคราะห์ บุคคลที่เด็กร้องขอ และพนักงานอัยการทราบ

นักจิตวิทยาหรือนักสังคมสงเคราะห์ หรือพนักงานอัยการที่เข้าร่วมในการถามปากคำ อาจถูกผู้เสียหายหรือพยานซึ่งเป็นเด็กตั้งข้อรังเกียจได้ หากมีกรณีดังกล่าวให้เปลี่ยนตัวผู้นั้น

ภายใต้บังคับแห่งมาตรา 139 การถามปากคำเด็กตามวรรคหนึ่ง ให้พนักงานสอบสวนจัดให้มีการบันทึกภาพและเสียงการถามปากคำดังกล่าว ซึ่งสามารถนำออกถ่ายทอดได้อย่างต่อเนื่องไว้เป็นพยาน

ในกรณีจำเป็นเร่งด่วนอย่างยิ่งซึ่งมีเหตุอันควรไม่อาจรอนักจิตวิทยาหรือนักสังคมสงเคราะห์ บุคคลที่เด็กร้องขอ และพนักงานอัยการเข้าร่วมในการถามปากคำพร้อมกันได้ ให้พนักงานสอบสวนถามปากคำเด็กโดยมีบุคคลใดบุคคลหนึ่งตามวรรคหนึ่งอยู่ร่วมด้วยก็ได้ แต่ต้องบันทึกเหตุที่ไม่อาจรอนบุคคลอื่นไว้ในสำนวนการสอบสวน และมีให้ถือว่าการถามปากคำผู้เสียหายหรือพยานซึ่งเป็นเด็กในกรณีดังกล่าวที่ได้กระทำไปแล้วไม่ชอบด้วยกฎหมาย

ในกรณีที่พนักงานสอบสวนมีความจำเป็นต้องจัดให้เด็กอายุไม่เกินสิบแปดปีในฐานะเป็นผู้เสียหายหรือพยานชี้ตัวบุคคลใด ให้พนักงานสอบสวนจัดให้มีการชี้ตัวบุคคลในสถานที่ที่เหมาะสมและสามารถจะป้องกันมิให้บุคคลซึ่งจะถูกชี้ตัวนั้นเห็นตัวเด็ก กรณีชี้ตัวบุคคลดังกล่าวให้มีนักจิตวิทยาหรือนักสังคมสงเคราะห์บุคคลซึ่งเด็กร้องขอ และพนักงาน อัยการร่วมอยู่ด้วยและให้นำบทบัญญัติในมาตรา 133 ทวิ วรรคห้า มาใช้บังคับโดยอนุโลม

และเมื่อผู้ต้องหาถูกเรียก หรือส่งตัวมาหรือเข้าหาพนักงานสอบสวนเองหรือปรากฏว่าผู้ใดซึ่งมาอยู่ต่อหน้าพนักงานสอบสวนเป็นผู้ต้องหา หรือปรากฏว่าผู้ใดซึ่งมาอยู่ต่อหน้าพนักงานสอบสวนเป็นผู้ต้องหา ให้ถามชื่อตัว ชื่อรอง ชื่อสกุล สัญชาติ บิดามารดา อายุ อาชีพ ที่อยู่ ที่เกิด และแจ้งให้ทราบถึงข้อเท็จจริงเกี่ยวกับการกระทำที่กล่าวหาว่าผู้ต้องหาได้กระทำความผิดแล้วจึงแจ้งข้อหาให้ทราบ(มาตรา 134)

การแจ้งข้อหาตามวรรคหนึ่ง จะต้องมีหลักฐานตามสมควรว่าผู้ต้องหาจะได้กระทำผิดตามข้อหา นั้น

ผู้ต้องหาที่มีสิทธิได้รับการสอบสวนด้วยความรวดเร็วต่อเนื่องและเป็นธรรม

พนักงานสอบสวนต้องให้โอกาสผู้ต้องหาที่จะแก้ข้อหาและที่จะแสดงข้อเท็จจริงอันเป็นประโยชน์แก่ตนได้

เมื่อได้มีการแจ้งข้อกล่าวหาแล้ว ถ้าผู้ต้องหาไม่ใช่ผู้ถูกจับและยังไม่ได้มีการออกหมายจับแต่พนักงานสอบสวนเห็นว่ามีความผิดที่จะออกหมายจับผู้ต้องหาได้ตามมาตรา 71 พนักงานสอบสวนมีอำนาจสั่งให้ผู้ต้องหาไปศาลเพื่อขอออกหมายจับโดยทันที แต่ถ้าขณะนั้นเป็นเวลาศาลปิดหรือใกล้จะปิดทำการให้พนักงานสอบสวนสั่งผู้ต้องหาไปศาลในโอกาสแรกที่ศาลเปิดทำการกรณีเช่นนี้ให้นำมาตรา 87 มาใช้บังคับแก่การพิจารณาออกหมายจับโดยอนุโลม หากผู้ต้องหาไม่ปฏิบัติตามคำสั่งของพนักงานสอบสวนดังกล่าว ให้พนักงานสอบสวนมีอำนาจจับผู้ต้องหานั้นได้โดยถือว่าเป็นกรณีจำเป็นเร่งด่วนที่จะจับผู้ต้องหาได้โดยไม่มีหมายจับ และมีอำนาจปล่อยชั่วคราวหรือควบคุมตัวผู้ต้องหานั้นไว้

ในคดีที่มีอัตราโทษประหารชีวิต หรือในคดีที่ผู้ต้องหาอายุไม่เกินสิบแปดปีในวันที่พนักงานสอบสวนแจ้งข้อหา ก่อนเริ่มถามคำให้การให้พนักงานสอบสวนถามผู้ต้องหาว่ามีทนายความหรือไม่ ถ้าไม่มีให้รัฐจัดหาทนายความให้ (มาตรา 134/1)

ในคดีที่มีอัตราโทษจำคุก ก่อนเริ่มถามคำให้การ ให้พนักงานสอบสวนถามผู้ต้องหาว่ามีทนายความหรือไม่ ถ้าไม่มีและผู้ต้องหาต้องการทนายความ ให้รัฐจัดหาทนายความให้

การจัดหาทนายความตามวรรคหนึ่งหรือวรรคสอง ให้พนักงานสอบสวนปฏิบัติตามหลักเกณฑ์ วิธีการและเงื่อนไขที่กำหนดในกฎกระทรวงและให้ทนายความที่รัฐจัดหาให้ได้รับเงินรางวัลและค่าใช้จ่ายตามระเบียบที่กระทรวงยุติธรรมกำหนด โดยได้รับความเห็นชอบจากกระทรวงการคลัง

เมื่อได้จัดหาทนายความให้แก่ผู้ต้องหาตามวรรคหนึ่ง วรรคสอง หรือวรรคสามแล้ว ในกรณีจำเป็นเร่งด่วน หากทนายความไม่อาจมาพบผู้ต้องหาได้ โดยไม่แจ้งเหตุขัดข้องให้พนักงานสอบสวนทราบหรือแจ้งแต่ไม่มาพบผู้ต้องหาภายในเวลาอันสมควร ให้พนักงานสอบสวนทำการสอบสวนผู้ต้องหาไปได้โดยไม่ต้องรอทนายความ แต่พนักงานสอบสวนต้องบันทึกเหตุนี้ไว้ในสำนวนการสอบสวนด้วย

มาตรา 134/2 ให้นำบทบัญญัติในมาตรา 133 ทวิ และมาตรา 133 ตริ มาใช้บังคับโดยอนุโลมแก่การสอบสวนผู้ต้องหาอายุไม่เกินสิบแปดปี และมาตรา 134/3 ผู้ต้องหาที่มีสิทธิให้

ทนายความหรือผู้ซึ่งตนไว้วางใจเข้าฟังการสอบปากคำตนได้ และในการถามคำให้การผู้ต้องหา ให้พนักงานสอบสวนแจ้งให้ต้องหาทราบก่อนว่า

(1) ผู้ต้องหาไม่มีสิทธิที่จะให้การหรือไม่ก็ได้ ถ้าผู้ต้องหาให้การ ถ้อยคำที่ผู้ต้องหาให้การ นั้นอาจใช้เป็นพยานหลักฐานในการพิจารณาคดีได้

(2) ผู้ต้องหาไม่มีสิทธิให้ทนายความหรือผู้ซึ่งตนไว้วางใจเข้าฟังการสอบปากคำตนได้ เมื่อผู้ต้องหาเต็มใจให้การอย่างใดก็ให้จดคำให้การไว้ ถ้าผู้ต้องหาไม่เต็มใจให้การเลยก็ ให้บันทึกไว้

ถ้อยคำใด ๆ ที่ผู้ต้องหาให้ไว้ต่อพนักงานสอบสวนก่อนมีการแจ้งสิทธิตามวรรคหนึ่ง หรือก่อนที่จะดำเนินการตามมาตรา 134/1 มาตรา 134/2 และมาตรา 134/3 จะรับฟังเป็น พยานหลักฐานในการพิสูจน์ความผิดของผู้นั้นไม่ได้

ในการถามคำให้การผู้ต้องหา ห้ามมิให้พนักงานสอบสวนทำหรือจัดให้ทำการใด ๆ ซึ่งเป็นกรให้คำมั่นสัญญา ชูเชิญ หลอกลวง ทรมาน ใช้กำลังบังคับ หรือกระทำโดยมิชอบประการ ใด ๆ เพื่อจูงใจให้เขาให้การอย่างใด ๆ ในเรื่องที่ต้องหา นั้น (มาตรา 135)

พนักงานสอบสวนขณะทำการอยู่ในบ้านเรือนหรือในสถานที่อื่น ๆ มีอำนาจสั่งมิให้ผู้ใด ออกไปจากที่นั้น ๆ ชั่วเวลาเท่าที่จำเป็น (มาตรา 137)

พนักงานสอบสวนมีอำนาจสอบสวนเองหรือส่งประเด็นไปสอบสวนเพื่อทราบความ เป็นมาแห่งชีวิตและความประพฤติอันเป็นอาชญาของผู้ต้องหา แต่ต้องแจ้งให้ผู้ต้องหาทราบ ข้อความทุกข้อที่ได้มา ให้พนักงานสอบสวนบันทึกการสอบสวนตามหลักทั่วไปในประมวล กฎหมายนี้อันว่าด้วยการสอบสวนและให้เอาบันทึกเอกสารอื่นซึ่งได้มา อีกทั้งบันทึกและเอกสาร ทั้งหลายซึ่งเจ้าพนักงานอื่น ผู้สอบสวนคดีเดียวกันนั้นส่งมารวมเข้าสำนวนไว้ (มาตรา 138 และ มาตรา 139)

เอกสารที่ยื่นเป็นพยานให้รวมเข้าสำนวน ถ้าเป็นสิ่งของอย่างอื่นให้ทำบัญชี รายละเอียดรวมเข้าสำนวนไว้

เพื่อประโยชน์ในการติดตามพยานให้ไปตามกำหนดนัดของศาล ให้พนักงานสอบสวน จัดทำบันทึกรายชื่อของพยานบุคคลทั้งหมดพร้อมที่อยู่หรือสถานที่ติดต่อ หมายเลขโทรศัพท์หรือ ช่องทางอื่นที่ใช้ในการติดต่อพยานเหล่านั้นเก็บไว้ ณ ที่ทำการของพนักงานสอบสวน

เมื่อพนักงานสอบสวนผู้รับผิดชอบในการสอบสวน เห็นว่าการสอบสวนเสร็จแล้ว ให้จัดการอย่างหนึ่งอย่างใด ดังต่อไปนี้

(1) ถ้าไม่ปรากฏว่าผู้ใดเป็นผู้กระทำความผิดและความผิดนั้นเมื่ออัตราโทษจำคุกอย่างสูงไม่เกินสามปี ให้พนักงานสอบสวนงดการสอบสวนและบันทึกเหตุที่ตนนั้นไว้แล้วให้ส่งบันทึกพร้อมสำนวนไปยังพนักงานอัยการ

ถ้าอัตราโทษอย่างสูงเกินกว่าสามปี ให้พนักงานสอบสวนส่งสำนวนไปยังพนักงานอัยการพร้อมทั้งความเห็นที่ควรให้งดการสอบสวน

ถ้าพนักงานอัยการสั่งให้งด หรือให้ทำการสอบสวนต่อไปให้พนักงานสอบสวนปฏิบัติตามนั้น

(2) ถ้ารู้ตัวผู้กระทำความผิด ให้จับทบทวนในสี่มาตราต่อไปนี้

ถ้ารู้ตัวผู้กระทำความผิด แต่เรียกหรือจับตัวยังไม่ได้ เมื่อได้รับความตามทางสอบสวนอย่างใด ให้ทำความเห็นว่าจะสั่งฟ้องหรือสั่งไม่ฟ้องส่งไปพร้อมกับสำนวนยังพยานอัยการ (มาตรา 141)

ถ้าพนักงานอัยการเห็นชอบด้วยว่าควรสั่งไม่ฟ้อง ให้ยุติการสอบสวนโดยสั่งไม่ฟ้อง และให้แจ้งคำสั่งนี้ให้พนักงานสอบสวนทราบ

ถ้าพนักงานอัยการเห็นว่าควรสอบสวนต่อไป ก็ให้ส่งพนักงานสอบสวนปฏิบัติเช่นนั้น

ถ้าพนักงานอัยการเห็นว่าควรสั่งฟ้อง ก็ให้จัดการอย่างหนึ่งอย่างใดเพื่อให้ได้ตัวผู้ต้องหาถ้าผู้ต้องหาอยู่ต่างประเทศให้พนักงานอัยการจัดการเพื่อขอให้ส่งตัวข้ามแดนมา

ถ้ารู้ตัวผู้กระทำความผิดและผู้นั้นถูกควบคุมหรือขังอยู่หรือปล่อยชั่วคราวหรือเชื่อว่าคงได้ตัวมาเมื่อออกหมายเรียก ให้พนักงานสอบสวนทำความเห็นตามท้องสำนวนการสอบสวนว่าควรสั่งฟ้องหรือสั่งไม่ฟ้องส่งไปยังพนักงานอัยการพร้อมด้วยสำนวน (มาตรา 142)

ในกรณีที่เสนอความเห็นควรสั่งไม่ฟ้อง ให้ส่งแต่สำนวนพร้อมด้วยความเห็นไปยังพนักงานอัยการ ส่วนตัวผู้ต้องหาให้พนักงานสอบสวนมีอำนาจปล่อยหรือปล่อยชั่วคราว ถ้าผู้ต้องหาถูกขังอยู่ให้ขอเองหรือขอให้พนักงานอัยการขอต่อศาลให้ปล่อย

ในกรณีที่เสนอความเห็นควรสั่งฟ้อง ให้พนักงานสอบสวนส่งสำนวน พร้อมกับผู้ต้องหาไปยังพนักงานอัยการ เว้นแต่ผู้ต้องหานั้นถูกขังอยู่แล้ว

แต่ถ้าเป็นความผิดซึ่งพนักงานสอบสวนเปรียบเทียบได้และผู้กระทำความผิดได้ปฏิบัติตามเปรียบเทียบนั้นแล้ว ให้บันทึกการเปรียบเทียบนั้นไว้ แล้วส่งไปให้พนักงานอัยการพร้อมด้วยสำนวน

เมื่อได้รับความเห็นและสำนวนจากพนักงานสอบสวนดังกล่าวในมาตราก่อน ให้พนักงานอัยการปฏิบัติดังต่อไปนี้

(1) ในกรณีที่มีความเห็นควรสั่งไม่ฟ้อง ให้ออกคำสั่งไม่ฟ้อง แต่ถ้าไม่เห็นชอบด้วย ก็ให้สั่งฟ้องและแจ้งให้พนักงานสอบสวนส่งผู้ต้องหาเพื่อฟ้องต่อไป

(2) ในกรณีที่มีความเห็นควรสั่งฟ้อง ให้ออกคำสั่งฟ้องและฟ้องผู้ต้องหาต่อศาล ถ้าไม่เห็นชอบด้วย ก็ให้สั่งไม่ฟ้อง

ในกรณีหนึ่งกรณีใดข้างต้น พนักงานอัยการมีอำนาจ ดังนี้

(ก) สั่งตามที่เห็นควร ให้พนักงานสอบสวนดำเนินการ

(ข) วินิจฉัยว่าควรปล่อยผู้ต้องหา ปล่อยชั่วคราวควบคุมไว้ หรือขอให้ศาลชั่ง แล้วแต่กรณี และจัดการหรือสั่งการให้เป็นไปตามนั้น

ในคดีฆาตกรรม ซึ่งผู้ตายถูกเจ้าพนักงานซึ่งอ้างว่า ปฏิบัติราชการตามหน้าที่ฆ่าตาย หรือตายในระหว่างอยู่ในความควบคุมของเจ้าพนักงานซึ่งอ้างว่าปฏิบัติราชการตามหน้าที่ อธิบดีกรมอัยการหรือผู้รักษาการแทนเท่านั้น มีอำนาจออกคำสั่งฟ้องหรือไม่ฟ้อง

ในกรณีที่พนักงานอัยการมีคำสั่งฟ้อง ถ้าความผิดนั้นเป็นความผิดซึ่งอาจเปรียบเทียบได้ ถ้าเห็นสมควร พนักงานอัยการมีอำนาจดังต่อไปนี้ (ตามมาตรา 144)

(1) สั่งให้พนักงานสอบสวนพยายามเปรียบเทียบคดีนั้นแทนการที่จะส่งผู้ต้องหาไปยังพนักงานอัยการ

(2) เมื่อผู้ต้องหาถูกส่งมายังพนักงานอัยการแล้ว สั่งให้ส่งผู้ต้องหาพร้อมด้วยสำนวนกลับไปยังพนักงานสอบสวนให้พยายามเปรียบเทียบคดีนั้น หรือถ้าเห็นสมควรจะสั่งให้พนักงานสอบสวนอื่นที่มีอำนาจจัดการเปรียบเทียบให้ก็ได้

มาตรา 145 ในกรณีที่มีคำสั่งไม่ฟ้อง และคำสั่งนั้นไม่ใช่ของอธิบดีกรมอัยการ ถ้าในนครหลวงกรุงเทพมหานคร ให้รีบส่งสำนวนการสอบสวนพร้อมกับคำสั่งไปเสน่อธิบดีกรมตำรวจ รองอธิบดีกรมตำรวจ หรือผู้ช่วยอธิบดีกรมตำรวจ ถ้าในจังหวัดอื่น ให้รีบส่งสำนวนการสอบสวนพร้อมกับคำสั่งไปเสน่อผู้ว่าราชการจังหวัด แต่ทั้งนี้มิได้ตัดอำนาจพนักงานอัยการที่จะจัดการอย่างใดแก่ผู้ต้องหาตั้งบัญญัติไว้ในมาตรา 143

ในกรณีที่อธิบดีกรมตำรวจ รองอธิบดีกรมตำรวจหรือผู้ช่วยอธิบดีกรมตำรวจในนครหลวงกรุงเทพมหานคร หรือผู้ว่าราชการจังหวัดในจังหวัดอื่นแย้งคำสั่งของพนักงานอัยการ ให้ส่งสำนวนพร้อมกับความเห็นที่แย้งกันไปยังอธิบดีกรมอัยการเพื่อชี้ขาด แต่ถ้าคดีจะขาดอายุความ หรือมีเหตุอย่างอื่นอันจำเป็นจะต้องรีบฟ้องก็ให้ฟ้องคดีนั้นตามความเห็นของอธิบดีกรมตำรวจ รองอธิบดีกรมตำรวจ ผู้ช่วยอธิบดีกรมตำรวจ หรือผู้ว่าราชการจังหวัดไปก่อน

บทบัญญัติในมาตรานี้ ให้นำมาบังคับในการที่พนักงานอัยการจะอุทธรณ์ฎีกาหรือ หรือถอนฟ้อง ถอนอุทธรณ์และถอนฎีกาโดยอนุโลมให้แจ้งคำสั่งเด็ดขาดไม่ฟ้องคดีให้ผู้ต้องหาและผู้ร้องทุกข์ทราบ ถ้าผู้ต้องหาถูกควบคุมหรือขังอยู่ ให้จัดการปล่อยตัวไปหรือขอให้ศาลปล่อยแล้วแต่กรณี (มาตรา 146)

เมื่อพนักงานอัยการมีคำสั่งเด็ดขาดไม่ฟ้องแล้ว ผู้เสียหาย ผู้ต้องหา หรือผู้มีส่วนได้เสีย มีสิทธิร้องขอต่อพนักงานอัยการเพื่อขอทราบสรุปพยานหลักฐานพร้อมความเห็นของพนักงานสอบสวนและพนักงานอัยการในการสั่งคดี ทั้งนี้ ภายในกำหนดอายุความฟ้องร้อง

เมื่อมีคำสั่งเด็ดขาดไม่ฟ้องคดีแล้ว ห้ามมิให้มีการสอบสวนเกี่ยวกับบุคคลนั้นในเรื่องเดียวกันนั้นอีกเว้นแต่จะได้พยานหลักฐานใหม่อันสำคัญแก่คดี ซึ่งน่าจะทำให้ศาลลงโทษผู้ต้องหา นั้นได้ (มาตรา 147)

6. กฎหมายอื่น ๆ ที่เกี่ยวข้อง

1. พระราชบัญญัติค่าตอบแทนผู้เสียหายและค่าทดแทนและค่าใช้จ่ายแก่จำเลยในคดีอาญา พ.ศ.2544

พระราชบัญญัติค่าตอบแทนผู้เสียหายและค่าทดแทนและค่าใช้จ่ายแก่จำเลยในคดีอาญา พ.ศ. 2544 นั้น ประกอบด้วย

“ผู้เสียหาย” หมายความว่า บุคคลซึ่งได้รับความเสียหายถึงแก่ชีวิตหรือร่างกายหรือจิตใจเนื่องจากการกระทำความผิดอาญาของผู้อื่น โดยตนมิได้มีส่วนเกี่ยวข้องกับการกระทำความผิดนั้น

“ค่าตอบแทน” หมายความว่า เงิน ทรัพย์สิน หรือประโยชน์อื่นใดที่ผู้เสียหายมีสิทธิได้รับ เพื่อตอบแทนความเสียหายที่เกิดขึ้นจากหรือเนื่องจากการกระทำความผิดอาญาของผู้อื่น

“ค่าทดแทน” หมายความว่า เงิน ทรัพย์สิน หรือประโยชน์อื่นใดที่จำเลยมีสิทธิได้รับเนื่องจากการตกเป็นจำเลยในคดีอาญาและถูกคุมขังระหว่างการพิจารณาคดี และปรากฏว่าคำพิพากษาถึงที่สุดในคดีนั้นฟังเป็นยุติว่าจำเลยมิได้เป็นผู้กระทำความผิดหรือการกระทำของจำเลยไม่เป็นความผิด

การเรียกร้องหรือการได้มาซึ่งสิทธิหรือประโยชน์ตามพระราชบัญญัตินี้ (ตามมาตรา 5 หมวด 1) ไม่เป็นการตัดสิทธิหรือประโยชน์ที่ผู้เสียหายหรือจำเลยพึงได้ตามกฎหมายอื่น ๆ (สำนักงานช่วยเหลือทางการเงินแก่ผู้เสียหายและจำเลยในคดีอาญา, 2544, น. 4-15) และ

ในกรณีที่ผู้เสียหายหรือจำเลยถึงแก่ความตายก่อนที่จะได้รับค่าตอบแทน ค่าทดแทน หรือ ค่าใช้จ่าย แล้วแต่กรณี ให้สิทธิในการเรียกร้องและการรับค่าตอบแทน ค่าทดแทน หรือค่าใช้จ่าย ตกแก่ทายาทซึ่งได้รับความเสียหายของผู้เสียหายหรือจำเลยนั้น ทั้งนี้ ตามระเบียบที่ คณะกรรมการกำหนด (มาตรา 6 หมวด 1)

การจ่ายค่าตอบแทนผู้เสียหายในคดีอาญา นั้น ผู้เสียหายอาจขอรับค่าตอบแทนได้ ต้องเป็นความผิดตามรายการดังนี้

- (1) ค่าใช้จ่ายที่จำเป็นในการรักษาพยาบาล รวมทั้งค่าฟื้นฟูสมรรถภาพทางร่างกาย และจิตใจ
- (2) ค่าตอบแทนในกรณีที่ผู้เสียหายถึงแก่ความตาย จำนวนไม่เกินที่กำหนดใน กฎกระทรวง
- (3) ค่าขาดประโยชน์ทำมาหาได้ในระหว่างที่ไม่สามารถประกอบการทำงานได้ตาม ปกติ
- (4) ค่าตอบแทนความเสียหายอื่นตามที่คณะกรรมการเห็นสมควรและหากปรากฏใน ภายหลังว่า การกระทำที่ผู้เสียหายอาศัยเป็นเหตุในการขอรับค่าตอบแทนนั้น ไม่เป็นความผิด อาญาหรือไม่มีการกระทำเช่นนั้น ให้คณะกรรมการมีหนังสือแจ้งให้ผู้เสียหายคืนค่าตอบแทนที่ ได้รับไปแก่กระทรวงยุติธรรมในสามสิบวันนับแต่วันที่ได้รับแจ้ง (พระราชบัญญัติ มาตรา 19 หมวด 4)

อัตราค่าตอบแทนที่ผู้เสียหาย พึงจะได้รับจากการช่วยเหลือจากรัฐนั้น ประกอบ ไปด้วย (ปรียาพร ศรีมงคล, 2550)

- ค่าใช้จ่ายที่จำเป็นในการรักษาพยาบาลเท่าที่จ่ายจริงแต่ไม่เกิน 30,000 บาท
- ค่าฟื้นฟูสมรรถภาพทางร่างกายและจิตใจเท่าที่จ่ายจริง แต่ไม่เกิน 20,000 บาท
- ค่าขาดประโยชน์ทำมาหาได้ในระหว่างที่ไม่สามารถประกอบการทำงานได้ตามปกติใน อัตราวันละไม่เกิน 200 บาท เป็นระยะเวลาไม่เกิน 1 ปี นับแต่วันที่ไม่สามารถประกอบการทำงานได้ ตามปกติ
- ค่าตอบแทนความเสียหายอื่น นอกจากที่ได้รับไปแล้ว ตามที่คณะกรรมการ เห็นสมควรแต่ไม่เกิน 30,000 บาท

กรณีการตาย

- ค่าตอบแทน จำนวน 30,000 บาท ไม่เกิน 1 แสนบาท
- ค่าจัดการศพ จำนวน 20,000 บาท

- ค่าขาดอุปการะเลี้ยงดูไม่เกิน 30,000 บาท
- ค่าเสียหายอื่นตามที่คณะกรรมการเห็นสมควร แต่ไม่เกิน 30,000 บาท

การยื่นคำขอ การพิจารณาคำขอและการอุทธรณ์

ผู้เสียหาย จำเลย หรือทายาทซึ่งได้รับความเสียหายที่มีสิทธิขอรับค่าตอบแทน

ค่าทดแทน หรือค่าใช้จ่ายตามพระราชบัญญัตินี้ ยื่นคำขอต่อคณะกรรมการ ณ สำนักงาน ตามแบบที่สำนักงานกำหนดภายในหนึ่งปีนับแต่วันที่ผู้เสียหายได้รู้ถึงการกระทำความผิด หรือวันที่ศาลมีคำสั่งอนุญาตให้ถอนฟ้อง เพราะปรากฏหลักฐานชัดเจนว่าจำเลยมิได้เป็นผู้กระทำความผิด หรือวันที่มีคำพิพากษาอันถึงที่สุด ในคดีนั้นว่าข้อเท็จจริงฟังเป็นยุติว่าจำเลยมิได้เป็นผู้กระทำความผิด หรือการกระทำของจำเลย ไม่เป็นความผิด แล้วแต่กรณี

ในกรณีที่ผู้เสียหาย จำเลยหรือทายาทซึ่งได้รับความเสียหายเป็นผู้ไร้ความสามารถ หรือไม่สามารถยื่นคำขอด้วยตนเองได้ ผู้แทนโดยชอบธรรมหรือผู้อนุบาล ผู้บุพการีผู้สืบสันดาน สามีหรือภริยา หรือบุคคลหนึ่งบุคคลใดซึ่งได้รับการแต่งตั้งเป็น หนังสือจากผู้เสียหาย จำเลย หรือทายาท ซึ่งได้รับความเสียหาย แล้วแต่กรณี อาจยื่นคำขอรับค่าตอบแทน ค่าทดแทน หรือค่าใช้จ่าย ได้ ทั้งนี้ตามระเบียบที่คณะกรรมการกำหนด

หลักเกณฑ์ วิธีการยื่นคำขอ และวิธีพิจารณาคำขอ ให้เป็นไปตามระเบียบที่คณะกรรมการกำหนด โดยความเห็นชอบของรัฐมนตรี

ในกรณีที่ผู้ยื่นคำขอไม่เห็นด้วยกับคำวินิจฉัยของคณะกรรมการ ให้มีสิทธิอุทธรณ์ต่อศาลอุทธรณ์ภายในสามสิบวันนับแต่วันที่ได้รับแจ้งคำวินิจฉัย คำวินิจฉัยของศาลอุทธรณ์ให้เป็นที่ที่สุด (พระราชบัญญัติฯ มาตรา 22-25 หมวด 6)

หมายเหตุ เหตุผลในการประกาศใช้พระราชบัญญัติฉบับนี้คือ โดยที่บทบัญญัติ มาตรา 245 และมาตรา 246 ของรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย บัญญัติรับรองสิทธิในการได้รับความช่วยเหลือจากรัฐของบุคคล ซึ่งได้รับความเสียหายเนื่องจากการกระทำความผิดอาญา ของผู้อื่นโดยตนมิได้มีส่วนเกี่ยวข้องกับการกระทำความผิดนั้น และไม่มีโอกาสได้รับการบรรเทา ความเสียหายโดยทางอื่น รวมทั้งการรับรองสิทธิในการได้รับค่าตอบแทนในกรณีของบุคคล ซึ่งเป็น จำเลยในคดีอาญาและถูกคุมขังระหว่างการพิจารณาคดี หากปรากฏตามคำพิพากษาอันถึงที่สุด ในคดีนั้นว่าข้อเท็จจริงฟังเป็นที่ยุติว่า จำเลยมิได้เป็นผู้กระทำความผิด หรือการกระทำของจำเลย ไม่เป็นความผิด ดังนั้น เพื่อให้การรับรองสิทธิดังกล่าวเป็นไปตามบทบัญญัติของรัฐธรรมนูญแห่ง ราชอาณาจักรไทย จึงจำเป็นต้องตราพระราชบัญญัตินี้ ราชการทำยพระราชบัญญัติค่าตอบแทน ผู้เสียหายและค่าทดแทน และค่าใช้จ่าย แก่จำเลยในคดีอาญา พ.ศ.2544

2. มาตรการทางกฎหมายเพื่อคุ้มครองเหยื่ออาชญากรรม

โดยที่ปัจจุบันประเทศไทยยังไม่มีกฎหมายให้การคุ้มครองแก่เหยื่ออาชญากรรมในเรื่องการช่วยเหลือค่าเสียหายอันเกิดแก่ชีวิต ร่างกาย ทรัพย์สิน ฯลฯ จึงเป็นภาระหน้าที่ของผู้เสียหายหรือเหยื่ออาชญากรรมที่จะต้องดำเนินการฟ้องร้องเอาจากอาชญากรหรือผู้ที่ต้องรับผิดชอบร่วมกับอาชญากรรมที่จะต้องดำเนินการฟ้องร้องเอาจากอาชญากรรมหรือผู้ที่ต้องรับผิดชอบร่วมกับอาชญากรตามหลักกฎหมายแพ่งในเรื่องละเมิด เช่น บิดา มารดา กรณีผู้กระทำผิด เป็นผู้เยาว์ หรือนายจ้างกรณีลูกจ้างกระทำผิด ฯลฯ ซึ่งการใช้สิทธิเรียกร้องผู้กระทำผิดนี้ ผู้เสียหายหรือเหยื่ออาชญากรรมสามารถฟ้องได้ ทั้งคดีแพ่งและคดีอาญา ซึ่งแยกพิจารณาได้ดังนี้

1. การดำเนินคดีอาญา

ประเทศไทยเป็นประเทศที่ใช้หลักการฟ้องคดีอาญาแบบ “คู่ขนาน” คือ ให้สิทธิทั้งอัยการ ในฐานะตัวแทนของรัฐและผู้เสียหายในฐานะผู้ได้รับความเสียหายจากการกระทำผิดดังกล่าวโดยตรง ฟ้องผู้กระทำผิดได้ด้วยตนเอง

ดังนั้น การดำเนินคดีอาญากับผู้กระทำผิดจึงมีวิธีการกระทำได้หลายประการ คือ

1.1 ผู้เสียหายไปร้องทุกข์หรือที่ภาษาทั่วไปเรียกกันว่า “แจ้งความ” ต่อพนักงาน

สอบสวน

อย่างไรก็ดี การร้องทุกข์นี้มีความจำเป็นต้องใช้เฉพาะคดีที่ยอมความกันได้เท่านั้น เช่น คดีข่มขืน อนาคต ยักยอก ข้อโกง ทำให้เสียทรัพย์ หมิ่นประมาท ความผิดอันเกิดจากการใช้เช็ค ฯลฯ มิฉะนั้น พนักงานสอบสวนจะไม่มีอำนาจสอบสวนและพนักงานอัยการไม่มีอำนาจฟ้องคดีดังกล่าว

อนึ่งความผิดอันยอมความได้นี้หากผู้เสียหายไม่ร้องทุกข์ภายในสามเดือนนับแต่วันที่อยู่รู้เรื่องความผิด และรู้ตัวผู้กระทำผิด ก็จะต้องดำเนินคดีกับผู้กระทำผิดไม่ได้ เพราะขาดอายุความการร้องทุกข์

ในทางปฏิบัติปรากฏอยู่เสมอว่า เหยื่ออาชญากรรมในคดียอมความกันได้ เช่น คดีข่มขืน คดียักยอก ฯลฯ ซึ่งไม่ทราบข้อกฎหมายได้ไปร้องทุกข์ (แจ้งความ) ต่อพนักงานสอบสวนเมื่อพ้นกำหนดเวลาสามเดือนแล้ว ทำให้ไม่สามารถดำเนินคดีอาญากับผู้กระทำผิดได้ คงได้แต่ฟ้องเรียกค่าเสียหายในทางแพ่งเท่านั้น

ส่วนคดีอาญาอีกประการหนึ่งซึ่งภาษากฎหมายเรียกว่า “ความผิดที่เป็นอาญาแผ่นดิน” ซึ่งไม่อาจยอมความกันได้ นั้น เช่น คดีลักทรัพย์ ฆ่าคนอื่น ทำร้ายร่างกาย ปล้นทรัพย์

วางเพลิง ฯลฯ ไม่จำเป็นต้องมีการร้องทุกข์ แม้ผู้เสียหายไม่ร้องทุกข์ เพราะเหตุอย่างใดอย่างหนึ่ง เช่น เพราะความกลัว เพราะได้รับชดใช้ค่าเสียหายจากผู้กระทำผิด หรือไม่อยากจะเสียเวลา ฯลฯ พนักงานสอบสวนก็มี “อำนาจและหน้าที่” ต้องเข้าไปสอบสวนดำเนินคดีกับผู้กระทำผิดโดยไม่ต้องรอให้ผู้เสียหายไปร้องทุกข์เสียก่อน

1.2 ผู้เสียหายหรือเหยื่ออาชญากรรม ฟ้องผู้กระทำผิดเป็นคดีอาญาเอง โดยมิได้ร้องทุกข์ต่อพนักงานสอบสวน แต่การฟ้องคดีอาญาเองนี้มีข้อจำกัดอยู่ 2 กรณี คือ

ประการแรก ศาลฎีกาได้พิพากษาลักษณะของผู้เสียหายที่มีสิทธิฟ้องคดีอาญาเองได้ 2 ประเภท คือ

1) ต้องเป็นผู้เสียหายโดยตรง เช่น นายดำลักทรัพย์นายแดง นายแดงเป็นผู้ได้รับความเสียหายโดยตรง ย่อมมีสิทธิฟ้องนายดำต่อศาลฐานลักทรัพย์ได้ แต่นายเขียวซึ่งเป็นบุคคลที่สาม ซึ่งไม่ได้เกี่ยวข้องกับคดีนี้ จะฟ้องนายดำฐานลักทรัพย์นายแดงไม่ได้ เพราะไม่ใช่ผู้เสียหายโดยตรง เว้นแต่นายเขียวจะเป็นผู้จัดการแทนนายแดง

2) ต้องเป็นผู้เสียหายโดยนิตินัย คือ ต้องไม่มีส่วนร่วมในการกระทำผิดด้วย มิฉะนั้นจะฟ้องผู้กระทำผิดเองไม่ได้ และจะต้องทุกข์ต่อพนักงานสอบสวนให้ดำเนินคดีกับอีกฝ่ายก็ไม่ได้เช่นกัน เช่น ดำกับแดงสมัครใจทะเลาะวิวาทกัน จะฟ้องกันเองว่าอีกฝ่ายทำร้ายร่างกายตนไม่ได้เพราะตนร่วมกระทำผิด

หรือหญิงที่ยอมให้หมอลูกพี่ลูกน้องทำแท้งจะได้รับบาดเจ็บสาหัสต้องตัดมดลูกทิ้ง จะฟ้องหมอเพื่อฐานทำให้ตนเองแท้งลูกไม่ได้ เพราะตนมีความผิดฐานยอมให้ผู้อื่นทำแท้งเช่นกัน

หรือผู้ที่ไปกู้เงินจากนายทุนโดยยอมเสียดอกเบี้ยเกินอัตราจะฟ้องนายทุนในความผิดตามกฎหมายห้ามเรียกดอกเบี้ยเกินอัตราไม่ได้

1.3 ผู้เสียหายร้องทุกข์ต่อพนักงานสอบสวนแล้วไปฟ้องคดีอาญาเองด้วย

1.4 ผู้เสียหายฟ้องคดีอาญาด้วยตนเองแล้วกลับมาร้องทุกข์ต่อพนักงานสอบสวนก็ได้ แต่พนักงานสอบสวนมีอำนาจที่จะใช้ดุลยพินิจ ไม่ทำการสอบสวนคดีนี้ก็ไม่ได้ เพราะกฎหมายถือว่าผู้เสียหายได้เลือกฟ้องคดีอาญาต่อศาลเองไปก่อนแล้ว การสอบสวนคดีอาญาโดยพนักงานสอบสวนจะเป็นการซ้ำซ้อนกับการพิจารณาของศาลโดยไม่จำเป็น

1.5 ผู้เสียหายร้องทุกข์ต่อพนักงานสอบสวนและต่อมาพนักงานอัยการได้ยื่นฟ้องผู้กระทำผิดต่อศาล หากผู้เสียหายประสงค์จะขอเข้าเป็นโจทก์ร่วมกับพนักงานอัยการต่อศาลชั้นต้นพิพากษาก็สามารถกระทำได้เช่นกัน ซึ่งปกติจะทำในคดีบางประเภท เช่น คดีความผิดอันเกิดจากการใช้เช็ค ยักยอก ฉ้อโกง ปลอมเอกสาร ฯลฯ

เห็นได้ว่า ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาในประเทศไทยให้สิทธิผู้เสียหายหรือเหยื่ออาชญากรรม ในการดำเนินคดีอาญากับผู้กระทำผิดได้อย่างกว้างขวาง คือ จะฟ้องคดีอาญาด้วยตนเองได้ หรือโดยฝ่ายองค์กรในกระบวนการยุติธรรมของรัฐ คือ ตำรวจ อัยการก็ได้

อย่างไรก็ดี ปัญหาที่เกิดขึ้นแก่ผู้เสียหายหรือเหยื่ออาชญากรรมจะเป็นปัญหาข้อขัดข้องในทางปฏิบัติ เช่น

1) ในกรณีที่ผู้เสียหายฟ้องคดีอาญาเองก็ต้องเสียค่าใช้จ่ายเกี่ยวกับการว่าจ้างทนายความเพื่อฟ้องและดำเนินคดีในศาล ชั้นต้น ศาลอุทธรณ์ และศาลฎีกา ค่าจ้างก็ขึ้นอยู่กับความยากง่ายของคดี ชื่อเสียง ความรู้ ความชำนาญของทนายความและยังมีค่าใช้จ่ายอื่น ๆ อีก เช่น ค่าใช้จ่ายในศาล ค่าใช้จ่ายเกี่ยวกับพยาน เช่น ค่าเบี้ยเลี้ยงพยาน ค่าพาหนะพยาน ค่าที่พักพยาน รวมทั้งต้องเสียเวลาในการติดตามพยาน การขอร้องพยานเพื่อไปพบทนาย และไปเบิกความในศาล ฯลฯ

2) การฟ้องคดีอาญาเองโดยผู้เสียหายหรือเหยื่ออาชญากรรมซึ่งเป็นเอกชนนั้นจะมีจุดอ่อนทางด้านกรรวบรวมพยานหลักฐานต่างๆ ทั้งที่เป็นพยานบุคคล พยานเอกสาร พยานวัตถุต้องหามาด้วยความสามารถของทนายความ การรวบรวมพยานหลักฐานโดยทนายความเพื่อฟ้องคดีอาญา จะได้ผลดีเฉพาะที่คดีไม่ยุ่งยากซับซ้อนนัก เช่น คดีเช็ค คดีหมิ่นประมาท ยักยอก ข้อโกง ปลอมเอกสาร ฯลฯ

แต่การรวบรวมพยานหลักฐานโดยพนักงานสอบสวนนั้นจะกระทำได้สะดวกและมีประสิทธิภาพมากขึ้น เพราะพนักงานสอบสวนมีอำนาจออกหมายเรียก หมายจับ หมายค้น การยึดหรืออายัด การใช้บริการจากหน่วยงานต่าง ๆ เช่น กองพิสูจน์หลักฐาน กองทะเบียนประวัติอาชญากร หน่วยงานทางนิติเวช เป็นต้น ฯลฯ ทำให้พยานหลักฐานค่อนข้างสมบูรณ์ และแน่นอนมากกว่า

1.3 แม้กรณีผู้เสียหายไม่ได้ใช้สิทธิฟ้องคดีอาญาเอง โดยใช้วิธีร้องทุกข์ต่อพนักงานสอบสวนให้จับกุมดำเนินคดีกับผู้กระทำผิด ผู้เสียหายหรือเหยื่ออาชญากรรมก็อาจพบกับปัญหาต่าง ๆ มากมาย เช่น การสนใจดูแลติดตามคดีของพนักงานสอบสวน การถูกข่มขืนหรือบีบบังคับโดยพนักงานสอบสวนบางคน การเสียเวลาทำมาหากินและในการรอคอยต้องเดินทางไปมาระหว่างการสอบสวนและดำเนินคดีในศาล การต้องคอยดูแลเอาใจพยาน บุคคลบางคน การวิตกกังวล การถูกซักถาม โดยอัยการ ทนายจำเลยและผู้พิพากษาในระหว่างการสืบพยาน

โดยเฉพาะอย่างยิ่งในคดีข่มขืน หญิงที่ถูกข่มขืนและถูกซ้ำเติมด้วย กระบวนการยุติธรรมตามขั้นตอนกฎหมาย เช่น การถูกซักถามอย่างจริงจังโดยพนักงานสอบสวน การส่งไปให้แพทย์ตรวจอวัยวะเพศเพื่อหาหลักฐานเกี่ยวกับการข่มขืน การอับอายเนื่องจากเสนอข่าวของสื่อมวลชน การถูกซักถามถึงรายละเอียดของการถูกข่มขืนอย่างเข้มงวด ด่าและดูเดียดของนายอำเภอ เพื่อพิสูจน์ให้ศาลเห็นว่าเป็นการข่มขืนหรือการสมยอม ฯลฯ รวมทั้งการเสนอข่าวของสื่อมวลชน เช่น หนังสือพิมพ์หรือสถานีวิทยุโทรทัศน์บางแห่งได้กระทำไปอย่างขาดความระมัดระวัง กระบวนการต่าง ๆ ดังกล่าวนี้นี้เป็นสิ่งจำเป็น แต่ก็มีส่วนซ้ำเติมให้หญิงที่ตกเป็นเหยื่ออาชญากรรมในคดีข่มขืนต้องประสบเคราะห์กรรมมากยิ่งขึ้น หลายรายกลายเป็นคนมีปมด้อย ไม่กล้าเข้าสู่สังคมตลอดไป บางรายมีปัญหาทางจิตไม่ยอมทำการสมรสตลอดชีวิต บางรายทนความอับอายไม่ไหวถึงขนาดฆ่าตัวตายอย่างน่าอนาถใจ

2. การฟ้องคดีแพ่ง

นอกจากการดำเนินคดีอาญากับผู้ผู้กระทำผิดแล้ว เหยื่ออาชญากรรมยังอาจฟ้องผู้กระทำผิดต่อศาลเป็นคดีแพ่ง เพื่อเรียกค่าเสียหายจากผู้กระทำผิด “ฐานละเมิด” ตามกระบวนการกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ได้อีกด้วย ซึ่งมีข้อพิจารณาดังต่อไปนี้

2.1 ผู้มีสิทธิฟ้องเรียกค่าเสียหาย

การฟ้องเรียกค่าเสียหายในทางแพ่งนี้ มิได้จำกัดเฉพาะ “เหยื่ออาชญากรรม” เท่านั้น แต่กฎหมายยินยอมให้ผู้ที่ได้รับผลกระทบจากการกระทำผิดมีสิทธิฟ้องเรียกค่าเสียหายจากผู้กระทำผิดอย่างกว้างขวาง

ดังนั้น ตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ลักษณะละเมิด (มาตรา 420-452) จึงให้สิทธิบุคคลหลายประเภทที่จะฟ้องผู้กระทำผิดให้ชดใช้ค่าเสียหายแก่ตนได้ เช่น เหยื่ออาชญากรรมโดยตรงหรือบุคคลภายนอก เช่น บิดา มารดา บุตร ภรรยา ที่ต้องชดใช้อุปการะตามกฎหมาย นายจ้างของเหยื่ออาชญากรรมที่ต้องเสียเนื่องจากการขาดแรงงาน

2.2 ผู้ที่ต้องรับผิด

การฟ้องเรียกค่าเสียหายนั้น ประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์บัญญัติว่า นอกจากจะฟ้องร้องจาก “ผู้กระทำผิด” ได้โดยตรง แล้วยังอาจฟ้องเรียกจากบุคคลอื่น ๆ ที่กฎหมายบัญญัติได้ด้วย เช่น ฟ้องจากบิดามารดา ผู้กระทำละเมิดซึ่งเป็นผู้เยาว์ หรือจากผู้อนุบาล ครู อาจารย์ที่รับผิดชอบดูแลเด็ก หรือฟ้องนายจ้างให้รับผิดชอบร่วมกับลูกจ้าง เป็นต้น ฯลฯ

2.3 สินไหมทดแทนที่เรียกร้องได้

ค่าสินไหมทดแทนที่ฟ้องเรียกในทางแพ่ง ได้มีอยู่หลายชนิด เช่น การฟ้องเรียกให้คืนทรัพย์สินที่เหี่ยวอาชญากรรมต้องเสียไป เพราะละเมิดหรือใช้ราคาทรัพย์สินนั้นรวมทั้งค่าเสียหายอื่น จะพึงบังคับใช้เพื่อความเสียหายอย่างไร้ ๗ อันจะก่อตั้งด้วย

อนึ่ง การฟ้องเรียกค่าสินไหมทดแทนที่เกี่ยวกับทรัพย์สินนั้นในกรณีผู้กระทำละเมิดในทางแพ่ง เช่น ลักทรัพย์ของเหี่ยวอาชญากรรมและถูกพนักงานอัยการฟ้องเป็นจำเลยในคดีอาญาฐานลักทรัพย์ กฎหมายให้อำนาจพนักงานอัยการดำเนินการเกี่ยวกับทรัพย์สินของเหี่ยวอาชญากรรมได้ด้วย ซึ่งเรียกกันว่า “คดีแพ่งเกี่ยวเนื่องคดีอาญา”

นอกจากนั้นเหี่ยวอาชญากรรมยังมีสิทธิเรียกค่าสินไหมทดแทนในเรื่องอื่น ๆ ได้อีก เช่น กรณีเหี่ยวอาชญากรรมถูกฆ่าตาย บุตรภริยา หรือบิดามารดา ผู้ตายมีสิทธิเรียกค่าปลงศพรวมทั้งค่าใช้จ่ายอันจำเป็นอย่างอื่น ๆ อีกด้วย

2.4 ปัญหาบางประการในการฟ้องคดีแพ่งโดยเหี่ยวอาชญากรรมเห็นได้ว่า

กฎหมายต่าง ๆ ดังกล่าวข้างต้น ได้ให้สิทธิเหี่ยวอาชญากรรมและผู้ที่ได้รับความกระทบกระเทือนเนื่องจากการประกอบอาชญากรรมและผู้ที่ได้รับความกระทบกระเทือน เนื่องจากการประกอบอาชญากรรมมีสิทธิฟ้องเรียกค่าเสียหายจากผู้กระทำผิดได้อย่างกว้างขวาง แต่ในการฟ้องคดีแพ่งดังกล่าวก็ยังมีปัญหาข้อขัดข้องบางประการ เช่น

1) ค่าใช้จ่ายฟ้องคดีแพ่ง

เหี่ยวอาชญากรรมจำนวนไม่น้อยที่เป็นคนยากจน เมื่อถูกทำร้ายจนบาดเจ็บสาหัสหรือพิการหรือตาย ถ้าเหี่ยวอาชญากรรมเองหรือบุคคลในครอบครัว แม้มีสิทธิฟ้องเรียกค่าสินไหมทดแทนในทางแพ่งได้อย่างกว้างขวางก็ตาม ปัญหาสำคัญก็คือ การฟ้องคดีแพ่งนั้นต้องเสียค่าใช้จ่ายสูง ทั้งค่าธรรมเนียมศาลตามกฎหมายและค่าใช้จ่ายเกี่ยวกับทนายความรวมทั้งค่าใช้จ่ายอื่น ๆ ที่ติดตามมา

(ก) สำหรับค่าธรรมเนียมศาลนั้น ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่งเปิดโอกาสให้ผู้ที่ยากจนไม่สามารถเสียค่าธรรมเนียมศาลในศาลชั้นต้น ชั้นอุทธรณ์หรือชั้นฎีกา เมื่อศาลได้ไต่สวนเป็นที่เชื่อได้ว่าคู่ความนั้นยากจน ไม่มีทรัพย์สินพอจะเสียค่าธรรมเนียม ก็ให้ศาลอนุญาตเหี่ยวอาชญากรรมนั้นฟ้องคดี “อย่างอนาถา” ได้ แต่จะต้องแสดงให้เห็นที่พอใจศาลด้วยว่า คดีของตน มีมูลพอที่จะฟ้องร้องหรือมีเหตุสมควรพอที่จะอุทธรณ์ ฎีกาได้

(ข) การช่วยเหลือผู้ยากจนในการฟ้องคดีแพ่งนั้นตามกฎหมาย

จะช่วยเหลือเฉพาะค่าธรรมเนียมศาล โดยยินยอมให้ฟ้องคดีอนาคาได้ แต่กฎหมายมิได้ให้ความช่วยเหลือในเรื่องของทนายความและค่าใช้จ่ายอื่น ๆ เช่น ค่าใช้จ่ายเกี่ยวกับพยาน ซึ่งค่าใช้จ่ายดังกล่าวนี้ อาจมีจำนวนสูงมาก แล้วแต่ความยากง่ายของคดีและชื่อเสียงเกียรติคุณของทนายความซึ่งต้องตกลงกันเอง ดังนั้น จึงเป็นหน้าที่ของเยื่ออาชญากรรมที่จะต้องชวนชววยจัดหาเงินมา เพื่อใช้เป็นค่าใช้จ่ายในส่วนนี้ หากไม่มีจำต้องทูลนี้ยืมสินด้วยตนเอง

2) ค่าสินไหมทดแทนที่เยื่ออาชญากรรมจะได้จากการฟ้องคดีแพ่งเพื่อเรียกค่าสินไหมทดแทนจากผู้กระทำผิดนั้น การจะได้รับค่าสินไหมทดแทนจำนวนมากน้อยเท่าใด ย่อมขึ้นอยู่กับรายละเอียดที่เยื่ออาชญากรรมจะสามารถนำสืบให้ศาลเห็นว่าค่าเสียหายที่แท้จริงมีจำนวนเท่าใด และความเสียหายดังกล่าวเกิดจากการกระทำละเมิดของผู้กระทำความผิด

แต่อย่างไรก็ดี การที่เยื่ออาชญากรรมจะได้รับค่าสินไหมทดแทนจำนวนมากน้อยเท่าใด ย่อมขึ้นอยู่กับดุลยพินิจของศาลจะกำหนดให้ตามความเหมาะสม และในทางปฏิบัติ ผู้เสียหายอาจจะไม่ได้รับค่าสินไหมทดแทนตามที่ตนเห็นว่าเหมาะสมกับความเสียหายที่เกิดขึ้นกับตน

3) ค่าเสียหายบางอย่างยังเป็นปัญหาในประเทศไทยว่าจะฟ้องเรียกร้องได้หรือไม่ เช่น ค่าเสียหายเนื่องจากความเดือดร้อนทางจิตใจอันเกิดจากการรบกวน “สิทธิในชีวิตส่วนตัว” (Right of Privacy) เช่น การดักฟังทางโทรศัพท์ การสะกดรอย การแอบบันทึกเสียงสนทนาลงในเทป บันทึกเสียง การแอบถ่ายรูป ฯลฯ ซึ่งในต่างประเทศมีกฎหมายคุ้มครองสิทธิในชีวิตส่วนตัวได้โดยเฉพาะ ส่วนในประเทศไทยยังไม่มีกฎหมายดังกล่าว

สำหรับค่าเสียหายอีกประเภทหนึ่ง คือ ค่าเสียหายทางจิตใจ เช่น การเศร้าโศกเสียใจ การว่าเหว่เนื่องจากสูญเสียบิดามารดา บุตร เนื่องจากการประทุษร้ายของผู้กระทำผิด ซึ่งศาลฎีกาของประเทศไทย ยังไม่ยินยอมให้ฟ้องเรียกค่าเสียหายในเรื่องนี้ได้ไว้

4) แนวทางการพัฒนามาตรการเพื่อคุ้มครองเยื่ออาชญากรรมในประเทศไทย จากที่กล่าวมาข้างต้นคงจะทำให้เห็นได้ว่ามาตรการในทางกฎหมายทั้งทางแพ่งและทางอาญาในประเทศไทย ยังมีได้กำหนดให้ “รัฐ” เข้าไปมีบทบาทในการเยียวยาช่วยเหลือเยื่ออาชญากรรมที่จะดำเนินคดีอาญากับผู้กระทำผิด เพื่อให้มีการชดใช้ค่าเสียหายแก่ตน อันเนื่องจากการกระทำผิดกฎหมาย

แต่การแสวงหาความเป็นธรรมหรือเพื่อให้มีการเยียวยา ชดใช้ค่าเสียหายต่าง ๆ นั้น เยื่ออาชญากรรมต้องดำเนินการด้วยตนเอง และต้องเสียค่าใช้จ่ายต่าง ๆ ด้วยตนเองทั้งสิ้น

ซึ่งเป็นภาระหนักยิ่งสำหรับเหยื่ออาชญากรรมที่ประสบเคราะห์กรรมจากผลของอาชญากรรมนั้น ๆ มาแล้ว

อนึ่ง ถึงแม้ว่าเหยื่ออาชญากรรมจะสามารถฟ้องคดีจนศาลพิพากษาให้ผู้กระทำผิดชดใช้ค่าสินไหมทดแทนให้แก่เหยื่ออาชญากรรมก็ตาม ในทางปฏิบัติคนร้ายที่ถูกศาลพิพากษาลงโทษมักจะเป็นคนยากจนเกือบทั้งหมด หลายคนอาจจะยากจนกว่าเหยื่ออาชญากรรมเสียด้วยซ้ำ ดังนั้น จึงไม่อยู่ในฐานะที่จะจ่ายค่าสินไหมทดแทนให้แก่เหยื่ออาชญากรรมตามคำพิพากษาศาลได้ เหยื่ออาชญากรรมก็ไม่มีทางได้รับการชดใช้ค่าสินไหมทดแทนจากคนร้ายตามความเป็นจริง คงให้ได้แต่ตัวเลขคำพิพากษาเท่านั้น

(ก) ในด้านของรัฐ

ในอดีตประเทศไทยยังไม่มีกฎหมายกำหนดให้รัฐมีหน้าที่ต้องช่วยเหลือเหยื่ออาชญากรรมโดยตรง

เรามีเพียงพระราชบัญญัติสงเคราะห์ผู้ประสบภัยเนื่องจากการช่วยเหลือราชการ การปฏิบัติงานให้แก่ชาติและการปฏิบัติตามหน้าที่มนุษยธรรม พ.ศ.2497 แต่กฎหมายฉบับนี้ไม่อาจถือเป็นการช่วยเหลือเยียวยาเหยื่ออาชญากรรมอย่างแท้จริง เพราะผู้ที่ได้รับการช่วยเหลือต้องเป็นผู้ที่ช่วยเหลือทางราชการหรือเข้าช่วยเหลือผู้อื่น ๆ เช่น ช่วยผู้จับกุมคนร้าย ช่วยเหลือผู้ประสบอัคคีภัยจนตนเองได้รับบาดเจ็บหรือถึงแก่ความตายจึงจะได้รับการช่วยเหลือเงินสงเคราะห์จากทางราชการตามเงื่อนไขและขั้นตอนที่กฎหมายกำหนดซึ่งเป็นจำนวนที่ไม่มากนัก

ส่วนเหยื่ออาชญากรรมทั่วไปที่ไม่อยู่ในกฎเกณฑ์ของกฎหมายดังกล่าวซึ่งมีอยู่เป็นจำนวนมากมากนั้น ย่อมไม่มีสิทธิได้รับการช่วยเหลือจากทางราชการแต่อย่างไร

ขณะที่ต่างประเทศมีกฎหมายและบริการของรัฐให้แก่เหยื่ออาชญากรรมเป็นการทั่วประเทศ เช่น สหรัฐอเมริกา ออสเตรเลีย อังกฤษ ญี่ปุ่น เกาหลีใต้ ฯลฯ

ดังนั้น การจะออกกฎหมายให้รัฐเข้ามามีส่วนรับผิดชอบในการช่วยเหลือเยียวยาเหยื่ออาชญากรรมจึงเป็นเรื่องจำเป็น

อย่างไรก็ดี มีข้อสังเกตว่าการตรากฎหมายให้รัฐเข้ารับผิดชอบดูแลเหยื่ออาชญากรรมในรูปแบบของการสงเคราะห์ทั้งที่เป็นตัวเงินและมีใช้ตัวเงิน ก็จำเป็นต้องพิจารณาขีดความสามารถของรัฐบาลประเทศไทยว่าจะมีกำลังงบประมาณพอที่จะให้การสงเคราะห์เหยื่ออาชญากรรมได้อย่างทั่วถึงและมีประสิทธิภาพหรือไม่

นอกจากนี้ ปัจจุบันประเทศไทยได้ประกาศใช้พระราชบัญญัติค่าตอบแทนผู้เสียหายและค่าทดแทนและค่าใช้จ่ายในคดีอาญา พ.ศ.2544 ซึ่งมีเจตนารมณ์ที่ดีในการคุ้มครองเหยื่ออาชญากรรม

(ข) ในด้านองค์กรพัฒนาเอกชน

ในขณะที่ประเทศไทยประสบกับปัญหาทั้งทางด้านกฎหมายและปัญหาทางด้านปฏิบัติในการสงเคราะห์เหยื่ออาชญากรรมโดยภาครัฐและโดยตัวผู้กระทำผิด

การสงเคราะห์โดยภาคเอกชนได้มีส่วนเข้ามาช่วยเหลือดูแลเหยื่ออาชญากรรมอย่างน่าชมเชยยิ่ง โดยเฉพาะทางด้านการสงเคราะห์เหยื่ออาชญากรรมที่เป็นเด็กและเป็นผู้หญิง

อย่างไรก็ดี การช่วยเหลือภาคเอกชนให้การคุ้มครองเหยื่ออาชญากรรมที่เป็น “เด็กและผู้หญิง” เป็นหลัก ส่วนเหยื่ออาชญากรรมที่เป็นชายซึ่งมีจำนวนไม่น้อยกว่าเด็กและผู้หญิง ยังไม่ปรากฏว่ามี การให้ความช่วยเหลือสงเคราะห์อย่างชัดเจนจากภาคเอกชน ซึ่งหากมีการปรับปรุงและพัฒนาภาคเอกชนให้ครอบคลุมไปถึงเหยื่ออาชญากรรมชายด้วย ก็จะเป็นประโยชน์มากขึ้น

การคุ้มครองสิทธิผู้เสียหายในคดีอาญาของพนักงานสอบสวน

1. แนวคิดเกี่ยวกับบทบาทหรือหน้าที่

1. ความหมายและแนวคิด

ได้มีบุคคลให้ความหมายของคำว่า บทบาท (Role) ในกระบวนการยุติธรรมไว้แตกต่างกันมากมายดังนี้

วรารุช เจริญชนม์ (2542, น. 27) ได้กล่าวไว้ว่า บทบาทขององค์กรในกระบวนการยุติธรรมที่รับผิดชอบการดำเนินคดีอาญา หากจะดำเนินงานร่วมกันให้เป็นไปอย่างมีประสิทธิภาพเกิดประโยชน์สูงสุดในการป้องกันปราบปรามอาชญากรรมและจำเป็นอย่างยิ่งที่จะต้องมีการจัดรูปแบบ แนวทางการดำเนินงานอย่างมีระบบ โดยต้องคำนึงถึงปัจจัยภายนอกรวมทั้งคำนึงถึงสภาพแวดล้อมต่าง ๆ

ทั้งนโยบายรัฐบาล ลักษณะข้อบังคับ กฎหมาย สภาพทางเศรษฐกิจการเมือง ตลอดจนขนบธรรมเนียม ศีลธรรมประเพณีและสิทธิเสรีภาพของประชาชนควบคู่กันไปด้วย

Kuykendel and Unsinger (อ้างถึงใน ไพศาล ตั้งใจตรง, 2540-2541, น. 21) ได้เสนอเสนอแนวความคิดเกี่ยวกับหน้าที่และบทบาทของตำรวจที่สอดคล้องกับประชาธิปไตย ดังนี้

1. พยายามปฏิบัติตัวต่อประชาชนในสังคมให้มีลักษณะเป็นประชาธิปไตยโดยให้ความยุติธรรม ไม่เอินเอียง แสดงให้เห็นถึงความเข้มแข็ง ความเมตตาสงสาร และความอดทน
2. ปฏิบัติตนในการรักษากฎหมายอย่างเคร่งครัด
3. สืบสวนอาชญากรรมที่เกิดขึ้น และติดตามจับกุมผู้ต้องสงสัยในการกระทำ

ความผิด

4. ให้ความรู้แก่ประชาชนในการป้องกันตนเองและทรัพย์สิน
5. แก้ไขข้อขัดแย้งระหว่างบุคคล หรือระหว่างกลุ่มต่าง ๆ ด้วยวิธีการที่นุ่มนวล
6. ทำงานร่วมกับชุมชนอื่น ๆ และองค์กรในกระบวนการยุติธรรม

เพื่อหาทางแก้ไขสาเหตุของการก่ออาชญากรรมให้ได้ผลและมีประสิทธิภาพมากที่สุด

Garmier (อ้างถึงใน อัมภางค์ ปานิกบุตร, 2542, น. 93-94) ได้ให้ทัศนะในเรื่องหน้าที่หรือบทบาทของตำรวจในสังคมไว้กว้าง ๆ 2 ข้อใหญ่ ๆ ดังนี้

1. บทบาทหรือหน้าที่ตำรวจในฐานะผู้ให้บริการแก่ชุมชน (Community Service Role) บทบาทด้านนี้เป็นสิ่งซึ่งตำรวจสามารถปฏิบัติได้เป็นอย่างดี เช่น ระวังความวุ่นวายที่เกิดขึ้นในสังคม รับผิดชอบการกระทำที่เกี่ยวกับเรื่องยาเสพติด ดูแลเด็กหรือเยาวชนที่ถูกปล่อยปละละเลยช่วยเหลือหรือปฐมพยาบาลเมื่อเกิดเหตุฉุกเฉิน นอกจากนี้ยังต้องปฏิบัติเหมือนหน่วยงานของสังคมสงเคราะห์หน่วยหนึ่ง โดยเฉพาะหลังจากเลิกงานและในวันหยุดสัปดาห์คือการช่วยเหลือคนชรา คนยากจนหรือคนที่อาศัยอยู่ในถิ่นที่ยากจนและชุมชนแออัด

2. บทบาทหรือหน้าที่ของตำรวจในฐานะผู้รักษากฎหมาย (Law - Enforcement Role) บทบาทหรือหน้าที่ด้านนี้อยู่ในฐานะผู้ที่ต่อสู้อาชญากรรมและการจับคนร้าย หน้าที่อยู่ในความรับผิดชอบ ก็คือ การสืบสวนหาตัวผู้กระทำความผิด รวบรวมหลักฐานพยาน การซักถามผู้ต้องสงสัยว่ากระทำผิด การจับกุมผู้กระทำความผิด คอยดูแลให้ความปลอดภัยแก่ประชาชนปราบปรามพวกมิจฉาชีพ ปราบปรามพวกที่ก่อความไม่สงบและการจลาจลและโดยหน้าที่ทั่ว ๆ ไป ก็คือ คอยดูแลเอาใจใส่ไม่ให้มีผู้กระทำความผิด

นอกจากนี้ มีนักวิชาการอีกหลายท่านได้อธิบายถึงบทบาทโดยทั่ว ๆ ไป เช่น Ralph (1972, p. 16) ได้อธิบายถึง บทบาทในรูปองค์ประกอบว่า บทบาทประกอบขึ้นด้วยกิจกรรม ตำแหน่งหน้าที่ที่จะผูกมัดให้คนกระทำ ส่วนของทองคุณ หงส์พันธ์ (2523, น. 7) ให้คำนิยามคำว่า

บทบาท คือ กิจกรรมการใช้อำนาจหน้าที่ความรับผิดชอบที่เกี่ยวกับงานโดยตรงหรืองานพิเศษที่ต้องกระทำ และนักวิชาการอีกท่านหนึ่งคือ สุพัตรา สุภาพ (2516, น. 17) ได้ให้ความหมายของคำว่า “บทบาท หมายถึง การที่บุคคลแต่ละคนปฏิบัติตามสิทธิและหน้าที่ตามสถานภาพและตำแหน่ง”

2. ลักษณะของบทบาท

ไพบูลย์ ช่างเรียน (2516, น. 29-30) ได้อธิบายว่า บทบาทของคนในสังคมย่อมขึ้นกับสถานภาพที่ตนครองอยู่ และคุณสมบัติส่วนตัวของบุคคล บทบาทของบุคคลจึงแตกต่างกันไปตามลักษณะของสถานภาพ อุปนิสัย ความคิด ความรู้ ความสามารถ มวลเหตุจูงใจ การอบรมขัดเกลา ความพอใจ นอกจากนี้ สักซ็อรุณ และ จูติพงษ์ ธรรมานุสรณ์ (2522, น. 34-35) ยังได้สรุปลักษณะบทบาทที่สำคัญไว้ 3 ลักษณะดังนี้

1) บทบาทความคาดหวัง (Ideal Role) คือ บทบาทที่ต้องแสดงให้เป็นไปตามต้องการที่ผู้อื่นคาดหวังไว้

2) บทบาทตามลักษณะการรับรู้ (Perceived Role) คือ บทบาทที่เจ้าของสถานภาพรับรู้เองได้ โดยกฎระเบียบ ธรรมเนียมประเพณี หรือการกล่อมเกลาทางสังคม

3) บทบาทที่เป็นจริง (Actual Role) คือ บทบาทที่เจ้าของสถานภาพได้แสดงออกซึ่งพฤติกรรมที่เป็นจริง ซึ่งอาจเป็นไปหรือไม่เป็นไปตามความคาดหวังก็ได้

3. ปัจจัยที่ส่งเสริมบทบาท

การแสดงบทบาทของแต่ละบุคคล ที่จะนำไปสู่ความสำเร็จขององค์กรหรือตนเอง และให้เป็นไปตามความต้องการของสังคมนั้นจะต้องมีปัจจัยส่งเสริมที่ทำให้บุคคลแสดงบทบาทได้ถูกต้องและมีประสิทธิภาพ ซึ่งเป็นสิ่งสำคัญอย่างมาก โดย พัทนี วรกวิน (2522, น. 36) ได้กล่าวถึงปัจจัยที่สำคัญในการส่งเสริมบทบาทไว้ดังนี้ คือ

1) ความต้องการ (Need) เป็นแรงจูงใจในการทำงานเพื่อสนองความต้องการของผู้แสดงบทบาทให้เป็นที่ยอมรับ ต่อองค์กรหรือสังคม

2) การสื่อสาร (Communication) ได้แก่ การติดต่อ การประสานงานเพื่อให้เกิดความเข้าใจในบทบาทได้ชัดเจน ไม่คลุมเครือ

3) การคล้อยตาม (Conformity) ปัจจัยที่ทำให้บทบาทของผู้แสดงไม่เกิดความขัดแย้งในการแสดงออกซึ่งพฤติกรรมในทางปฏิบัติที่เป็นปกติสถานของกลุ่มหรือสังคม

4) ความสามารถ (Ability) เป็นปัจจัยที่สร้างบทบาทของผู้แสดงให้เห็นออกมาอย่างชัดเจน (Manifest Role) เพื่อความสำเร็จของงาน

2. บทบาทพนักงานสอบสวน

1. ความหมายของการสอบสวน

การสอบสวน หมายความว่า การรวบรวมพยานหลักฐานและการดำเนินการทั้งหลายอื่น ตามบทบัญญัติแห่งประมวลกฎหมายนี้ ซึ่งพนักงานสอบสวนได้กระทำไปเกี่ยวกับความผิดที่กล่าวหา เพื่อที่จะทราบข้อเท็จจริงหรือพินิจความผิด เพื่อเอาตัวผู้กระทำผิดมาฟ้องลงโทษ (ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 2(11))

การสอบสวนเป็นการกระทำของพนักงานสอบสวน ซึ่งกระทำภายหลังจากที่ได้มีการกระทำความผิดเกิดขึ้นแล้วและมีผู้มาร้องทุกข์หรือกล่าวโทษ หรือโดยที่พนักงานสอบสวนพบด้วยตนเอง เป็นการกระทำเพื่อรวบรวมพยานหลักฐานหรือให้ได้มาซึ่งพยาน-หลักฐานทั้งปวง โดยมีวัตถุประสงค์ ดังนี้

1. เพื่อรวบรวมถ้อยคำที่พยานทำเป็นบันทึกไว้
2. เพื่อเป็นหลักฐานยืนยันอันเป็นถ้อยคำให้การของผู้มาร้องทุกข์หรือกล่าวโทษ หรือผู้ต้องหาหรือพยานต่าง ๆ
3. เพื่อเป็นพยานหลักฐานยืนยันข้อเท็จจริงในคดีนั้น เพื่อเป็นหลักฐานให้ศาลเชื่อถือและรู้ข้อเท็จจริงในคดีนั้น
4. เพื่อรวบรวมเป็นสำนวน สำหรับส่งพนักงานอัยการเพื่อดำเนินคดีตามกฎหมายต่อไป
5. เพื่อพินิจความผิดและเพื่อเอาผู้กระทำผิดมาฟ้องลงโทษ ตามลักษณะของความผิด

2. พนักงานสอบสวนคือใคร

พนักงานสอบสวน หมายถึง เจ้าพนักงานซึ่งกฎหมายให้มีอำนาจ และหน้าที่ทำการสอบสวน (ตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 2 อนุ 6 ซึ่งได้มีการกำหนดแบ่งแยกพนักงานสอบสวนออกเป็น 2 ประเภท ได้แก่

1. พนักงานสอบสวนทั่วไป แบ่งออกเป็น 2 พวก คือ

ก. พนักงานสอบสวนในกรุงเทพมหานคร ได้แก่ ข้าราชการตำรวจ ซึ่งมียศตั้งแต่ชั้นนายร้อยตำรวจตรีหรือเทียบเท่าขึ้นไป มีอำนาจสอบสวนความผิดอาญาได้(ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 18 วรรคสอง)

ข. พนักงานสอบสวนในจังหวัดอื่น (ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 18 วรรคแรก) ซึ่งได้แก่

- พนักงานฝ่ายปกครอง
- ปลัดอำเภอ
- นายตำรวจที่มียศตั้งแต่ร้อยตำรวจตรีหรือเทียบเท่าขึ้นไป

2. พนักงานสอบสวนพิเศษ ในกรณีความผิดซึ่งมีโทษตามกฎหมายไทยได้กระทำลงนอกราชอาณาจักรไทย (ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 20) ได้แก่

ก. อธิบดีกรมอัยการ

ข. พนักงานสอบสวนที่ได้รับมอบหมายหน้าที่จากอธิบดี กรมอัยการ หรือผู้รักษาการแทน

ค. พนักงานสอบสวนแห่งท้องที่ผู้ต้องหาถูกจับ

ง. พนักงานสอบสวนซึ่งรัฐบาลประเทศอื่น หรือบุคคลที่ได้รับการความเสียหาย

ได้ร้องให้โทษผู้ต้องหา

แต่อย่างไรก็ดี พนักงานสอบสวนในกรณี ค. และ ง. จะกระทำในเฉพาะกรณีจำเป็นระหว่างรอคำสั่งจากอธิบดีกรมอัยการหรือผู้รักษาราชการแทนเท่านั้น

สำหรับพนักงานสอบสวนในเขตกรุงเทพมหานคร เป็นหน้าที่ของฝ่ายตำรวจเพียงฝ่ายเดียวเท่านั้น พนักงานฝ่ายปกครองมิได้มีอำนาจเข้าไปเกี่ยวข้องแต่อย่างใดแต่สำหรับในภูมิภาคหรือจังหวัดอื่นนอกจากกรุงเทพมหานครนั้น อำนาจการสอบสวนเป็นของทั้งฝ่ายตำรวจและฝ่ายปกครอง หากแต่ฝ่ายปกครองได้กระทำการสอบสวนได้จำกัดในเฉพาะคดีอาญาบางประเภทเท่านั้น ปรากฏตามข้อบังคับกระทรวงมหาดไทย ว่าด้วยระเบียบการดำเนินคดีอาญา พ.ศ. 2520 และ พ.ศ. 2523 และข้อบังคับที่ 1/2509 ซึ่งได้กล่าวถึงพนักงานสอบสวนและอำนาจในการสอบสวนไว้ ดังนี้

1. ให้นายตำรวจที่มียศตั้งแต่ร้อยตำรวจตรี หรือเทียบเท่าร้อยตำรวจตรีขึ้นไป เป็นพนักงานสอบสวน

2. ให้สารวัตรใหญ่หรือสารวัตรสถานีตำรวจภูธรอำเภอ สารวัตรหรือหัวหน้าสถานีตำรวจภูธรกิ่งอำเภอ สารวัตรสถานีตำรวจภูธรตำบล หรือผู้รักษาราชการแทน มียศตั้งแต่ร้อยตำรวจตรีหรือเทียบเท่าร้อยตำรวจตรีขึ้นไป เป็นหัวหน้าพนักงานสอบสวน

3. ในระดับกองกำกับการตำรวจภูธร ผู้บังคับการตำรวจภูธรหรือกองบัญชาการตำรวจภูธร ให้ผู้กำกับการตำรวจภูธร ผู้บังคับการตำรวจภูธรหรือผู้บัญชาการตำรวจภูธรหรือผู้รักษาราชการแทนในตำแหน่งดังกล่าว หรือผู้รักษาราชการแทน เป็นหัวหน้าพนักงานสอบสวนในเขตรับผิดชอบของตนและให้นายตำรวจมียศตั้งแต่ร้อยตำรวจตรีขึ้นไปในสังกัดส่วนราชการดังกล่าวเป็นพนักงานสอบสวน ทั้งนี้อยู่ในอำนาจของหัวหน้าพนักงานสอบสวนของส่วนราชการดังกล่าวจะเป็นผู้พิจารณาว่าจะไปสอบสวนเรื่องใด

4. ให้อธิบดีกรมตำรวจหรือผู้รักษาราชการในตำแหน่ง หรือผู้รักษาราชการแทนเป็นหัวหน้าพนักงานสอบสวนทั่วราชอาณาจักรและมีอำนาจสั่งการเกี่ยวกับคดีได้ทุกกรณี

5. ผู้ว่าราชการจังหวัด นายอำเภอ เป็นหัวหน้าพนักงานสอบสวน ในกรณีนี้ .....

5.1 ผู้เสียหาย ผู้ต้องหา ผู้กล่าวโทษ ร้องขอความเป็นธรรมเกี่ยวกับการดำเนินการคดีอาญาต่อตน ก็จะเข้าเป็นหัวหน้าพนักงานสอบสวน ควบคุมการสอบสวนในคดีดังกล่าวเอง

5.2 ในกรณีที่ผู้ว่าราชการจังหวัด หรือนายอำเภอ เห็นเป็นการสมควรจะเข้าควบคุมการสอบสวนคดีอาญาเรื่องใด ก็ให้เป็นฐานะหัวหน้าพนักงานสอบสวนคดีอาญารื่องนั้น

ทั้งสองกรณีดังกล่าวนี้ ผู้ว่าราชการจังหวัดหรือนายอำเภอมีอำนาจเรียกสำนวนมาตรวจพิจารณาและส่งพนักงานสอบสวนดำเนินการตามเห็นสมควร รวมทั้งสั่งอนุญาตหรือไม่อนุญาตให้ปล่อยชั่วคราวหรือให้เปลี่ยนตัวพนักงานสอบสวนเห็นสั่งให้พนักงานสอบสวนฝ่ายปกครองเข้าร่วมทำการสอบสวนคดีอาญาดังกล่าวได้

6. พนักงานสอบสวนฝ่ายปกครอง เป็นพนักงานในคดีอาญาทั่วไปได้ ในกรณีเมื่อผู้ว่าราชการจังหวัดหรือนายอำเภอสั่งการให้เข้าร่วมสอบสวนตาม ข้อ 5 ซึ่งรวมทั้งกรณีข้าราชการในส่วนภูมิภาค ข้าราชการส่วนท้องถิ่น เทศมนตรี กำนัน ผู้ใหญ่บ้าน สารวัตรกำนัน แพทย์ประจำตำบล กรรมการสุขาภิบาล และกรรมการองค์การบริหารส่วนตำบลที่ต้องหาคดีอาญาเพราะได้กระทำการตามหน้าที่โดยให้ผู้รับคำร้องทุกข์ หรือกล่าวโทษ รีบแจ้งให้ผู้ว่าราชการจังหวัดหรือนายอำเภอทราบโดยด่วน เพื่อสั่งให้พนักงานสอบสวนฝ่ายปกครองเข้าร่วมสอบสวนกับพนักงานสอบสวนฝ่ายตำรวจด้วย หรือถ้าเป็นเรื่องที่ได้เสนอไปยังส่วนกลางแล้ว หรือเป็นกรณีที่ส่วนกลางดำเนินการเอง ฝ่ายกรมการปกครอง และฝ่ายตำรวจจะจัดให้พนักงานสอบสวนของแต่ละฝ่ายเข้าร่วมกันสอบสวนดำเนินคดี

7. พนักงานสอบสวนฝ่ายปกครอง เป็นพนักงานสอบสวนในคดีอาญาบางประเภท โดยได้รับการแต่งตั้งจากผู้ว่าราชการจังหวัดตามระเบียบด้วย และเมื่อมีการเปลี่ยนแปลงโยกย้ายก็ต้องมีการแต่งตั้งแก้ไขใหม่ให้ถูกต้องเสมอ

3. อำนาจหน้าที่ของพนักงานสอบสวน

เพื่อประโยชน์ในการรวบรวมพยานหลักฐาน ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาได้ให้อำนาจพนักงานสอบสวนสามารถดำเนินการดังต่อไปนี้

1. อำนาจตรวจและบันทึกต่าง ๆ เกี่ยวกับคดี (มาตรา 132(1))

ตรวจผู้เสียหาย เมื่อผู้เสียหายยินยอมในคดีบางเรื่อง เช่น คดีทำร้ายร่างกาย คดีข่มขืนกระทำชำเรา พนักงานสอบสวนมีความจำเป็นต้องส่งตัวผู้เสียหายให้ผู้ชำนาญการพิเศษ ตรวจร่องรอยบาดแผลหรือการถูกข่มขืน แต่ทั้งนี้จะกระทำได้อีกต่อเมื่อ ผู้เสียหายยินยอมให้ตรวจ ถ้าไม่ยอมก็ไม่มีอำนาจบังคับได้ ผู้เสียหายย่อมเสียประโยชน์ทางคดีของเขาเอง ในทางปฏิบัติหากไม่ยอมพนักงานสอบสวนก็ควรแจ้งให้ทราบถึงผลเสียในทางคดีให้ผู้เสียหายทราบ

ตรวจตัวผู้ต้องหา การตรวจตัวผู้ต้องหาพนักงานสอบสวนมีอำนาจตรวจได้โดยไม่ต้องรอฟังว่า ผู้ต้องหาจะยินยอมหรือไม่ ในคดีข่มขืนกระทำชำเรา มักปรากฏเสมอว่าหญิงได้ต่อสู้โดยการข่วน กัดผู้ต้องหาจนมีบาดแผล พนักงานสอบสวนก็ต้องตรวจทำบันทึกไว้ให้ปรากฏและควรให้แพทย์ตรวจอีกชั้นหนึ่ง

ตรวจสิ่งของที่อาจเป็นพยานหลักฐานได้ สิ่งของอะไรบางอย่างที่อาจเป็นพยานหลักฐานได้นั้น พนักงานสอบสวนจะต้องมีความรู้เรื่องกฎหมายลักษณะพยานพอสมควร เช่นกล่าวหาว่ามีผู้บุกรุกเข้าไปทางประตู ก็จะต้องตรวจดูว่าที่ประตูบ้านของผู้เสียหายมีร่องรอยการถูกทำลายหรือไม่อย่างไร

ตรวจสถานที่เกิดเหตุ ซึ่งอาจใช้เป็นพยานหลักฐานได้ การที่พนักงานสอบสวนไปตรวจสถานที่เกิดเหตุ ทางคดีย่อมเป็นสิ่งจำเป็น เพราะในที่เกิดเหตุนั้นอาจพบร่องรอยหลักฐานของกลางที่คนร้ายทิ้งไว้ เช่น ปล่อยกระสุนปืน เป็นต้น

ถ่ายรูป การถ่ายรูปย่อมเกิดประโยชน์ในทางคดี เพื่อทราบรายละเอียดเกี่ยวกับสถานที่เกิดเหตุ ของกลาง หรือแม้แต่การที่ผู้ต้องหาให้การรับสารภาพจะต้องมีการนำชี้สถานที่เกิดเหตุประกอบคำรับสารภาพ โดยการถ่ายภาพไว้เป็นหลักฐานด้วย

ทำแผนที่ ในคดีอุกฉกรรจ์ คดีจราจร คดีบุกรุก มีระเบียบว่าพนักงานสอบสวนต้องไปตรวจที่เกิดเหตุ และทำแผนที่สังเขปไว้ ทั้งนี้เพราะคดีดังกล่าวนี้ สถานที่เกิดเหตุเป็นสาระสำคัญที่จะพิสูจน์ว่าใครผิดหรือไม่ผิด ข้อสำคัญในแผนที่ต้องปรากฏชื่อผู้นำชี้เป็นสำคัญ

2. การค้น

ค้นเพื่อพบสิ่งของซึ่งมีไว้เป็นความผิดหรือได้มาโดยการกระทำความผิด หรือได้ใช้หรือสงสัยว่าได้ใช้ในการกระทำความผิด หรือซึ่งอาจเป็นพยานหลักฐานได้ แต่ต้องปฏิบัติตามระเบียบว่าด้วยการค้น (หมวด 2)

1. หมายเรียกให้ส่งของ

ออกหมายเรียกบุคคลซึ่งครอบครองสิ่งของซึ่งอาจใช้เป็นพยานหลักฐานได้ แต่บุคคลตามหมายเรียกไม่จำเป็นต้องมาเอง เมื่อจัดส่งของตามหมายแล้วให้ถือเสมือนได้ปฏิบัติตามหมายแล้ว

2. ยึดสิ่งของ

อำนาจยึดสิ่งของที่ค้นพบ หรือส่งมาตามที่กล่าวในข้อ 2 และ 3(มาตรา 132)

3. หมายเรียกตัวบุคคล

พนักงานสอบสวนมีอำนาจออกหมายเรียกผู้เสียหายหรือบุคคลใด ซึ่งมีเหตุอันควรเชื่อว่าถ้อยคำของเขาอาจเป็นประโยชน์แก่คดีให้มาตามวันเวลาและสถานที่ในหมาย แล้วให้สอบปากคำบุคคลนั้นไว้ (มาตรา 133)

4. สั่งมิให้ผู้ใดออกจากสถานที่ชั่วคราวที่จำเป็น

พนักงานสอบสวนขณะทำการอยู่ในบ้านเรือน หรือสถานที่อื่น ๆ มีอำนาจสั่งมิให้ผู้ใดออกไปจากที่นั้น ๆ ชั่วคราวเท่าที่จำเป็น (มาตรา 137)

5. สอบสวนความเป็นมาแห่งชีวิตผู้ต้องหา

พนักงานสอบสวนมีอำนาจสอบสวนเอง หรือส่งประเด็นไปสอบสวนเพื่อทราบความเป็นมาแห่งชีวิตและความประพฤติอันเป็นอาชญาของผู้ต้องหา แต่ต้องแจ้งให้ผู้ต้องหาทราบข้อความทุกข้อที่ได้มา (มาตรา 138)

6. อำนาจให้เจ้าพนักงานอื่นทำการแทน

ตามปกติพนักงานสอบสวนจะต้องทำการสอบสวนด้วยตนเอง แต่ก็มีอำนาจให้เจ้าพนักงานอื่นทำการแทนได้ดังนี้

(1) การใดเป็นการสอบสวนอยู่นอกเขตอำนาจของตน มีอำนาจส่งประเด็นให้พนักงานสอบสวนซึ่งมีอำนาจนั้นจัดการได้

(2) การใดเป็นสิ่งเล็กน้อยในการสอบสวน ซึ่งอยู่ในเขตอำนาจของตน ไม่ว่าจะทำเองหรือจัดการตามประเด็นมีอำนาจสั่งให้ผู้บังคับบัญชาทำการแทนได้ทั้งนี้เมื่อประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาหรือกฎหมายอื่นมิได้เจาะจงให้ทำด้วยตนเอง (มาตรา 128)

7. ควบคุมตัว และฝากขังผู้ต้องหา

การควบคุมตัวผู้ต้องหา นั้น มาตรา 87 วรรคสาม บัญญัติว่า “ห้ามมิให้ควบคุมผู้ถูกจับไว้เกินกว่าสี่สิบแปดชั่วโมงนับแต่เวลาที่ผู้ถูกจับมาถึงที่ทำการของพนักงานฝ่ายปกครองหรือตำรวจ แต่มิให้นับเวลาเดินทางตามปกติที่นำตัวผู้ถูกจับมาศาล รวมเข้าในกำหนดเวลาสี่สิบแปดชั่วโมงนั้นด้วย ในกรณีที่มีเหตุจำเป็นเพื่อทำการสอบสวนหรือมีเหตุจำเป็นอย่างอื่นจะยึดเวลาเกินกว่าสี่สิบแปดชั่วโมงก็ได้เท่าเหตุจำเป็น ทั้งนี้รวมกันแล้วมิให้เกินสามวัน”

สำหรับการฝากขังผู้ต้องหา นั้น ได้มีการกำหนดระยะเวลาไว้ตามความหนักเบาของโทษ ปรากฏตามมาตรา 87 ดังนี้

(1) ในกรณีความผิดอาญาที่ได้กระทำลงมีอัตราโทษจำคุกอย่างสูงไม่เกินหกเดือนหรือปรับไม่เกินห้าร้อยบาท หรือทั้งจำทั้งปรับ ศาลมีอำนาจสั่งขังได้ครั้งเดียวมีกำหนดไม่เกินเจ็ดวัน

(2) ในกรณีความผิดอาญาที่มีอัตราโทษจำคุกอย่างสูงเกินกว่าหกเดือน แต่ไม่ถึงสิบปีหรือปรับเกินกว่าห้าร้อยบาทหรือทั้งจำทั้งปรับ ศาลมีอำนาจสั่งขังหลายครั้งติด ๆ กันได้แต่ครั้งหนึ่งต้องไม่เกินสิบสองวันและรวมกันทั้งหมดต้องไม่เกินสี่สิบแปดวัน

(3) ในกรณีความผิดอาญาที่มีอัตราโทษจำคุกอย่างสูงตั้งแต่สิบปีขึ้นไปจะมีโทษปรับด้วยหรือไม่ก็ตาม ศาลมีอำนาจสั่งขังหลายครั้งติด ๆ กันได้ แต่ครั้งหนึ่งร้องไม่เกินสิบสองวันและรวมกันทั้งหมดต้องไม่เกินแปดสิบสี่วัน

4. พนักงานสอบสวนจะทำการสอบสวนเมื่อใด

การที่พนักงานสอบสวนจะเข้าทำการสอบสวนคดีอาญาเรื่องหนึ่งเรื่องใดได้ก็โดยเหตุที่มีการกระทำความผิดปรากฏขึ้นแก่พนักงานสอบสวน ซึ่งอาจกระทำได้ 2 ทาง คือ (ประยูร สุมานัส, 2543)

(1) โดยการร้องทุกข์

(2) โดยการกล่าวโทษ

(1) การร้องทุกข์ หมายถึง การที่ผู้เสียหายได้กล่าวหาต่อเจ้าหน้าที่ตามบทบัญญัติแห่งประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาว่า มีผู้กระทำความผิดจะรู้ตัวผู้กระทำความผิดหรือไม่ก็ตาม ซึ่งทำให้เกิดความเสียหายแก่ผู้เสียหายและการกล่าวหาเช่นนั้น ได้กล่าวโดยมีเจตนาจะให้ผู้กระทำความผิดได้รับโทษ (ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 2 (7))

จากบทบัญญัติดังกล่าว จึงพอแยกหลักเกณฑ์ของคำร้องทุกข์ออกได้ดังนี้ (สง่า ดวงอัมพร และ เพื่อน, 2540)

1. บุคคลผู้มีสิทธิร้องทุกข์ ต้องเป็นผู้เสียหายเท่านั้น ซึ่งหมายถึง ผู้เสียหายตามความในมาตรา 2 (4) แห่งประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา
2. มีการกล่าวหาในคดีอาญา คือ การกล่าวหาว่าได้มีการกระทำความผิดอาญาเกิดขึ้น จะรู้ตัวผู้กระทำความผิดหรือไม่ก็ตาม กระทำความผิดในฐานะเป็นตัวการ ผู้ใช้ให้กระทำความผิดหรือผู้สนับสนุนการกระทำความผิด แล้วแต่กรณี ฯลฯ
3. เจ้าหน้าที่ผู้มีอำนาจรับคำร้องทุกข์ ต้องเป็นเจ้าหน้าที่ตามบทบัญญัติแห่งประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา ซึ่งได้แก่พนักงานสอบสวนหรือพนักงานฝ่ายปกครองหรือตำรวจซึ่งมีตำแหน่งหน้าที่รอง หรือเหนือพนักงานสอบสวน และเป็นผู้ซึ่งมีหน้าที่รักษาความสงบเรียบร้อยตามกฎหมาย (ป.วิอาญา มาตรา 123 และ 124)
4. ทำให้เกิดความเสียหายแก่ผู้เสียหาย ความเสียหายดังกล่าว ได้แก่ ความเสียหายต่อสิทธิ คือสิทธิในชีวิต ร่างกาย เสรีภาพ ชื่อเสียง ตลอดจนสิทธิในทรัพย์สิน และต้องเป็นความเสียหายที่กฎหมายรับรองด้วย
5. เจตนาในการร้องทุกข์กล่าวหา จะต้องกล่าวหาโดยเจตนา จะให้ผู้กระทำความผิดได้รับโทษ ตามที่กฎหมายบัญญัติไว้ คือโทษประหารชีวิต จำคุก กักขัง ปรับ ริบทรัพย์สิน (ป.อาญา มาตรา 18)

ลักษณะของคำร้องทุกข์ ตามมาตรา 123 วรรค 2 และ วรรค 3 แห่งประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา ได้วางหลักเกณฑ์ของแบบคำร้องทุกข์ไว้ดังนี้

1. ชื่อและที่อยู่ของผู้ร้องทุกข์ การกำหนดให้ผู้ร้องทุกข์แจ้งชื่อและที่อยู่ ก็เพื่อให้สามารถพิสูจน์ข้อเท็จจริงเกี่ยวกับตัวผู้ร้องทุกข์ว่าเป็นใคร อยู่ที่ไหน เพื่อประโยชน์ในการสืบสวนหาข้อเท็จจริงและหลักฐานในคดี รวมทั้งประโยชน์แก่พนักงานอัยการและศาล ในอันที่จะจัดการให้ได้ตัวผู้ร้องทุกข์มาเบิกความต่อศาล ในฐานะเป็นพยานของพนักงานอัยการโจทก์
2. ลักษณะความผิด คำว่าลักษณะความผิดน่าจะหมายถึงข้อเท็จจริงหรือเหตุการณ์ในการกระทำความผิด โดยต้องให้ปรากฏในคำร้องทุกข์ แต่เพียงว่าได้มีการกระทำความผิดอย่างไร คงไม่หมายความจนถึงขนาดให้ผู้เสียหายต้องอ้างอิงหลักฐานและบทมาตราความผิดลงในคำร้องทุกข์ เพราะเท่ากับเป็นการบังคับให้ผู้ร้องทุกข์ต้องรู้ถึงตัวบทกฎหมายที่มาร้องทุกข์กล่าวหาด้วย ซึ่งโดยทั่วไปแล้วย่อมเป็นไปไม่ได้ เพราะการอ้างฐานะและบทมาตราความผิด เป็นหน้าที่ของพนักงานสอบสวนจะพิจารณาว่า การกระทำตามคำร้องทุกข์นั้น ควรจะเป็นความผิดฐานใด ตามบทมาตราใด

3. พฤติการณ์ต่าง ๆ ที่ความผิดนั้นได้กระทำลง พฤติการณ์ในการกระทำความผิด น่าจะได้แก่ข้อเท็จจริงหรือเหตุการณ์ต่าง ๆ ทั้งก่อน ขณะ และหลังการกระทำความผิด เพื่อประกอบการพิจารณาว่ามีการกระทำความผิดอย่างไรเกิดขึ้น ผู้ใดเป็นผู้กระทำความผิดที่กล่าวหา มีพฤติการณ์ในการกระทำตั้งแต่ต้นจนทำผิดสำเร็จเสร็จสิ้นอย่างไร

4. ความเสียหายที่ได้รับ น่าจะหมายถึงความเสียหายต่อสิทธิในชีวิตร่างกาย เสรีภาพ ชื่อเสียง และทรัพย์สินของผู้ร้องทุกข์ แม้ความเสียหายนั้นตามความเป็นจริงจะไม่ใช่ที่เห็นประจักษ์ก็ตาม หากกฎหมายบัญญัติให้การกระทำเช่นนั้นเป็นความผิดแล้วก็ถือว่าได้เกิดความเสียหายจากการกระทำผิดนั้นอยู่ในตัว กล่าวคือ การกระทำความผิดนั้นมีผลกระทบกระเทือนต่อความสงบสุขของประชาชนเป็นส่วนรวมแล้ว เช่น ความผิดฐานตระเตรียมวางเพลิงซึ่งให้ถือว่าเป็นความผิดฐานวางเพลิง และความเสียหายเกี่ยวกับทรัพย์สินที่จะถูกวางเพลิงยังไม่เกิดขึ้นตามความเป็นจริงก็ตาม แต่กฎหมายถือว่าการตระเตรียมการวางเพลิงเป็นความผิดแล้ว ย่อมถือว่าความเสียหายจากการกระทำความผิดได้เกิดขึ้นในตัว แต่เป็นความเสียหายซึ่งโดยทั่วไปไม่เป็นที่เห็นได้โดยประจักษ์เท่านั้น

5. ชื่อหรือรูปพรรณของผู้กระทำความผิดเท่าที่จะบอกได้ ข้อกำหนดนี้ก็เพื่อจะเป็นแนวทางในการสืบสวนหาข้อเท็จจริง และหลักฐานว่าผู้ต้องหาที่ระบุชื่อ หรือตำหนิรูปพรรณไว้ตามคำร้องทุกข์นั้นเป็นใคร ซึ่งจะเป็นแนวทางให้สามารถสืบสวนจับกุมตัวมาดำเนินคดีต่อไป

6. ถ้าร้องทุกข์เป็นหนังสือต้องลงวัน เดือน ปี และลายมือชื่อของผู้ร้องทุกข์ ข้อกำหนดนี้ เพื่อเป็นหลักฐานประกอบการพิจารณาเกี่ยวกับเรื่องการร้องทุกข์ภายในอายุความฟ้องคดี หรืออายุความร้องทุกข์ ตามประมวลกฎหมายอาญา มาตรา 95 หรือ 96 โดยเฉพาะอย่างยิ่ง มักเกิดปัญหาเกี่ยวกับ อายุความร้องทุกข์ และอายุความฟ้องคดีความผิดอันยอมความได้ตามมาตรา 96 นอกจากนี้ยังจะเป็นหลักฐานในทางก่อสิทธิและหน้าที่ ตลอดจนจนความรับผิดชอบในคำร้องทุกข์นั้น โดยเฉพาะความรับผิดชอบในคดีอาญา ถ้าปรากฏว่าคำร้องทุกข์นั้นเป็นความเท็จ ผู้ร้องทุกข์อาจมีความผิดฐานแจ้งความเท็จเกี่ยวกับคดีอาญาต่อพนักงานสอบสวน ตามประมวลกฎหมายอาญา มาตรา 172, 173, 174, และ 181 แล้วแต่กรณี ตามข้อเท็จจริงเป็นเรื่อง ๆ ไป

7. การร้องทุกข์ด้วยปาก ให้พนักงานสอบสวนบันทึกไว้ ลงวัน เดือน ปี และลายมือชื่อผู้บันทึกผู้ร้องทุกข์ในบันทึกนั้น

พนักงานสอบสวนจะไม่ทำการสอบสวนในกรณีดังต่อไปนี้ คือ (ประยูร สุมานัส, 2543)

1. เมื่อผู้เสียหายขอความช่วยเหลือ แต่ไม่ยอมรับข้อเท็จจริงตามระเบียบ
2. เมื่อผู้เสียหายฟ้องคดีเองโดยมิได้ร้องทุกข์ก่อน
3. มีหนังสือกล่าวโทษเป็นบัตรสนเท่ห์ หรือบุคคลที่กล่าวโทษด้วยปากไม่ยอมบอกว่าเป็นใคร หรือไม่ยอมลงลายมือชื่อในคำกล่าวโทษหรือบันทึกคำกล่าวโทษ

(2) การกล่าวโทษ หมายถึง “การที่บุคคลอื่นซึ่งมิใช่ผู้เสียหายได้กล่าวหาต่อเจ้าหน้าที่ว่ามีบุคคลผู้รู้ตัวหรือไม่ก็ดี ได้กระทำความผิดอย่างหนึ่งขึ้น” (ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 2 (8)) และมาตรา 127 วรรคแรก แห่งประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา ให้นำบทบัญญัติในมาตรา 123-126 ซึ่งได้แก่ ลักษณะของคำร้องทุกข์ วิธีปฏิบัติของเจ้าหน้าที่รับคำร้องทุกข์มาบังคับโดยอนุโลมในเรื่องคำกล่าวโทษในคำกล่าวโทษมีข้อแตกต่างจากคำร้องทุกข์ในข้อสำคัญที่ว่า ผู้กล่าวโทษนั้นไม่เป็นผู้เสียหาย ส่วนผู้ร้องทุกข์จะต้องเป็นผู้เสียหาย

สำหรับความผิดที่จะกล่าวโทษได้นั้น มิได้มีกฎหมายระบุได้ว่า คดีความผิดประเภทใดบ้างที่จะกล่าวโทษได้ แต่ก็เป็นที่เห็นได้ว่าคดีความผิดที่กล่าวโทษได้นั้น ได้แก่ ความผิดซึ่งมิใช่ความผิดต่อส่วนตัว หรือคดีอาญาแผ่นดินเท่านั้น สำหรับความผิดต่อส่วนตัวนั้น การที่เพียงแต่กล่าวโทษเช่นนั้น ห้ามมิให้ทำการสอบสวนเว้นแต่จะมีคำร้องทุกข์ตามระเบียบ (ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 121)

3. บทบาทตำรวจในการคุ้มครองสิทธิผู้เสียหาย

ตำรวจถือว่าเป็นด่านแรกของกระบวนการยุติธรรม เนื่องจากการสอบสวนของเจ้าหน้าที่ตำรวจเป็นขั้นตอนแรกที่จะนำผู้กระทำผิดสู่กระบวนการยุติธรรม โดยตำรวจจะปฏิบัติหน้าที่ตามประมวลกฎหมายอาญา ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาและกฎหมายอื่นรวมทั้งระเบียบคำสั่งสำนักงานตำรวจแห่งชาติ เพื่อป้องกันและปราบปรามอาชญากรรม รักษาความสงบเรียบร้อยของชุมชน สืบสวน จับกุมผู้กระทำผิด สอบสวน รวบรวมพยานหลักฐานส่งให้พนักงานอัยการดำเนินการฟ้องร้องผู้กระทำผิดต่อศาล บทบาทของตำรวจจึงเกี่ยวข้องกับสิทธิเสรีภาพของประชาชน หากตำรวจปฏิบัติงานผิดพลาด นอกจากประชาชนจะไม่ได้ความเป็นธรรมแล้ว ยังเป็นเหตุให้หน่วยงานอื่น ในกระบวนการยุติธรรมประสบปัญหา และข้อยุ่ยากในการรักษาความยุติธรรมแล้ว ตำรวจจะเป็นองค์การที่ใกล้ชิดกับผู้เสียหายหรือเหยื่ออาชญากรรมมาก

ที่สุด เมื่อมีคดีเกิดขึ้นและเมื่อได้รับเรื่องราวร้องทุกข์แล้วผู้เสียหายก็จะเป็นผู้ให้ข้อเท็จจริงและแสดงพยานหลักฐานต่างๆ แก่ตำรวจ นับได้ว่าผู้เสียหายเป็นพยานปากเอกของตำรวจ ทำให้ตำรวจได้หลักฐานที่ชัดเจนถูกต้อง เป็นประโยชน์แก่คดี ตำรวจจึงต้องคุ้มครองผู้เสียหายให้ปลอดภัยจนกว่าจะเสร็จคดี

ในปัจจุบันสำนักงานตำรวจแห่งชาติ ได้กำหนดมาตรการรองรับนโยบายด้านการปรับปรุงและพัฒนากระบวนการของสถานีตำรวจ ในส่วนของมาตรการการปฏิบัติงานด้านการอำนวยความสะดวกให้ความคุ้มครองผู้เสียหาย พยาน และช่วยเหลือเหยื่ออาชญากรรม เช่น จัดกำลังตำรวจให้ความคุ้มครองเยี่ยมเยียนผู้เสียหายและพยานเพื่อให้ความมั่นใจในความปลอดภัยและเชื่อมั่นในกระบวนการยุติธรรม รวมทั้งการใช้มาตรการในการคุ้มครองผู้เสียหายและพยาน

รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พ.ศ.2540 มาตรา 244 บัญญัติว่า “บุคคลซึ่งเป็นพยานบุคคลในคดีอาญา มีสิทธิได้รับการคุ้มครองการปฏิบัติที่เหมาะสม และค่าตอบแทนที่จำเป็นและสมควรจากรัฐ ทั้งนี้ตามบทบัญญัติ” นั้นในฐานะที่กำหนดนโยบายพื้นฐานแห่งรัฐ และผู้จัดระบบงานยุติธรรมจะต้องดำเนินการหามาตรการเพื่อให้มีการปฏิบัติตามกฎหมายเพื่อคุ้มครองสิทธิและเสรีภาพของประชาชน ซึ่งรวมถึงผู้เสียหาย หรือเหยื่ออาชญากรรมด้วยเพราะในคดีอาญาพยานบุคคลที่มีความสำคัญอันถือได้ว่าเป็นประจักษ์พยานในคดี ก็คือ ผู้เสียหายหรือเหยื่ออาชญากรรมนั่นเอง

สรุปแล้วตำรวจ เป็นหน่วยงานกระบวนการยุติธรรมเบื้องต้นที่อยู่ใกล้ชิดกับประชาชนมาก มีบทบาทสำคัญรับผิดชอบต่อความผาสุกของประชาชน และความปลอดภัยของชาติในการปฏิบัติหน้าที่ตำรวจจะมีความสัมพันธ์ที่เกี่ยวข้องกันตลอดคือ ความสัมพันธ์แห่งการบังคับใช้กฎหมาย ซึ่งรวมถึงการควบคุมอาชญากรรม ด้วยกับการคุ้มครองสิทธิเสรีภาพของประชาชน ซึ่งก็หมายรวมถึงผู้เสียหาย หรือเหยื่ออาชญากรรม ตั้งแต่เริ่มต้นคดี ตลอดจนถึงชั้นสอบสวนและในชั้นพิจารณาคดีของศาล ทั้งนี้เพื่อให้สอดคล้องกับหลักการคุ้มครองสิทธิของพยานบุคคลในคดีอาญา รวมทั้งสิทธิของผู้เสียหายหรือเหยื่ออาชญากรรมที่รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2540 บัญญัติรับรองไว้

4. การปฏิบัติงานของพนักงานสอบสวนในการคุ้มครองสิทธิ

1. หลักการปฏิบัติในการสอบสวนคดีอาญา

เมื่อมีความผิดเกิดขึ้นและได้มีการร้องทุกข์หรือกล่าวโทษต่อพนักงานสอบสวนแล้ว พนักงานสอบสวนจะต้องดำเนินการจัดการไปตามกฎหมายและระเบียบ คำสั่ง หลักการปฏิบัติของพนักงานสอบสวน ในการสอบสวนที่สำคัญ ได้แก่

1. จัดบันทึกลงในสมุดรายงานประจำวัน
2. ตรวจสอบสถานที่เกิดเหตุ
3. จัดบันทึกปากคำ
4. รับคำร้องทุกข์หรือกล่าวโทษ
5. ดำเนินการจับกุมผู้ต้องหาหรือขออนุมัติจับ
6. การจับกุมผู้ต้องหา
7. การควบคุมผู้ต้องหา
8. การบันทึกการควบคุมผู้ต้องหา
9. การขออำนาจศาลฝากขังและปล่อยตัวผู้ต้องหา
10. การปล่อยตัวชั่วคราว
12. การนำตัวผู้ต้องหานำขึ้นสถานที่เกิดเหตุ
13. จัดให้มีการชี้ตัวผู้ต้องหา
14. ชี้อุปภาพผู้ต้องหา
15. ส่งตัวผู้ต้องหา ไปทำแผนประทุษกรรม
16. ส่งตัวผู้บาดเจ็บไปให้แพทย์ตรวจรักษา
17. พิมพ์ลายนิ้วมือผู้ต้องหา สอบประวัติการต้องโทษ
18. กันตัวผู้ต้องหาไว้เป็นพยาน
19. การปล่อยตัวผู้ต้องหา
20. การจัดการเกี่ยวกับของกลางในคดีอาญา
21. บัญชีทรัพย์สินถูกประทุษร้าย
22. ออกดำเนินรูปพรรณผู้กระทำผิด
23. ออกดำเนินรูปพรรณทรัพย์สินหาย
24. การออกหมายเรียก

25. การออกหมายค้น
26. ชั้นสูตรพลิกศพ
27. ทำบันทึกการปฏิบัติงานของพนักงานสอบสวน
28. การรายงานการสอบสวน
29. การทำบัญชีสำนวนการสอบสวน

นอกจากที่กล่าวมาแล้วยังมีสิ่งซึ่งพนักงานสอบสวนต้องดำเนินการอีกหลายประการแล้วแต่ลักษณะแห่งรูปคดีเป็นเรื่อง ๆ ไป เช่น ในกรณีผู้ต้องหาหรือผู้เสียหายเป็นเด็กเยาวชน หรือ เป็นทหาร เป็นต้น

2. องค์กรที่เกี่ยวข้องกับการสอบสวน

การสอบสวนมีความสัมพันธ์เกี่ยวข้องกับบุคคลและหน่วยงาน และสิ่งของดังต่อไปนี้

(ก) บุคคล ประกอบด้วย

1. ผู้เสียหาย หมายถึง บุคคลผู้ได้รับความเสียหายเนื่องจากการกระทำความผิดฐานใดฐานหนึ่ง รวมทั้งบุคคลอื่นที่มีอำนาจจัดการแทนได้ ดังบัญญัติไว้ในประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 2(4) มาตรา 4, 5 และ 6 ซึ่งจะเห็นได้ว่าผู้เสียหายนั้น หาได้หมายถึงแต่เฉพาะผู้ได้รับความเสียหายโดยตรงแต่ผู้เดียวไม่ ย่อมมีความหมายรวมถึงบุคคล 2 จำพวก คือ ผู้ได้รับความเสียหายโดยตรง กับบุคคลอื่นที่มีอำนาจจัดการแทนด้วย ความเสียหายในที่นี้ น่าจะหมายถึงความเสียหายต่อสิทธิในชีวิต ร่างกาย เสรีภาพ ชื่อเสียงและทรัพย์สิน

2. ผู้ต้องหา หมายถึง บุคคลผู้ถูกกล่าวหาว่าได้กระทำความผิด แต่ยังมีได้ถูกฟ้องต่อศาล (ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 2(2) คือ บุคคลที่ถูกผู้อื่นกล่าวหาว่าได้กระทำความผิดอาญา ไม่ว่าจะเป็ความผิดที่เป็นความผิดต่อส่วนตัวหรือความผิดต่อแผ่นดิน เมื่อยังมีได้ถูกฟ้องต่อศาลแล้วผู้นั้นได้ชื่อว่า “ผู้ต้องหา” ซึ่งได้แก่ ผู้กระทำความผิดในฐานะเป็นตัวการผู้ให้กระทำความผิด หรือผู้สนับสนุนการกระทำความผิดแล้วแต่กรณี (ป.อาญา มาตรา 83, 84, 85, 86)

3. พยานหลักฐาน หมายถึง พยานบุคคล พยานเอกสาร และวัตถุพยานต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องกับคดี รวมตลอดทั้งพยานผู้เชี่ยวชาญพิเศษ ดังบัญญัติไว้ในประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 226-244

4. พนักงานสอบสวน หมายถึง พนักงานซึ่งกฎหมายให้มีอำนาจและหน้าที่ การสอบสวนและหน้าที่ทำการสอบสวน (ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 2(6)

การสอบสวน คือ การรวบรวมพยานหลักฐานและการดำเนินการทั้งหลายอื่นตามบทบัญญัติแห่งประมวลกฎหมายนี้ ซึ่งพนักงานสอบสวนได้กระทำไป เกี่ยวกับความผิดที่กล่าวหา

เพื่อที่จะทราบข้อเท็จจริงหรือพิสูจน์ความผิด เพื่อที่จะเอาตัวผู้กระทำความผิดมาฟ้องลงโทษ (ป.วิอาญา มาตรา 2(11))

ดังนั้น พนักงานสอบสวน ก็คือ พนักงานซึ่งกฎหมายให้อำนาจและหน้าที่ทำการรวบรวมพยานหลักฐานและการดำเนินการทั้งหลายอื่น ตามบทบัญญัติแห่งประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา อันเกี่ยวกับความผิดที่กล่าวหา เพื่อที่จะทราบข้อเท็จจริงหรือพิสูจน์ความผิด และเพื่อที่จะเอาตัวผู้กระทำความผิดมาฟ้องลงโทษ

อำนาจหน้าที่ดังกล่าว เป็นอำนาจหน้าที่เฉพาะตัวจะมอบให้บุคคลอื่นทำการแทนไม่ได้ เว้นแต่การใดในการสอบสวนอยู่นอกเขตอำนาจของตน มีอำนาจส่งประเด็นไปให้พนักงานสอบสวน ซึ่งมีอำนาจทำการนั้นจัดการได้ และการใดเป็นสิ่งที่เล็กน้อย ในการสอบสวน มีอำนาจสั่งให้ผู้ใดบังคับบัญชาทำแทนได้ แต่ทั้งนี้เมื่อประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา หรือกฎหมายอื่นมิได้บัญญัติเจาะจงให้ทำด้วยตนเอง (ป.วิอาญา มาตรา 128) เช่น ตาม ป.วิอาญา มาตรา 150 บัญญัติให้พนักงานสอบสวนแห่งท้องที่ที่พบศพนั้น เป็นผู้ชันสูตรพลิกศพ พนักงานสอบสวนจะมอบให้บุคคลอื่นทำการแทนไม่ได้

นอกจากนี้ พนักงานสอบสวนมีอำนาจสอบสวนคดีอาญาทั้งปวง แต่ถ้าเป็นคดีความผิดต่อส่วนตัว ห้ามมิให้ทำการสอบสวน เว้นแต่จะมีคำร้องทุกข์ตามระเบียบ (ป.วิอาญา มาตรา 121)

5. พนักงานอัยการ หมายถึง เจ้าพนักงานผู้มีหน้าที่ฟ้องผู้ต้องหาต่อศาล ทั้งนี้จะเป็นข้าราชการในกรมอัยการหรือเจ้าพนักงานอื่นผู้มีอำนาจเช่นนั้นก็ได้ (ป.วิอาญา มาตรา 2(5)) จะเห็นได้ว่าได้มีบทบัญญัติในประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา กำหนดให้พนักงานอัยการมีอำนาจฟ้องผู้ต้องหาต่อศาล (ป.วิอาญา มาตรา 28(1)) และการยื่นฟ้องคดีใดต่อศาล จะต้องเป็นคดีที่พนักงานสอบสวนได้ทำการสอบสวนตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 120 แล้ว นอกจากพนักงานอัยการจะมีหน้าที่ฟ้องผู้ต้องหาแล้ว พนักงานอัยการยังมีอำนาจสั่งให้พนักงานสอบสวนดำเนินการสอบสวนเพิ่มเติม หรือให้ส่งพยานคนใดมาให้ซักถามเพื่อสั่งการต่อไป ตามมาตรา 143 (ก) หรือมีความเห็นสั่งฟ้อง หรือสั่งไม่ฟ้อง หรือสั่งงดการสอบสวน หรือสั่งให้พนักงานสอบสวนเปรียบเทียบคดีแทนการส่งตัวผู้ต้องหาไปยังพนักงานอัยการ (ป.วิอาญา มาตรา 140, 141, 142, 143, 144)

6. ศาล หมายถึง ศาลยุติธรรมหรือผู้พิพากษา ซึ่งอำนาจทำการอันเกี่ยวกับคดีอาญา (ตาม ป.วิอาญา มาตรา 2 (1))

อำนาจดังกล่าว รวมถึงอำนาจสั่งขังผู้ต้องหาตามที่พนักงานสอบสวนยื่นคำร้องต่อศาล ในกรณีที่พนักงานสอบสวนสอบสวนไม่เสร็จภายในกำหนดการควบคุมในชั้นพนักงานสอบสวน ตามบทบัญญัติแห่งประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 87 พระราชบัญญัติจัดตั้ง ศาลแขวงและวิธีพิจารณาความอาญาในศาลแขวงฯ มาตรา 7 และพระราชบัญญัติจัดตั้งศาล คดีเด็กและเยาวชนและวิธีพิจารณาความอาญาในศาลคดีเด็กและเยาวชนฯ เป็นต้น

ศาลมีอำนาจพิจารณาปล่อยตัวผู้ต้องหา ซึ่งต้องขังอยู่ตามหมายศาล เมื่อพนักงาน สอบสวนขอให้ศาลปล่อยโดยเห็นว่าไม่จำเป็นต้องขังไว้ระหว่างการสอบสวน (ป.วิอาญา มาตรา 72 อนุ 2)

(ข) หน่วยงานช่วยทางวิชาการ หมายถึง หน่วยงานที่ทำหน้าที่ช่วยเหลือการ สอบสวน รวบรวมพยานหลักฐานในด้านวิชาการต่าง ๆ อาทิเช่น

กองพิสูจน์หลักฐานกรมตำรวจ ทำหน้าที่ตรวจพิสูจน์พยานเอกสารหรือวัตถุ พยานต่าง ๆ

กองทะเบียนประวัติอาชญากร ทำหน้าที่ตรวจสอบประวัติของผู้ต้องหาเพื่อ พิจารณาเกี่ยวกับการเพิ่มโทษแก่ผู้ต้องหาที่กระทำผิดอีก และอยู่ภายในระยะเวลา และเงื่อนไข การเพิ่มโทษตามประมวลกฎหมายอาญา มาตรา 92, 93

กองการต่างประเทศ กรมตำรวจ ทำหน้าที่แปลเอกสารที่เป็นพยานในคดี

กองแพทย์กรมตำรวจ ทำหน้าที่ชันสูตรบาดแผล และดำเนินการในด้าน นิติเวชวิทยา ฯลฯ

3. จริยธรรมในการสอบสวน

ในที่นี้ผู้ศึกษาใคร่ขอศึกษาและนำมาพิมพ์แต่เฉพาะหัวข้อที่เกี่ยวกับการสอบสวน เท่านั้น อาทิ

1. พึงอำนวยความสะดวกด้วยความรวดเร็ว ต่อเนื่องเป็นธรรม โปร่งใส ตรวจสอบได้ และเสมอภาค ไม่ให้ความรู้สึกส่วนตัว ความเป็นญาติมิตรหรือศัตรู อามิส ผลประโยชน์หรืออคติใด ๆ มามีอิทธิพลเหนือการปฏิบัติหน้าที่ การพิจารณา การสั่งการหรือการมีความเห็นทางคดี รวมทั้ง ไม่ใช้ความรู้ความเชี่ยวชาญในวิชาชีพสอบสวนไปในทางมิชอบ

2. พึงมั่นในการค้นหาความจริงด้วยความซื่อสัตย์ กล่าวหาญ อุทิศหาแพกเพียร ออกถัน อดทน ไม่ยอมจำนนต่อความยาก ความลำบากตรากตรำ และอุปสรรคทั้งปวงในการ สืบสวนสอบสวน เพื่อให้ได้มาซึ่งข้อเท็จจริง เพื่อพิสูจน์ความผิดและอำนวยความสะดวก

3. พี่จะรู้สึกเสมอว่าการสอบสวน จะต้องกระทำตามที่กฎหมายบัญญัติโดยเคร่งครัด ไม่ว่าจะเป็นการแฝงตัว การเข้าไปในเคหสถาน การเข้าถึงข้อมูลข่าวสาร การตรวจค้น ทั้งต้องไม่เป็นการละเมิดหรือกระทบต่อสิทธิเสรีภาพ ชีวิตและความมั่นคงปลอดภัยของบุคคลโดยไม่มีเหตุอันควร

4. พี่จะรู้สึกเสมอว่าในการเข้าจับกุมจะต้องแสดงตนและจะต้องปฏิบัติด้วยความละมุนละม่อม ไม่ใช้กำลังบังคับหรือใช้อาวุธโดยไม่จำเป็นอย่างเด็ดขาด เว้นแต่ผู้ที่จะถูกจับมีพฤติการณ์ขัดขวางหรือจะขัดขวางการจับ หลบหนีหรือจะหลบหนี จึงจะใช้กำลังหรืออาวุธได้ตามความจำเป็นและสมควรแก่พฤติการณ์ (ตามข้อ 19)

5. พี่จะรู้สึกเสมอว่าในการสอบปากคำผู้ต้องหาหรือพยาน จะต้องไม่ใช้กำลังการข่มขู่ทรมานหรือวิธีการใด ๆ เพื่อบังคับให้ผู้นั้นให้การ (ข้อ 20)

4. จรรยาบรรณของพนักงานสอบสวน

จรรยาบรรณของพนักงานสอบสวน นั้น ได้มีการกำหนดไว้ในประกาศสำนักงานตำรวจแห่งชาติว่าด้วยจรรยาบรรณของพนักงานสอบสวน พ.ศ. 2543 จำนวน 8 ประการ (ศูนย์ส่งเสริมจริยธรรม สถาบันพัฒนาข้าราชการพลเรือน สำนักงาน ก.พ., 2547) ดังต่อไปนี้

1. พนักงานสอบสวนพึงเคารพในสิทธิ เสรีภาพของประชาชน
2. พนักงานสอบสวนพึงยึดมั่นในศีลธรรมและมีความซื่อสัตย์ สุจริต
3. พนักงานสอบสวนพึงอำนวยความสะดวกด้วยความรวดเร็วต่อเนื่อง โปร่งใส และเป็นธรรมโดยปราศจากอคติ
4. พนักงานสอบสวนพึงปฏิบัติหน้าที่ด้วยความวิริยะอุตสาหะ ขยันหมั่นเพียร เสียสละและอดทน
5. พนักงานสอบสวนพึงกล้ายืนหยัดกระทำในสิ่งที่ถูกต้อง
6. พนักงานสอบสวนพึงมีมนุษยสัมพันธ์ที่ดี ด้วยความสุภาพอ่อนโยน มีน้ำใจ และเต็มใจให้บริการประชาชน
7. พนักงานสอบสวนพึงหมั่นศึกษาหาความรู้และพัฒนาตนเองตลอดเวลา
8. พนักงานสอบสวนพึงสำนึกและยึดมั่นในวิชาชีพการสอบสวน มีความภาคภูมิใจในศักดิ์ศรีและวิชาชีพของตนเอง

5. จริยธรรมต่อผู้เสียหาย พยาน และผู้ต้องหา

ในที่นี้ผู้ศึกษาใคร่ขอศึกษาและนำมาพิมพ์แต่เฉพาะหัวข้อที่เกี่ยวกับการสอบสวนพินิจมีกับผู้เสียหาย พยาน และผู้ต้องหาเท่านั้น อาทิ

1. พึงปฏิบัติต่อผู้ต้องหา ผู้เสียหายและพยาน ซึ่งเป็นเด็ก หญิงมีครรภ์ คนชรา ผู้เจ็บป่วยและคนพิการด้วยความนุ่มนวลและให้ได้รับความสะดวกสบายตามสมควรแก่กรณี
2. พึงปฏิบัติต่อผู้เสียหายและพยานอย่างเสมอภาคปราศจากการเลือกปฏิบัติที่ไม่เป็นธรรมและดูแลให้ผู้เสียหายพยานและครอบครัว ปลอดภัยจากการถูกคุกคาม ช่มชู้ หรือแก่แค้น
3. พึงตระหนักว่าเป็นหน้าที่ที่จะต้องแจ้งข้อหาและสิทธิให้ผู้ต้องหาทราบทันทีเมื่อมีการจับกุม โดยให้ระลึกเสมอว่า สิทธิของผู้ต้องหาที่มีตามรัฐธรรมนูญและประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา เป็นสิทธิขั้นพื้นฐานที่จะต้องจัดให้ผู้ต้องหาได้ใช้สิทธินั้นตามที่บัญญัติไว้
4. พึงปฏิบัติต่อผู้ต้องหาด้วยความสุภาพไม่สันนิษฐานล่วงหน้าว่าผู้ต้องหาเป็นผู้กระทำผิด ทั้งต้องไม่ปฏิบัติต่อผู้ต้องหาเสมือนเป็นผู้กระทำผิด
5. พึงละเว้นการให้คำมั่นหรือข้อเสนอใด ๆ เพื่อชักจูงให้ผู้ต้องหาให้การรับสารภาพโดยไม่สมัครใจ
6. พึงให้การดูแลผู้ต้องหาที่อยู่ในการคุมขังให้มีสุขภาพดี ได้รับการตรวจรักษาทันทีทันทีเมื่อมีอาการเจ็บป่วย และมีให้เกิดกรณีการกระทำทรมาน การทารุณโหดร้าย ไร้มนุษยธรรมหรือลดศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์
7. พึงงดเว้นการนำตัวผู้ต้องหามาปรากฏตัวหรือให้ข่าวต่อสื่อมวลชน อันเป็นการแสดงว่าผู้ต้องหาเป็นผู้กระทำผิด
8. พึงจัดหาล่ามหรือใช้วิธีการอื่นใด เพื่อช่วยผู้ต้องหาซึ่งไม่อาจพูดและเข้าใจภาษาไทยได้ ให้เข้าใจและสามารถตอบคำถามในการสืบสวนสอบสวนได้ และหากผู้ต้องหาเป็นคนต่างด้าว ก็ต้องให้มีโอกาสติดต่อกับเจ้าหน้าที่ทางการทูตของตน (ข้อ 28)

5. การปฏิบัติของสำนักงานตำรวจแห่งชาติในการให้ความคุ้มครองสิทธิและช่วยเหลือเหยื่ออาชญากรรม

ตำรวจถือว่าเป็นด่านแรกของกระบวนการยุติธรรม เนื่องจากการสอบสวนของเจ้าหน้าที่ตำรวจเป็นขั้นตอนแรกที่จะนำผู้กระทำผิดสู่กระบวนการยุติธรรม โดยตำรวจจะปฏิบัติหน้าที่ตามประมวลกฎหมายอาญา ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาและกฎหมายอื่นรวมทั้งระเบียบคำสั่งสำนักงานตำรวจแห่งชาติ เพื่อป้องกันและปราบปรามอาชญากรรม รักษาความสงบเรียบร้อยของชุมชน สืบสวน จับกุมผู้กระทำผิด สอบสวน รวบรวมพยานหลักฐานส่งให้

พนักงานอัยการดำเนินการฟ้องร้องผู้กระทำผิดต่อศาล บทบาทของตำรวจจึงเกี่ยวข้องกับสิทธิเสรีภาพของประชาชน หากตำรวจปฏิบัติงานผิดพลาด นอกจากประชาชนจะไม่ได้รับความเป็นธรรมแล้ว ยังเป็นเหตุให้หน่วยงานอื่น ในกระบวนการยุติธรรมประสบปัญหา และข้อยุ่งยากในการรักษาความยุติธรรมแล้ว ตำรวจจะเป็นองค์การที่ใกล้ชิดกับผู้เสียหายหรือเหยื่ออาชญากรรมมากที่สุด เมื่อมีคดีเกิดขึ้นและเมื่อได้รับเรื่องราวร้องทุกข์แล้วผู้เสียหายก็จะเป็นผู้ให้ข้อเท็จจริงและแสดงพยานหลักฐานต่าง ๆ แก่ตำรวจ นับได้ว่าผู้เสียหายเป็นพยานปากเอกของตำรวจ ทำให้ตำรวจได้หลักฐานที่ชัดเจนถูกต้อง เป็นประโยชน์แก่คดี ตำรวจจึงต้องคุ้มครองผู้เสียหายให้ปลอดภัยจนกว่าจะเสร็จคดี

ในปัจจุบันสำนักงานตำรวจแห่งชาติ ได้กำหนดมาตรการรองรับนโยบายด้านการปรับปรุงและพัฒนากระบวนการของสถานีตำรวจ ในส่วนของมาตรการการปฏิบัติงานด้านการอำนวยความสะดวกให้ผู้เสียหาย พยาน และช่วยเหลือเหยื่ออาชญากรรม เช่น จัดกำลังตำรวจให้ความคุ้มครองเยี่ยมเยียนผู้เสียหายและพยานเพื่อให้ความมั่นใจในความปลอดภัยและเชื่อมั่นในกระบวนการยุติธรรม รวมทั้งการใช้มาตรการในการคุ้มครองผู้เสียหายและพยาน

รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พ.ศ.2540 มาตรา 244 บัญญัติว่า “บุคคลซึ่งเป็นพยานบุคคลในคดีอาญา มีสิทธิได้รับการคุ้มครองการปฏิบัติที่เหมาะสม และค่าตอบแทนที่จำเป็นและสมควรจากรัฐ ทั้งนี้ตามบทบัญญัติ” นั้นในฐานะที่กำหนดนโยบายพื้นฐานแห่งรัฐ และผู้จัดระบบงานยุติธรรมจะต้องดำเนินการหามาตรการเพื่อให้มีการปฏิบัติตามกฎหมายเพื่อคุ้มครองสิทธิและเสรีภาพของประชาชน ซึ่งรวมถึงผู้เสียหาย หรือเหยื่ออาชญากรรมด้วยเพราะในคดีอาญาพยานบุคคลที่มีความสำคัญอันถือได้ว่าเป็นประจักษ์พยานในคดี ก็คือ ผู้เสียหายหรือเหยื่ออาชญากรรมนั่นเอง

ผลงานวิจัยเกี่ยวข้อง

จากที่กล่าวมาข้างต้นจะเห็นได้ว่า ในการค้นหาความจริงในคดีอาญาเพื่อที่จะนำตัวผู้กระทำความผิดมาลงโทษหรือพยานบุคคลในคดีอาญามีความยากลำบาก และสำคัญยิ่งต่อการพิสูจน์ข้อเท็จจริงต่าง ๆ ที่เกิดขึ้น และทราบรายละเอียดที่จะใช้เป็นพยานหลักฐานได้ ประกอบกับพยานทางวิทยาศาสตร์ในประเทศไทยยังไม่มีบทบาทในการพิสูจน์ความจริงมากนัก อาจเนื่องมาจากสาเหตุหลาย ๆ ประการ ดังนั้น พยานบุคคลก็คือมนุษย์ ที่มีความรู้สึกนึกคิดและการตัดสินใจเป็นของตนเอง จำเป็นต้องอยู่ในสภาพแวดล้อมที่บีบบังคับและกดดันต่อความรู้สึก

รวมทั้งความปลอดภัยในชีวิตและร่างกาย ของตนเอง ครอบครัวและคนที่ใกล้ชิด ตามบทบัญญัติ รัฐธรรมนูญ มาตรา 244 เพื่อคุ้มครองสิทธิของบุคคลที่มีพยานในคดีอาญา กระบวนการสอบสวน ซึ่งเป็นส่วนสำคัญต่อกระบวนการรวบรวมพยานหลักฐานและค้นหาความจริงที่เกิดขึ้น จึงส่งผลต่อการเปลี่ยนแปลงให้การนำตัวผู้กระทำผิดมาฟ้องลงโทษเกิดประสิทธิภาพ และให้ความเป็นธรรมต่อประชาชนได้อย่างแท้จริง

อรัญ สุวรรณบุบผา (2518, น. 154) กล่าวว่า กระบวนการยุติธรรม คือ แบบแผนของการดำเนินงาน เพื่อให้ความยุติธรรมแก่ผู้กระทำผิดกฎหมายและให้ความยุติธรรมแก่สังคม หน้าที่หลักของกระบวนการยุติธรรมคือ ป้องกันสังคมให้ปลอดภัยจากอาชญากรรมและการปฏิบัติต่อผู้กระทำผิดกฎหมายอย่างเป็นธรรม โดยมีหน่วยงานต่าง ๆ ในกระบวนการยุติธรรมเป็นหน่วยงานรับผิดชอบ คือ ตำรวจ อัยการ ทนายความ ศาล และราชทัณฑ์ สำหรับการดำเนินงานของหน่วยงานต่าง ๆ ในกระบวนการยุติธรรมนั้นจะมีแนวคิดหลักในการดำเนินงานสอดคล้องหรือแตกต่างกันขึ้นอยู่กับกระบวนการทางอาญา ซึ่งเป็นการป้องกันและปราบปรามอาชญากรรมของหน้าที่หลักแห่งกระบวนการยุติธรรมนั่นเอง ซึ่งจะสามารถทำให้ทราบถึงการกระทำผิด ผู้กระทำผิดและดำเนินการจับกุมผู้กระทำผิดมาลงโทษ ซึ่งอาจเรียกอีกอย่างหนึ่งว่า กระบวนการพิจารณา คดีอาทางอาญา

ประธาน วัฒนวาณิชย์ (2539, น. 18) กล่าวถึง รูปแบบของกระบวนการทางอาญา ในสหรัฐอเมริกาและยุโรปไว้ 2 รูปแบบ ซึ่งต่างมีเป้าหมายในการป้องกันสังคมอย่างเดียวกันแต่มีวิธีปฏิบัติที่แตกต่างกัน เพราะมีความคิดเห็นและแนวทางในการดำเนินการที่แตกต่างกันคือ

1. The Crime Control Model เป็นแบบที่มุ่งการควบคุมอาชญากรรมเป็นสำคัญ ถือว่าหน้าที่อันสำคัญที่สุดของกระบวนการทางอาญาคือ การควบคุมอาชญากรรม การปราบปรามอาชญากรรม การที่จะรักษาความสงบสุขของสังคมไว้ได้ต้องมีการควบคุมอาชญากรรมอย่างหนาแน่น รวดเร็ว เชียบพลัน เน้นหนักทางด้านประสิทธิภาพของกระบวนการยุติธรรม หากกฎหมายไม่มีประสิทธิภาพหรือเจ้าหน้าที่ของรัฐไม่สามารถจับผู้กระทำผิดมาลงโทษ การไม่เคารพกฎหมายก็จะเพิ่มขึ้น พลเมืองที่เคารพกฎหมายจะตกเป็นเหยื่ออาชญากรรม

2. The Due Process Model เป็นรูปแบบที่ยึดกฎหมายเป็นสำคัญ มุ่งคุ้มครองสิทธิและเสรีภาพส่วนบุคคล ถือหลักว่าคนจะมีความผิดต้องผ่านการตัดสินของศาล การดำเนินคดีจะต้องกระทำโดยไม่ให้ผิดพลาด ไม่มีอคติ ไม่ใช่อำนาจในทางที่ผิด ผู้บริสุทธิ์ต้องได้รับความคุ้มครอง ผู้ผิดต้องได้รับการลงโทษ ผู้ถูกสงสัยว่ากระทำผิดจึงยังคงเป็นผู้บริสุทธิ์ จนกว่าจะได้พิสูจน์ในชั้นสุดท้ายว่าเขากระทำผิดจริง

วันชัย ศรีนวนลนัต (2540, น. 8-9) กล่าวถึง ระบบการดำเนินคดีอาญาของกระบวนการยุติธรรมตามหลักสากลที่เกี่ยวข้องกับการคุ้มครองพยาน รวมทั้งการให้ความช่วยเหลือและคุ้มครองผู้เสียหาย ซึ่งในระบบการดำเนินคดีอาญาไม่ว่าจะเป็นระบบไต่สวนและระบบกล่าวหา ผู้เสียหายและพยานบุคคลมีความสำคัญอย่างมากในการดำเนินคดีให้เกิดผลเป็นการทำให้สามารถนำตัวผู้กระทำผิดมาลงโทษได้ โดยเฉพาะอย่างยิ่งหากเป็นระบบการฟ้องคดีโดยรัฐที่เจ้าพนักงานของรัฐคือพนักงานสอบสวนและพนักงานอัยการเป็นผู้มีอำนาจหน้าที่ในการดำเนินคดีอาญาแล้ว ขั้นตอนในการดำเนินการสอบสวนรวบรวมพยานหลักฐานที่ต้องอาศัยความร่วมมือจากผู้เสียหาย และพยานผู้รู้เห็นเหตุการณ์อาจมีการแทรกแซงกระบวนการทำงานของเจ้าพนักงานของรัฐดังกล่าว โดยการคุกคามขู่เข็ญหรือทำอันตรายแก่ผู้เสียหายหรือพยานเพื่อให้เกิดเป็นรูปคดีหรือไม่กล้าที่จะให้การต่อเจ้าพนักงาน ฯลฯ ส่วนใหญ่ก็จะกระทำโดยอาชญากรผู้กระทำผิดต้องการหลุดพ้นจากคดี นอกจากนี้แล้วการชดเชยเยียวยาความเสียหายแก่เหยื่ออาชญากรรม (ผู้เสียหาย) รวมถึงการช่วยเหลือด้านอื่น ในกระบวนการดำเนินคดีอาญาให้บุคคลเหล่านั้นมั่นใจว่าจะได้รับการช่วยเหลือและคุ้มครองจากรัฐย่อมส่งผลต่อประสิทธิภาพในการดำเนินคดีอย่างยิ่ง

ประยูทธ แก้วภักดี (2542, น. 26-34) กล่าวถึง ขั้นตอนการคุ้มครองพยานบุคคล โดยการทำให้การข่มขู่คุกคามมีความยากลำบากและมีความเสี่ยงเพิ่มมากขึ้น การข่มขู่ที่น่าเชื่อถือจะไม่สามารถเกิดขึ้นได้ถ้าข้อมูลเกี่ยวกับพยานบุคคลจะถูกเก็บเป็นความลับ และการทำให้การข่มขู่ คุกคามไม่ส่งผลประโยชน์ต่อผู้กระทำได้นั้น เจ้าหน้าที่รัฐต้องกระทำโดยสามารถทำให้พยานมาให้การโดยเร็วที่สุดเท่าที่จะเป็นไปได้ก่อนที่จะมีการข่มขู่ คุกคาม เช่นเดียวกับการสร้างแรงจูงใจต่อพยานเพื่อหลีกเลี่ยงการกระทำตามที่ได้รับการข่มขู่ บางกรณีต้องมีการลดโทษหรือลดจำนวนข้อกล่าวหาต่อพยานบุคคล

แนวคิดของการคุ้มครองพยานบุคคล คือ การให้ได้มาซึ่งพยานและให้พยานสามารถให้การโดยปราศจากอิทธิพลใด ๆ ที่ส่งผลต่อการให้การในชั้นพิจารณาคดีซึ่งการใช้สิทธิพลหมายถึง การใช้อำนาจหน้าที่ต่อบุคคลอื่น ๆ เพื่อให้มีผลกระทบต่อกระบวนการเปลี่ยนแปลง และให้เกิดผลทางกายภาพ จิตใจหรือความดีความงามของจิตใจ

วีระศักดิ์ แสงสารพันธ์ (2544, น. 63-66) กล่าวว่า สาเหตุที่รัฐต้องให้ความช่วยเหลือแก่เหยื่ออาชญากรรมหรือผู้เสียหายในคดีอาญานั้นมีแนวความคิดสนับสนุนอยู่ 2 ประการ คือ

1. รัฐมีหน้าที่ในการป้องกันอาชญากรรม ดังนั้น จึงสมควรรับผิดชอบชดเชยค่าเสียหายให้แก่ผู้เสียหาย ทั้งนี้ เพราะว่ารรัฐไม่สามารถให้ความคุ้มครองแก่พลเมืองของตนให้ปลอดภัยจากอาชญากรรมได้

2. เป็นการขยายบริการสังคมทางด้านรัฐสวัสดิการ ด้วยความคิดที่ว่ารัฐสมควรให้ความช่วยเหลือบุคคลที่ต้องการความช่วยเหลือโดยเฉพาะผู้เสียหายในคดีอาญาหรือเหยื่ออาชญากรรมซึ่งได้รับความเสียหายอันมีอาจหลีกเลี่ยงได้

บทบัญญัติของกฎหมายจะต้องบัญญัติให้การชดใช้ความเสียหายโดยผู้กระทำ ความผิดเป็นบทลงโทษในทางอาญาหรือเป็นโทษ ใช้แทนการลงโทษอาญา หรือให้การชดใช้เป็นทางเลือกในทางการลงโทษอาญาอย่างใดอย่างหนึ่ง หรือหากว่าคดีไม่ได้ขึ้นสู่ศาลการชดใช้ค่าความเสียหายควรจะเป็นการลงโทษที่ใช้ร่วมกับโทษปรับ กระบวนการต่าง ๆ นี้ จะเป็นการเพิ่มโอกาสให้ผู้เสียหายคดีอาญาได้รับค่าชดเชยความเสียหายจากผู้กระทำผิด กระบวนการในชั้นต่าง ๆ ของกระบวนการยุติธรรมทางอาญาที่ดำเนินการนั้น ก็เพื่อความยุติธรรมต่อเหยื่อ (ผู้เสียหาย) ภายใต้สถานะที่เป็นสิทธิของเหยื่อและศักดิ์ศรีของเหยื่อ และเพื่อเป็นการคุ้มครองเหยื่ออาชญากรรมจากการใช้อำนาจที่เกินขอบเขตอันเป็นการกระทบกระเทือนต่อชีวิตส่วนตัวหรือศักดิ์ศรี จึงมีความจำเป็นที่จะต้องให้การคุ้มครองแก่เหยื่ออาชญากรรมและครอบครัวของเหยื่อ เพื่อต่อสู้กับการคุกคาม การข่มขู่ และความเสี่ยงต่อการแก้แค้นของผู้กระทำผิด

จากที่กล่าวมาข้างต้นจะเห็นได้ว่า ตำรวจเป็นหน่วยงานกระบวนการยุติธรรมเบื้องต้นที่อยู่ใกล้ชิดกับประชาชนมาก มีบทบาทสำคัญรับผิดชอบต่อความผาสุกของประชาชน และความปลอดภัยของชาติในการปฏิบัติหน้าที่ตำรวจจะมีความสัมพันธ์ที่เกี่ยวข้องกันตลอดคือ ความสัมพันธ์แห่งการบังคับใช้กฎหมาย ซึ่งรวมถึงการควบคุมอาชญากรรม ด้วยกับการคุ้มครองสิทธิเสรีภาพของประชาชน ซึ่งก็หมายรวมถึงผู้เสียหาย หรือเหยื่ออาชญากรรม ตั้งแต่เริ่มต้นคดีตลอดจนในชั้นสอบสวนและในชั้นพิจารณาคดีของศาล ทั้งนี้เพื่อให้สอดคล้องกับหลักการคุ้มครองสิทธิของพยานบุคคลในคดีอาญา รวมทั้งสิทธิของผู้เสียหายหรือเหยื่ออาชญากรรมที่รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2540 ได้บัญญัติรับรองไว้

จากการทบทวนแนวคิด ทฤษฎีและผลงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง สามารถกำหนดเป็นกรอบแนวคิดที่ใช้ในการศึกษาได้ดังนี้

กรอบแนวคิดที่ใช้ในการศึกษา

